

ΝΕΑ ΖΩΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Α. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ-ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥ-ΡΟΥ «Στήν Ἑλλάδα». «Θαλασσινός Περίπατος» (ποιήματα).
- Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ «Τό Εἶναι τοῦ Λαοῦ».
- ΗΒΟΥ ΔΕΛΦΟΥ «Ἀποχαρισμός» (ποίημα).
- Θ. ΤΣΑΤΣΟΥ «Στοχασμοί γιά τή Νέα Ἑλληνική τέχνη».
- ΘΑΝΟΥ Μ. ΣΟΥΛΤΑΝΗ «Στό Ναό», «Ἀμφιβολία» (ποιήματα).
- ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ «Ἡ Κερένια Κούκλα» τοῦ Κ. Χρηστομάνου.
- ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΞΥΔΗ «Σαμαρείτις» (ποίημα).
- Γ. Κ. ΒΛΑΧΟΥ «Ἀρκαδία». «Δίχως ὄνομα» (ποιήματα).
- ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΪΡΗ
- Θ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗ «Βαβέλ», «Ἀγάπη», «Σά θά πεθάνω» (ποιήματα).
- ΔΗΜ, ΑΠ. ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗ «Πρόσκληση στό Στίχο» (ποίημα).
- ΝΤΙΜΗ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ «Παραλειπομένων Α».
- ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ «Διάλεξις πρὸς Ἡσίοδον» (Μετάφρ. Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΗ).
- Π. ΘΗΝΤΟΥ «Ἀνακεφαλαίωση» (ποίημα).
- DESCARTES «Μεθοδολογία» (Μετ. Θ. Θεοδωρακοπούλου).
- VOLTAIRE «Épigramme sur Gëtry» (Μετάφρ. Ἀλκιβιάδη).
- ΑΛ. Σ. ΒΕΪΝΟΓΛΟΥ «Οἱ Ἄγνες Νύχτες (Νουβέλλα)».
- ΘΑΝΟΥ ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΥ «Οὐσιαστική Γένεση τοῦ Δράματος».
- ΙΩΑΝΝΑΣ ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ «Πάλι μονάχη» (ποίημα).
- ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΚΡΙΤΙΚΑ (Μίμη Κυριακίδη, «Ἀβέβαια Πράγματα». Μ. Δ. Στασινοπούλου, «Λυρικά Σχέδια». Τέλλου Ἄγρα, «Ἐπιστολή πρὸς Πολυτέκνους». Μίμη Κυριακίδη, «Διηγήματα», Θάνου Κωτσοπούλου, «Κοινωνικὲς Ἀσφαλίσεις»).
- ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ.—Βιβλία τοῦ λάβαμε, Ἀγγελίες.

**ΕΝΥΠΟΘΗΚΑ ΔΑΝΕΙΑ
ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΟΙΚΙΩΝ
ΕΙΣ ΚΕΝΤΡΙΚΑΣ ΟΔΟΥΣ ΜΕ ΤΙΜΑΣ ΛΟΓΙΚΑΣ**

.....
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΚΤΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ Ν. ΛΑΜΠΡΙΝΙΔΟΥ
ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ 12

ΧΡΟΝΙΑ Α'. ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 7 ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 8
15 ΣΕΠΤΕΒΡΙΟΥ 1933

ΝΕΑ ΖΩΗ

ΔΙΜΗΝΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΤΕΧΝΗΣ

Υπεύθυνος έπι τῆς ὕλης Θ. Μ. ΣΟΥΛΤΑΝΗΣ Υπερίδου 14	Διαχειριστῆς ΜΙΜΗΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ Συνδρομή Ἐσωτερικοῦ Δρχ. 40 Ἐξωτερικοῦ σελλ. 5 Ἐμβάσματα : ΜΙΜΗΝ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΝ Βουλῆς 5 Ἀθήνας	Γραφεῖα : ΒΟΥΛΗΣ 5 Χαρτοπωλεῖον Γ. Μαρίνου

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στὸν Κωστή Παλαμὰ

Τόσων καταχτητῶν καὶ λαῶν σ' ἐπάτησε ποδάρι
τόση σκλαβιά σ' ἐρήμωσε καὶ τόση δυστυχιά
πού μόνο στοῦ βουβοῦ σου ἀγροῦ τ' ὀλόκαυτο θυμάρι
μάταιος ὁ τόπος φαίνεται πού σου ἄνθιζε ἡ ὁμορφιά.

Πατρίδα μέ τὰ γαλανὰ βράχια, ὅ,τι σάρκινο, ὅ,τι
φθαρτό σου ἐρροκανίσανε οἱ αἰῶνες! Μὰ ἀκόμα ἐδῶ
μέσ στην ψηλαφητῆ σου αὐτῆ κι' ἀθάνατη λαμπρότη
τὸ πνεῦμα πού σ' ἐμψύχωνε πάλλεται νέο κι' ἄγνό.

Τὸν Παρθενῶνο ὁ πόλεμος χτυπάει καὶ βεβηλώνει :
ἡ ἀμάχη τὸ χιτῶνα σου τρυπάει τὸ φωτεινό·
κι' ἐνῶ σωριάζει τίς τρανές παρθένες τὸ κανόνι,
κολοβωμένη ἡ ἀσπράδα τους θρηνεῖ στὸν οὐρανό.

Φωτιά ὅλα, ξεθεμέλιωμα κι' ὄλεθρος. Μ' ἀπ' τὴν κρύα
στάχτη του ἀναγεννήθηκε ἕνας φοίνικας λαμπρὸς
κι' ἀπ' τὰ βουνὰ πού ἐρήμωσαν ἅμα ἔφτασε ὁ καιρὸς
κατέβηκες μ' αἰμόφυρτα κουρέλια, Ἐλευθερία!

ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ

Βραχόνησα ὄλο φῶς, νερά τρεχούμενα,
στοῦ ἡλίου τῆ λάμψη ὀλόγυμνοι εἶναι οἱ κάβοι σας.

Στοῦ ἀπείρου τὸ λουλάκι ἄκρες ροδόσαρκες
μέ τῆ σειρὰ βυθίζονται στὰ κύματα.

Πάλλει ὁ οὐρανὸς ποῦ φλέγει ὁ θεὸς κι' ἐπάνω σέ
νερά τοπάζινα χρυσοσπιθοβολοῦν.

Καί τὸ πανί μας πλέει· σ' ἀτελείωτα βουνά
πλάι προσπερνᾷ ἀνάμεσα ἀπὸ ἡλιο χάλκινο.

Κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ οἱ κορφές ποῦ ἡ πύρη ἐλεύκανε
μέσ στό γαλάζιο πύρωμα ἀφανίζονται.

Τι κι' ἂν τὸ κῦμα τὰ βαθεῖα παγώνει πόδια τους;
Τὸ ἀγέρι ἀνάβει ἢ λάβα τοῦ μετώπου των.

Νὰ λιμανάκι! δάσος πλάι στὴν ἀμμουδιά
σφεντάμια, κυπαρίσσια καταπράσινα.

Ρίξτε ἄγκυρα· ἕνα ποταμάκι ἐλκυστικό
δροσιά ἀσημένια ἀπλώνει μέσ στὸν ἴσκιό τους

καὶ μᾶς χαμογελάει.—[?]Ω νιότη ἀφρόντιστη,
ποῦ φλογερὴ σιωπὴ σκοπέλων ἀψηφᾷς.

Α. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ—ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

[Μετάφρασις Ἄντ. ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΣΗ]

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ἕνας λαὸς ζῆ ἀληθινὰ μονάχα ὅταν ἡ μορφή εἶναι ἀνάλογη πρὸς
τὴν ὕλη τῆς ζωῆς του, ὅταν ἡ πόλιτεία του, ἡ τέχνη του, ἡ φιλοσοφία
του, ἡ θρησκεία του, ὁ μῦθος του εἶναι ἀπαύγασμα τοῦ δικοῦ του ἐσωτερι-
κοῦ πόνου καὶ τοῦ δικοῦ του ψυχικοῦ ὄργασμοῦ.

Ἡ ὕλη ἐνὸς λαοῦ εἶναι πάντα καὶ ἀποκλειστικὰ ἡ ψυχὴ του, ἡ ἱστορία
του καὶ ἡ φύση γύρω του. Ψυχὴ, ἱστορία καὶ φύση τοῦ προσφέρουν τὴν
ἀπειροδύναμη ζύμη γιὰ νὰ μορφώσει καὶ νὰ πλάσει τὸν ἑαυτό του, νὰ γί-
νει ἕνα καὶ ἀδιαίρετο πρόσωπο μὲ μιὰ κι' ἀδιαίρετη συνείδηση — ψυχὴ,
ἱστορία καὶ φύση σημαίνουν ὅμως μονάχα ἀπλὴ δυνατότητα. Ἡ ψυχὴ εἶναι
ἡ πρωταρχικὴ δυνατότητα ὅπου καίει πάντα καὶ ἀκατάλυτα ἡ φωτιὰ τῆς
ζωῆς καὶ τότε ἀκόμα ὅταν νομίζει κανεὶς πὼς εἶναι σβυσμένη, καὶ τότε ἐκείνη
ζῆ στὴν ἀφάνεια, εἶναι κρυμμένη καὶ ὑποβόσκει μέσα στὴ χόβολη ὡς ποῦ
κάποτε φανερόνεται μονομιᾶς. Ἱστορία εἶναι σβυσμένη φωτιὰ ποῦ ἀνάβει
ξανά τὴν ὥρα ποῦ θὰ τὴν πλησιάσει ἡ φωτιὰ τῆς ψυχῆς, γιὰτι ὅ,τι κι' ἂν
πλησιάσει ἡ ψυχὴ ἀνάβει ἀμέσως, γιὰτι ἡ ψυχὴ εἶναι τὸ ἀκοίμητο πῦρ
καὶ ὅλα τᾶλλα τὸ πρόσφορο ὕλικὸ αὐτοῦ τοῦ πυρός. Ἱστορία δὲ εἶναι τὸ
προσφορώτερο ὕλικὸ τοῦ πυρός τῆς ψυχῆς. Ἱστορία εἶναι μνήμη ἐσωτε-
ρικὴ τῆς φωτιᾶς, διατήρηση τοῦ πυρός μέσα στὴ στάχτη.

Φύση εἶναι ἡ ἀπρόσωπη μοῖρα ποῦ δίνει καὶ παίρνει, ποῦ σκορπᾷ
ἄθελα ἄπειρα ἀγαθὰ καὶ ἄθελα τὰ ξαναπαίρνει, ποῦ παίζει ἀδιάκοπα χωρὶς
νὰ τὸ ξέρει, ποῦ δὲν ἔχει οὔτε καλωσύνη οὔτε κακία, γιὰτι δὲν εἶναι πρό-
σωπο.

* *

Ἀληθινὸ πολιτισμὸ ἔχει ἕνας λαὸς μονάχα τότε ἅμα ἡ γλῶσσα του
ἔχει τὴν δύναμη νὰ ἐκφράσει ὅλα του τὰ νοήματα, ὅταν ἡ γλῶσσα του εἶναι
μιὰ ἀπειροδύναμη δυνατότητα καὶ μπορεῖ νὰ ἐκφράσει ὅλα τ' ἀνθρώπινα
ἔργα, ὅλους τοὺς δεσμούς, ὅλους τοὺς στοχασμούς, ὅλους τοὺς πόνους, ὅλα
τὰ συναισθήματα. Πολιτισμένος ἀληθινὰ εἶναι ὁ λαὸς ἐκεῖνος ποῦ ἡ γλῶσσα
του μπορεῖ νὰ γίνῃ ὄργα νοῦ γιὰ νὰ ἐκφράσει ὄλο του τὸν ψυχικὸ καὶ
πνευματικὸ κόσμον καὶ σὺ μ β ο λ ο γιὰ νὰ συμβολίσει ὄλο του τὸ εἶναι.
Ἐν ὅσῳ ἕνας λαὸς δὲν ἔχει αὐτὸ τὸ ἐνιαῖο ὄργανο εἶναι λαὸς λειψός, χω-
λός, δὲν νοιώθει ἀκόμα τὸν ἑαυτό του, καὶ δὲν μπορεῖ πραγματικὰ οὔτε
τοὺς ἄλλους λαοὺς νὰ νοιώσει.

*
**

Οἱ βιολογικοὶ δεσμοί, οἱ δεσμοὶ τοῦ αἵματος δὲν εἶναι οἱ σπύδαιότεροι ποῦ κρατᾶνε ἓνα λαὸ ἀδιαίρετο καὶ ἑνιαῖο, δὲν εἶναι αὐτοὶ ποῦ τὸν κάνουνε ἓνα σῶμα. Βαθύτερα καὶ οὐσιαστικώτερα συνδέονται τὰ μέλη ἑνὸς λαοῦ ἀναμεταξύ των με πνευματικὸν καὶ ψυχικὸν δεσμούς. Γενικὰ ὁ λαὸς ὑπάρχει ὡς λαὸς ὄχι γιατί ρέει μέσα του τὸ ἴδιο αἷμα, ἀλλὰ γιατί τοῦ κρατᾶει τὴν ψυχὴ καὶ τοῦ κυβερνάει τὸ νοῦ τὸ ἴδιο πνεῦμα, οἱ ἴδιοι πόνοι, ἡ ἴδια μοῖρα, ἡ ἴδια ἀποστολή. Ὁ σύνδεσμος εἶναι πρῶτα καὶ κύρια πνευματικὸς καὶ ψυχικὸς καὶ ὕστερα βιολογικὸς καὶ φυσικὸς. Ὁ λαὸς ὑπάρχει ὅχι ἐν ὅσῳ ἔχει ὁμοιογένεια στὸ πνεῦμα καὶ στὴν ψυχὴ. Λαὸς εἶναι πνευματικὴ καὶ ὄχι βιολογικὴ ἀξία. Λαοὶ εἶναι μιὰ ὄρισμένη μορφή μας, μιὰ ὄρισμένη φιλοσοφία, μιὰ ὄρισμένη τέχνη, ἓνας ὄρισμένος μῦθος. Ὅλα αὐτὰ ἐκφράζουν τὸ εἶναι καὶ τὴν ὑπόστασι ἑνὸς λαοῦ, τὴν πραγματικὴ του ἀξία, γιατί μέσα σ' αὐτὰ ὑπάρχει ἡ συνείδησή του. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἕτοιμος κάθε λαὸς νὰ χύσει τὸ αἷμα του γιὰ τὴν πνευματικὴ του ἀξία ὅταν ἔρθει ἡ στιγμή τοῦ κινδύνου· θυσιάζει τὸ αἷμα γιὰ νὰ σώσει τὸ πνεῦμα, κάποτε μάλιστα στὸν ἀγῶνα αὐτὸν χύνει ὅλο του τὸ αἷμα, πεθαίνει, γιατί ἀλλοιῶς τοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ ζῆ καὶ νὰ βλέπει τὸν ἑαυτό του ἐξουθενωμένο.

I. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΩΣ ΧΙΝΟΠΩΡΟΥ

Ὅσα κλεισμένα σκοτεινὰ λουλούδια μέσα σου ἔχεις φέρε νὰ πιῶν τὸ ὑπέρτατο τοῦ χινοπώρου φῶς, στὸ λόφο ἀνέβα, τὴν αὐγὴ τοῦ Νοῦ σὰ νὰ παντέχεις, τοῦ ἡλίου ποῦ σβύνει, ταπεινὸς καὶ μέγας ἀδερφός.

Ἐπὶ τὸν λόφο ποῦ ἔθρεψες τὸ ἀπόκρυφο κοπάδι τὰ βλέμματά σου σπαταλᾶς στὴ διάφανη Ἀττικὴ ρόδινο φέγγος πλημμυρᾶ τὸ ἐνδόμυχο σκοτάδι καὶ στ' ἀκροβούνια χάνονται δυὸ θύσανοι λευκοί.

Δὲ βλέπεις τί νὰ θυμηθεῖς γιὰ νὰ τὸ τραγουδήσεις τῆς ἀλησμόνητης χαρᾶς χαϊδεύεις τὰ μαλλιά καὶ ἡ πίκρα τοῦ καλοῦ καιροῦ στὸ μέγα φῶς τῆς δύσης γλυκαίνει καὶ χαμογελᾶ συντρόφισσα παληά...

Ὅσα καλόφωνα πουλιὰ καιρὸ μέσα σου κλείνεις φέρε νὰ πιῶν τὸ ἀβράδιαστο τοῦ χινοπώρου φῶς κι' ἀπολυτὸς στοὺς ὠκεανούς αἰθέριας καλωσύνης πέθανε γιὰ μιὰ θεῖαν αὐγὴ, διαβατικὸς ἀφρός!

ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Τι θές στὸν ἄγριο κόσμῳ, ἐσύ, πανέμνοστή μου πίστη;
Κουρσέψαν τᾶστρα οἱ ἀλόγιαστοι καὶ κάψαν τοὺς ἀνθοὺς.
Τ' ὄνειροχρυσοπάλαιο στὰ θέμεθλά του ἐσεῖστη
καὶ σκόρπισε, στὸν ἄνεμο τῶν λυπημῶν, ὁ νοῦς.

Παιχνίδι ἦταν καὶ τέλειωσε. Ἄσε με πρὶν νυχτώσει·
ἄνοιξε τὰ φτερούγια σου κατὰ τὸν οὐρανό.
Δὲ σὲ χωράει ἡ πλάση μας, δὲ σὲ χωράει ἡ γνώση;
δὲ σὲ χωράει τὸ πάθος μου ποῦ κλαίει χωρὶς βυθό.

Τόχα νὰ πλάσω τὴ ζωὴν ἄξια γιὰ νὰ τὴ ζήσης·
ἄργησα, παραστράτησα, με νίκησε ὁ καιρός.
Φύγε χωρὶς νὰ λυπηθῆς, χωρὶς νὰ μοῦ μιλήσης,
καθὼς στὸ θεῖο βασίλειμα φεύγει ἀπ' τὴ γῆ τὸ φῶς.

Φύγε σὰν ὄνειρο χαρᾶς, στ' ἄσπρα σου τυλιγμένη,
σύννεφο ποῦ αὔρες σέρνουνε σὲ καθαρὸ πρωτὶ . . .
θὰ νοιώθω μέσα μου σιγὰ τὸν κόσμῳ νὰ πεθαίνη,
νὰ σφιχτοσαβανώνεται τὴν κούφια μου ψυχὴ.

Μὴ τὸ κατόπι σου στράφης νὰ δῆς πῶς στάζει τὸ αἷμα,
ὁ ἄφωτος πόνος ἄδοτων φιλιῶν ἀπ' τὴν πληγὴ. . . .
Ἄπὸ μακρὰ θωρώντας σε, σοῦ πλάθω ἐγὼ ἓνα στέμμα
χυμένο ἀπ' ὄλα τὰ ὄμορφα ποῦ γνώρισα στὴ γῆ!

Η. ΔΕΛΦΟΣ

Θ. ΤΣΑΤΣΟΥ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Για να καταλάβη κανείς την νέαν ελληνική τέχνη πρέπει να αισθανθῆ πρώτα την ελληνική φύση. Καί για να καταλάβη την ελληνική φύση πρέπει να αισθανθῆ τὴ φύση ἀπόλυτα καί γενικά.

Στὴ φύση πρώτοφανερόνεται ἀσυνείδητα ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς. Ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἴδια ἡ ζωὴ, ἀλλ' ὄχι ὀλόκληρη. Εἶναι μονάχα τὸ φαινόμενον τῆς ζωῆς, ἡ μορφή της καί μάλιστα τὸ πρῶτον φαινόμενον τῆς ζωῆς. Ἐνα φαινόμενο πολύμορφον. Ἡ ζωὴ δοκιμάζει χίλιους τρόπους ὡς πὸν νὰ διαλέξῃ ἕναν ὠρισμένον τρόπον. Κι' ἀπ' αὐτὰς τὶς σταθερὰς ἐκδηλώσεις ἀρχίζει πάλι μετὰ τὸν καιρὸν νὰ ξεδιαλέγῃ. Καί ὑπάρχει κάποια σημαντικὴ ἀναλογία τῆς ἀπέραντης φυσικῆς πολυμορφίας καί τῆς ἀνθρώπινης φαντασίας. Θαρρεῖ κανεὶς πὸς ἡ φυσικὴ πολυμορφία εἶναι ἡ ἀπέραντη φαντασία ἐνὸς ἀπεράντου νοῦ. Κι' ὅπως ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος, ἄλλοτε γαλήνιος κι' ἄλλοτε τρικυμισμένος, ἀγωνίζεται πάντα νὰ βρῇ κάτι, ἔτσι κι' ἡ φύση δείχνεται ἄλλοτε ἡσυχὴ κι' ἄλλοτε ἀναταραγμένη ἀπὸ μιάν ἀκατάλυτη δύναμη. Τὰ βουνὰ μοιάζουσι σπασμοὶ πετρωμένοι μιᾶς ἀπέραντης ἀγωνίας. Ὁ χωρισμὸς τῆς θάλασσης ἀπὸ τὴ στεριά δὲν εἶναι λιγότερον σημαντικὸς. Ὅποιος εἶδε τὰ κύματα τοῦ ὠκεανοῦ νὰ χτυπᾶν ἀλύπητα τὰ τετράπηλα βράχια σὲ κάποιες χώρες βορεινὰς εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ἔχη αἰσθανθῆ πόσον δὲν ἔχουν ἀδελφωθῆ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα. Θαρρεῖ κανεὶς πὸς ἀσυμβίβαστοι στοχασμοὶ ἀγωνίζονται τιτανικὸν ἀγῶνα. Κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ μερικὰς σταλαγματιὰς γαλήνης, ἕνα ρυάκι, πὸν γλυστρᾶ τόσο σιγὰ, πὸν καθρεφτίζει ὀλοκάθαρον τὰ πράσινα φύλλα καί τὰ ῥόδινα λουλούδια, πὸν βλασταίνουσι πλαῖτον. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ μιὰ λεύκα μετὰ φύλλα, πὸν ἀσημοπρασινίζουσι καί γύρω τὸ πρᾶσινο λειβάδι μετὰ τὶς ἄσπρες μαργαρίτες. Ἡ ζωὴ θαρρεῖ ἐδῶ λησμόνησε τοὺς στοχασμοὺς της, ἡ φύση μοιάζει σὰν ὄνειρον, καμμιὰ προσπάθεια, ὅλα ἡσυχᾶ. Μὰ τέτοια τοπεῖα ἔχουσι κάτι ἀσήμαντον.

Μόνον σὲ μιὰ μεριὰ τῆς γῆς ἡ φύση ἀλλάζει. Ὅσον τὴ ζυγώνει κανεὶς ὁ αἰθέρας καθαρίζει. Τὰ βουνὰ γαληνεύουσι. Τ' ἀκρογιάλια δείχνουσι στεριά καί θάλασσα σὰν ἀδελφωμένες. Καί τὸ φῶς δὲν ἀφήνει γιὰ τίποτε καμμιάν ἀμφιβολίαν. Εἶναι ἡ Ἑλλάδα καί μέσα στὶς ἐλληνικὰς χώρας ξεχωριστὰ ἡ Ἀττικὴ. Ἐδῶ δὲνεῖναι μιὰ σταλαγματιὰ γαλήνης. Ἡ χώρα ἔχει κάποια μεγαλωσύνη. Κι' ἐδῶ πέρα κάποτε δὲν εἶχανε μονοιάσει τὰ στοιχεῖα. Κι' ἐδῶ ἀπλώθη κάποτε ἡ φοβέρα ἐνὸς ἀγῶνα τιτανικοῦ. Μὰ ὅλα ἡσύχασαν. Εἶναι

ἡ Ἑλλάδα, ὅπου νικήθηκαν οἱ Τιτάνες ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ἡ γῆ ὅπου πρωτοβλάστησε τὸ δένδρον τῆς εἰρήνης, ἡ ἑλλά, φυτευμένη ἀπὸ τὴν Ἀθηνᾶ. Κι' αὐτὸ εἶναι τὸ νόημα πὸν ξεχωρίζει τὴν ἐλληνικὴν φύσιν ἀπὸ κάθε ἄλλη.

Μὰ δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὴν νέαν ἐλληνικὴν τέχνην νὰ αἰσθανθῆ τὴν ἐλληνικὴν φύσιν. Πρέπει νὰ καταλάβῃ κανεὶς καί τὴν ἐλληνικὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τοὺς παναρχαίους καιροὺς τοῦ κρητικοῦ καί μηκοναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἕως τὰ τωρινὰ χρόνια, τὰ χρόνια τοῦ ἐρχομοῦ τῶν προσφύγων. Καί γιὰ νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὴν ἐλληνικὴν ἱστορίαν πρέπει νὰ καταλάβῃ τὴν ἱστορίαν, ἀπόλυτα καί γενικά. Καί γιὰ νὰ ἐννοηθῆ τὸ νόημα τῆς ἱστορίας πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ ὁ χωρισμὸς τῆς ἱστορίας ἀπὸ τὴν φύσιν. Ἡ συνείδηση, λένε συνήθως, εἶναι, πὸν ξεχωρίζει τὴν ἱστορίαν. Μὰ συνείδηση μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ καί στὴ φύσιν, ὑπάρχει στὰ ζῶα, ἴσως ὑπάρχει καί στὰ φυτὰ. Ἡ συνείδηση ὅμως δὲν εἶναι δύναμη δημιουργικὴ στὴ φύσιν.

Στὴν ἱστορίαν ἡ συνείδηση ἀρχίζει νὰ γίνεται δημιουργικὴ κι' ἀπὸ κεῖ, πὸν ἀρχίζει νὰ γίνεται ἡ συνείδηση δημιουργικὴ ἀρχίζει ἡ ἱστορία καί ἡ φύση τελευτεῖ. Δὲν εἶναι γι' αὐτὸ λιγότερον συνέχεια τῆς φύσεως ἡ ἱστορία. Ἡ ἐλληνικὴ ἱστορία ἐτάραξε ἴσως καί φυσικὰ τὸ δρόμον της ἕως τὰ χρόνια τοῦ Περσικοῦ κινδύνου. Στὴ μετρημένη, τὴν τελειωμένη ἐλληνικὴν φύσιν ἐπάνω, μετρήθη καί τελειώθη σιγὰ σιγὰ ἡ ἐλληνικὴ συνείδηση. Ὅταν οἱ Πέρσες ἐφάνηκαν ὁ ἐλληνισμὸς ἐπολέμησε τοὺς βαρβάρους καί συνειδητὰ τοὺς ἐνίκησε. Μὰ ἡ ἐπαφὴ μετὰ τὸν ἀσιατικὸν πολιτισμὸν, μ' ἕναν ἀπέραντον κόσμον ἐτάραξε τὴν ἰσοροπίαν τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου. Μόνον ἡ ἐλληνικὴ κοσμοκρατορία μποροῦσε νὰ ξαναφέρῃ τὸν ἐλληνισμὸν στὸν προορισμὸν του. Ὁ ἐλληνισμὸς δὲν μποροῦσε νὰ αἰσθάνεται πὸς εἶναι μιὰ ἐξαίρεση. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀρχισε καί προχώρησε συνειδητὰ στὴν ἐκπλήρωση τῆς ἱστορικῆς ἀποστολῆς τοῦ ἐλληνισμοῦ τὴν κοσμοκρατίαν. Μὰ ὁ ἐλληνισμὸς δὲν μπόρεσε νὰ συνεχίσῃ τὴν μεγαλύτερη προσπάθειάν του. Ἡ δύναμὴ του ἐξαντλήθη. Κι' ἀπὸ τότε ἡ ἐλληνικὴ ἱστορία εἶναι ἡ τραγικὴ προσπάθεια ἐνὸς λαοῦ νὰ μπορέσῃ ν' ἀντικρούσῃ νὰ νικήσῃ τὴν ἀπεραντοσύνην τοῦ ἀσιατικοῦ κόσμου. Καί ἦλθε ὁ Ἰουδαϊσμός. Ἀγωνίζεται χρόνια νὰ τὸν ὑποτάξῃ στὸ πνεῦμα τὸ ἐλληνικὸν δημιουργῶν τὴν ὀρθοδοξίαν. Καί πρὶν ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργον αὐτὸ ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ὁ Τοῦρκος. Ἀγωνίζεται τέσσαρες αἰῶνες μετὰ τὸν Τοῦρκο. Καί μόλις ἐλευθερώθη, ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς λογοκρατημένος ἐμφανίζεται, κίνδυνος ἐξ ἴσου μεγάλος μετὰ τὸν Ἰουδαϊσμόν. Αὐτὴ τὴν ἀπέραντη ἀγωνίαν τοῦ ἐλληνισμοῦ ἀπὸ τὸ θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὡς σήμερον κανεὶς δὲν ἔχει αἰσθανθῆ βαθύτερον ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ, πὸν εἶναι ἀληθινὰ ὁ ἐθνικὸς Ποιητὴς κι' ἀληθινὰ μέγας. Μετὰ τὸν Παλαμᾶ βρῆκε δηλαδὴ ἡ ἐλληνικὴ τέχνη καί ἰδιαίτερα ἡ ποίησις τὸ δρόμον της.

(Στὸ ἐπόμενον ἢ συνέχεια)

Θ. ΤΣΑΤΣΟΣ

ΣΤΟ ΝΑΟ

Καθώς σιγά άνεβαίναμε τὰ μεγαλόπρεπα σκαλιά,
 πού στὸν ἀρχαῖο τὸ ναό, ψηλά, μᾶς ὀδηγοῦσαν,
 τὸ χέρι σου στὸ χέρι μου,—δροσᾶτο ἀγέρι στὰ μαλλιά
 κι' οὔτε τὰ χεῖλη τίποτε νὰ ποῦν ἐκεῖ τολμοῦσαν.

Κι' ὡς ἄστραφταν τὰ μάρμαρα καὶ λάμπανε στὸν ἥλιο
 σπιθίριζε στὰ πόδια μας ἡ ἀλαφροκυματοῦσα,
 κ' ἐσύ, τὸ χέρι βάζοντας στὸ μέτωπό σου ἀντήλιο,
 γυρίζοντας πρὸς τὰ γλαυκὰ τὰ μάκρη πού ἐκοιτοῦσα

μοῦπες: «Ποτὲ δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὴ χώρα αὐτὴ τὸ φῶς.
 Πότε βαθεῖα πού φώλιασε στὰ στήθη ἐνοῦ Φειδία,
 καὶ πότε γίνηκ' ἔρωτας καὶ πότε γίνηκε ναός,
 στὴν Ἀφροδίτη φίλημα, γιὰ μιὰ σπονδὴ στὸ Δία!»

Μὲς στὰ μαλλιά παιχνίδιζε καὶ σὰν ἀρχαῖα μικρὴ θεὰ
 σὲ στόλιζε τὸ λαμπερὸ τὸ φῶς πού ὄνειρευόσουν
 καὶ σ' ἐγδυνε σὰν ἀγαλμα μὲς στὴ χρυσὴ τὴν ἀντηλιά.
 Κ' ἦταν καθάριο, διάφανο τὸ χρῶμα πού ἐλουζόσουν!..

ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ

Τῶν δεντρῶν τὰ μιλήματα τίς ἀπόκοσμες νύχτες,
 τοῦ νεροῦ τὸ μουρμούρισμα μὲς στὸ ρεῖθρο σὰ ρέει,
 τὰ μηνύματα πού ἔστειλαν ὠκεανοὶ κοσμοπνίχτες
 στῶν κυμάτων τὸ μούγκρισμα, κι' ὁ βορῆς ὅταν κλαίει.

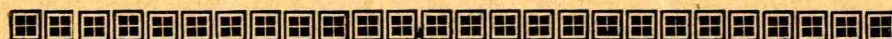
καὶ τὰ μάτια πού δάκρυσαν ἀπ' τὸν πόνο δαρμένα,
 καὶ τὰ χεῖλια σὰ γέλασαν πού τὰ βρῆκε ἡ χαρὰ,
 τὸ κορμί πού λαχτάρισε γιὰ κορμιὰ μεστωμένα
 κ' ἡ ψυχὴ μου πού βρέθηκε μὲ σπασμένα φτερά·

ὄσοι κόποι μὲ λύγισαν μὲ κομμένην ἀνάσα,
 κάθε πού ἔχει στὸ πάλεμα λίγη ἀνάπαψη φέρει,
 κάθε σκέψη πού πέρασε γιὰ τὴν ξύλινη κάσα:
 γιὰ τὴ ζωὴ, γιὰ τὸ θάνατο, γιὰ τῆς μοίρας τὸ χέρι·

κι' ὅτι ἐλπίδες μὲ πλάνεσαν κι' ὅτι μ' ἔχει φοβίσει,
 κάθε ζήλεια πού μ' ἔσκαψε, λόγια πού ἔχουν προσβάλει·
 ὄσα μίση μὲ θέρριεψαν κ' ἔχουν τώρα πιά σβύσει,
 κάθε ὠραῖο πού αἰσθάνθηκα μὲς στὸ στίχο ἔχω βάλει!

Ἔν' αὐτὰ πού ζωντάνεψα σὲ στιγμὲς ἱεροῦ μένουσ
 σὰ φαντάσματα γύρω μου νύχτα—μέρα γυρίζουν.
 Εἶν' ὁ ἑαυτός μου πού γύμνωσα μπρὸς στὸν κόσμο, τοὺς ξένους
 κα ποτὲ δὲ ρωτήθηκα: Τάχα κι' ὄλοι τ' ἀξίζουν;

ΘΑΝΟΣ Μ. ΣΟΥΛΤΑΝΗΣ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Η “ΚΕΡΕΝΙΑ ΚΟΥΚΛΑ,”

ΤΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΥ

Η ΒΙΡΓΙΝΙΑ (Συνέχεια)

Ἡ ζᾶλη τῆς ἀναιμίας τῆς φέρνει στὸ νοῦ τὸ βούισμα θαλάσσης...
 Εἶναι σὰν τότε, πού ὁ Νίκος τὴν πῆρε κ' ἔφαγαν, νιόπαντροι, στὸ Παλιὸ
 Φάληρο, μακρὰ, στὶς «παράγκες»... Ὅταν ἡ γειτόνισσα τῆς μιλῆ γιὰ
 λοῦσο, θυμᾶται τὸ μεγάλο ἄσπρο φτερό, πού εἶχε στὸ καπέλλο τῆς μιὰ κυ-
 ρία, περαστικὴ ἀπ' τὴ λεωφόρο Συγγροῦ... Ἀκούει τὴ Λιόλια νὰ τραγουδῆ
 —ὦ, γιὰ χάρη τοῦ Νίκου, δίχως ἄλλο— καὶ θυμᾶται τὰ τραγούδια τοῦ Νί-
 κου πού γινόταν γιὰ χάρη τῆς—καὶ δὲ θὰ ξαναγίνουν... Κάποτε, στὸν ἐρ-
 χομὸ τῆς ἀνοίξεως, ἡ θεὰ Ἐλέγκω μιλεῖ γιὰ λουλούδια· ἡ Βιργινία παρα-
 καλεῖ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τὴ Λιόλια νὰ πάνε νὰ τῆς φέρουν μυγδαλιές. Μὰ
 ὅταν τίς φέρουν, ἡ ἰllusion τῆς ἄρρωστης ἔχει γυρίσει κιόλας ἀντίστροφα·
 ἔχει ἀγριέψει.

«—Φεύγα ἀπὸ κοντά μου!» σπρώχνει τὸ Νίκο, πού θέλει νὰ τὴ ζυγώ-
 ση. «Φεύγα, μυρίζεις ἥλιο! Αὐτὰ τὰ λουλούδια νὰ μοῦ τὰ βάλῃς, ὅταν θὰ
 μὲ θάψῃς».

Καὶ τῆς αὐτοκτονίας τῆς ἡ ἀπόφαση, κι' αὐτὴ τῆς ἔρχεται ἀπὸ ἓνα
 ποιητικώτατο, μαρτιάτικο φεγγαρόφως, προχωρημένη βραδυνὴν ὥρα... .

Ἐμποδισμένη νὰ ἐνεργῆ, ἡ ζωὴ τῆς εἶναι πιά νὰ παρατηρῆ καὶ νὰ σκέ-
 πτεται. Ἄγρουπνη αὐτὴ, σπαράζει μέσα τῆς νὰ βλέπῃ τὸν ἀμέριμνο καὶ βα-
 θὴν ὕπνο τοῦ ἀνδρός τῆς. Τέτοιαν ὥρα, ἄλλοτε, τὴ φιλοῦσε. Μὰ τώρα! Δὲν
 θὰ τὴ φιλήσῃ πιά, παρὰ πεθαμένη. Καὶ συμβαίνει κάποτε τὸ τρομερώτερο:
 Ὁ Νίκος, στὸν ὕπνο του, γυρίζει πρὸς τὸ μέρος τῆς· γυρεύει τὰ χέρια τῆς·
 τὴ σφίγγει—ἓνα τόσο δυνατὸ σφίξιμο, πού τὴν πονεῖ,— πού τὴν πονεῖ
 ὅπως πονεῖ ἡ ὑπέροχη εὐτυχία! Μὰ ὁ Νίκος ξυπνᾷ ἄξαφνα ἀπ' τὴ φωνὴ
 τῆς· συνέχεται· βλέπει τί ἔκαμε· κι' ἀποτραβιέται... Καὶ τὸ πρῶτ' εὐθύς πη-
 γαίνει καὶ ζητᾷ ἀπὸ γνώριμο σπῆτι στρίποδα καὶ σανίδια, γιὰ νὰ κοιμᾶται
 αὐτὸς χωριστά, κ' ἐκεῖνη νὰ «κοιμᾶται ἡσυχῇ, καθὼς εἶπε ὁ γιατρός»... κι'

ἄς τὸ ξέρον βέβαια πὼς τὸ σφίξιμό του τὸ χθεσινὸ ἦταν ἀσύγκριτο μπρὸς στὴν «ἡσυχία» της.

Προσθέτω ἀμέσως ὅτι τὸ ἐπεισόδιο τοῦτο δὲν εἶναι ἀπολύτως καλλιτεχνικό. Εἶναι πιότερο θεατρικὸ καὶ μοιάζει βεβιασμένο, ἀφύσικο, γοργότερο ἀπ' ὅ,τι πρέπει. Μὰ δὲν ὑπάρχει ἄλλο νὰ τὸ βάλω στὴ θέση του.

Ἔνστικτα τῆς Βιογινίας δὲν ἀπαντοῦμε πουθενά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ φυσικὸ ἔνστικτο τῆς μητρότητας. Κ' ἔχομε τὴν εὐκαιρία νὰ μετρήσωμε ἀπὸ τὴν ἀνάποδη τὴ δύναμή του. Ἡ πρώτη ἐπίγνωση τῆς στεριότητάς της (ἔξ αἰτίας ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια της) τῆς φέρνει τὴ λιποθυμία πὸς τὴ σκλαβώνει γιὰ πάντα στὸ κρεβάτι.

Ὁ **χαρακτήρας** της εἶναι σεμνός. Ἀποτραβηγμένη. Οἱ γειτόνισσες παραπονιοῦνται πὼς δὲ θέλει νᾶχη μαζί τους σχέση. Εἶναι καὶ φιλότιμη. Μηδὲ στὸν ἑαυτὸ της θέλει νὰ ὁμολογήσῃ τὴ σωματικὴ της τὴν ἀδυναμία, καὶ δὲ θᾶπεφτε στὸ κρεβάτι, ἂν δὲν τῆς ἐρχόταν ἡ λιποθυμία. Μὰ καὶ στὸ κρεβάτι προσπαθεῖ νὰ φανῇ χρήσιμη κ' ὑποχρεωτική. Προσπαθεῖ νὰ κάμῃ νὰ ξεχάσουν οἱ ἄλλοι πὼς εἶναι ἀρρωστη γιὰ τὴν ἀρρώστεια της τὴν ἔχει γιὰ ντροπὴ, ἀληθινὴ ντροπὴ, πὸς «δὲν ἔχει μάτια νὰ βλέπῃ τὴ γειτονιά». Ὅσο κ' ἂν κουράζεται, δὲν παύει νὰ μιλῇ ἀπὸ μέρος τῶν ἄλλων, γιὰ λογαριασμὸ τῶν ἄλλων, νὰ κἀνῃ τ' ἀπαραίτητα τυπικὰ φιλοφρονήματα, νᾶχη τ' ἀναρίθμητα ρωτήματα κ' ἐνδιαφέροντα, γιὰ τὴ θειὰ Ἐλέγκω πρὸ πάντων...

Τὸ **συναισθηματικὸ** της μέρος ἀναπτύσσεται ἀνώμαλα ἀπ' ἀρχῆς. Ἡ ἀγάπη της δὲν εἶν' ἄπλη—ἡ ἀπλή ἀγάπη τοῦ κοριτσιοῦ στὰ νειάτα του εἶναι μαζί ἀνησυχία, κ' ἀπογοήτευση, καὶ στοργή,— γιὰ τὸ Νίκο εἶναι τρία χρόνια μικρότερός της. Μποροῦσε νὰ γίνῃ ζηλότυπη ἔγινε ἀφωσιωμένη. Ὁ θαυμασμὸς της γιὰ τὸ Νίκο εἶναι ἀποκλειστικός : κανεὶς δὲν ἀξίζει μπρὸς σ' αὐτόν, κανεὶς ἄλλος—καὶ τοῦτο μᾶς τὸ μαθαίνει ἡ σκηνὴ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ γιατροῦ, ὅπου ὅλη ἡ περιγραφή του εἶναι τόσον εὐγλωττὴ σύγκριση μὲ τὸν ἄνδρα της...

Αὐτὴ ἡ διαφορὰ τῆς ἡλικίας εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς κἀνει τὴ Βιογινία κ' αἰσθάνεται ἔνοχη ἀπέναντι στὸ Νίκο. Αἰσθάνεται σὰ νὰ τὸν ἀπάτησε. Μὰ ἡ ἀρρώστεια της; Ἄχ, δὲν ἔφθανε ἡ ἡλικία, ἦρθε κ' ἡ ἀρρώστεια! Αὐτὴ εἶν' ἡ πιὸ μεγάλη ἀπάτη—εἶναι τὸ ἔγκλημά της. Ἄλλ' ὁ ἔρωσ τὴν ἔχει λοιπὸν χροὸς νὰ ὑποχωρήσῃ, ὁ ἔρωσ πὸς εἶναι ἐγωϊσμὸς, ἀπαίτηση, ἀπορρόφηση, πείσμα. Πρέπει νὰ γίνῃ προσφορά, νὰ γίνῃ ἀλτροῦσμός, αὐτοθυσία χωρὶς ἀνταπόδοση, λατρεία...

Ναί, ἔτσι γίνεται ὁλοένα... Καὶ τ' ἀσήμαντα πὸς κἀνει γι' αὐτὴν ὁ Νίκος, τὴν πλημμυρίζουν εὐγνωμοσύνη. «Κυττοῦσε τ' ἀντρίκειο χέρι του πὸς κρατοῦσε τὸ φλυτσάνι, τὸ δυνατό, μὲ τὶς μαῦρες τριχοῦλες ὡς κάτω

στὰ δάχτυλα, ποῦταν ἀγριεμένο καὶ χοντροπέσο ἀπ' τὰ ξύλα καὶ τὰ ἐργαλεῖα—καὶ τώρα γινόταν σὰ γυναικεῖο, γιὰ νὰ τῆς δώσῃ νὰ πιῇ. Καὶ τῆς ἦρθε νὰ τὸ φιλοῦσε!.. νὰ τὸ φιλοῦσε!.. Μὰ ντράπηκε.»

Μόνον πὸς τὸν βλέπει τὸ Νίκο νὰ κατσουφιάζῃ γιὰ τὴν ἀκαταστασία καὶ νὰ σωπαίνει,—ἀφοῦ ἡ ἴδια πιά δὲ μπορεῖ νὰ φροντίξῃ γι' αὐτόν,—κ' ἡ ἴδια συσταίνει, καὶ πρώτη αὐτὴ, νὰ στείλουν νὰ φωνάξουν τὴ Λιόλια, τὸ νέο κορίτσι.

Προαισθάνθηκε ἄρα γε κ' ἀψήφησε τὸ τί ἔμελλε νὰ συμβῇ; προσπέρασε τὴν ὑπόψια; Ὅπωςδὴποτε, κ' ὅταν ἀκόμη ἡ μεταβολὴ τοῦ Νίκου ἀρχίζῃ, ὄχι νὰ μαντεύεται πιά, μὰ νὰ φαίνεται σχεδὸν καθαρὰ καὶ χωρὶς διαίσθησης, καὶ τότε δὲ διαμαρτύρεται, δὲν ἀλλάζει ἀπόφαση. «Νὰ βλέπῃ αὐτὰ τὰ μάτια τ' ἀγοριοῦ της νὰ γλυκαίνωνται, ν' ἀνοίγουν σὰ λουλούδια στὸν ἥλιο ὅταν ἀκκουμποῦν τὰ μαλλιά τῆς Λιόλιας—αὐτὸ μονάχα σκέπτεται πιά». Κι' ἔπειτα, καθὼς ὅλο παρατηρεῖ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο,—καὶ σωπαίνει, κάποια ὑποσυνείδητη ἐργασία ἀρχίζει στὸν καθαρὸ της τὸ νοῦ... .

Ὅμως ἡ μεγαλοψυχία της, κανονικὴ ἀπ' ἀρχῆς ὡς τὸ τέλος, κ' ἀπρόσκοπτη, θὰ καταντοῦσε ἀπίθανη κ' ὄχι συμπαθῆς. Ἡ **πάλη** εἶν' ἐκεῖνη πὸς ἀναδείχῃ τὴ **νίκη**, κ' οἱ ἡρωϊκοὶ τύποι (εἶναι πιά κοινοτοπία) πρέπει νὰ μετέχουν ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο μέρος, γιὰ ν' ἀξίξῃ ἡ ὑπεροχὴ τους. Ἡ ἐγκαρτέρηση λοιπὸν τῆς Βιογινίας ἀρχίζει τέλος νὰ παλεύῃ—μὲ τὴν ζηλοτυπία. Ὅταν ὁ Νίκος πετᾷ τὸν χαρτοπόλεμο στὴ Λιόλια, καὶ τὴν κυνηγᾷ στὸ σπῆτι, καὶ γελοῦν κ' οἱ δύο, συνεπαρμένοι, τότε... τὸν ρίχνει, γιὰ πρώτη φορὰ, μιὰ ματιὰ—μιὰ ματιὰ ἀλλοιώτικη!—ἀνασηκωμένη στὸ μαξιλάρι της, μιὰ ματιὰ ἀμίλητη—πὸς γεμίζει ὅμως δάκρυα τῆς Λιόλιας τὰ μάτια... . Κι' ὅταν γυρίζουν, οἱ δύο τους, τὰ ξημερώματα, ὕστερ' ἀπ' τὸ χορὸ, πάλι δὲ μιλεῖ, δὲν παραπονιέται, ὅμως μῆτε καὶ καμώνεται τὴν κοιμισμένη: θέλει νὰ ἰδοῦν ὅτι **ἔμεινε ἄϋπνη**. «Φοβήθηκα πὼς δὲ θὰ ξανάρθῃς», λέει τοῦ Νίκου μέσα στὰ δάκρυά της.

Ἐπειτα πάλι ξανάρχεται ἡ ἐγκαρτέρηση:

—«Νὰ πάη ἡ Λιόλια μὲ τὸ Νίκο, θειὰ Ἐλένη, νὰ σοῦ κόψουνε λουλούδια!»

Τὸ μεγάλο της αὐτὸ τὸ δῶρο τὸ ἀπολαμβάνει κ' ἡ ἴδια κατάβουθα. «Τὰ μάτια της εἶχανε ζωηρεψεῖ ἀπὸ ἀσυνείθιστη λάμψη, κ' ἡ φωνὴ της ἦταν παράξενη γιὰ τὴν ἡμερότητα καὶ τὴν ἔντασή της». Μὰ ἔπειτα τὰ κλείει τὰ μάτια—ἀπὸ τὴν κούραση ἴσως, ἴσως γιὰ νὰ μὴν ἰδῇ τὴ χαρὰ στὸ πρόσωπο τοῦ Νίκου ὕστερ' ἀπ' τὰ λόγια της.

Μὰ ἡ **ζηλοτυπία** της—τόσο ἀλαφρεία πάντα κ' ἀνεπαίσθητη,— πὸς δὲν ἔχει καμμιά «αἰχμὴ» ἐναντίον τῆς νέας, τῆς γερῆς νιόφερτης κόρης, ξανάρχεται πάλι, ὅταν γυρίζουν οἱ δύο φορτωμένοι τὶς ἀμυγδαλιές.

Στὴν τελευταία πράξη τῆς ὑλικῆς ζωῆς της, τὰ ἐλατήρια εἶναι συγκεχυμένα. Εἶναι ἄλλως τε ἀπὸ νωρὶς ζαλισμένη ἀπ' τὸ ναρκατικό. Γιατὶ ἄραγε ἐπιθυμεῖ ν' αὐτοκτονήσῃ; Εἶναι τάχα ἡ τελειωτικὴ μεγαλοφροσύνη;

ἢ ἀπλῶς μιὰ ἐπιθυμία εὐδαιμονισμοῦ, τοῦ θλιβεροῦ εὐδαιμονισμοῦ τῶν ἀρρώστων; Καὶ γιατί αἰσθάνεται κάτι σὰν πύρινη πνοὴ μέσα στὶς φλέβες της; Ὁ συγγραφεὺς μᾶς ἀφήνει στὴν ἀπορία· ρωτᾷ κι' ἐκεῖνος τάχα: «ἦτανε μονάχα ποῦθελε νὰ πάρῃ τὰ σκονάκια ἀπ' τὸ κομμό; ἢ μὴν ἤθελε καὶ νὰ ἰδῇ κιόλας ποῦ εἶχανε πάει ὁ Νίκος μὲ τὴ Λιόλια, καθὼς εἶχαν βγῆ ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα;»

Μήτε πάλι ἐννοοῦμεν ἐντελῶς, ἂν ἴσως αὐτοκτόνησε ἀπὸ τὴ μεγάλη δόση τοῦ ναρκωτικοῦ, ἢ τὴν ἐθανάτωσε τὸ ἀντίκρουσμα τοῦ Νίκου ποῦ τὸν εἶδε γεμμένον στῆς Λιόλιας τὸ στήθος. Ὁ συγγραφεὺς μᾶς λέγει μόνο, γιὰ τούτη τὴν ἀθηναία Μπωβαρύ: «ἤθελε τὸ κουτὶ μὲ τὰ σκονάκια, σὰ μέσα σ' ὄνειρο κ' ἔπειτα προχώρησε στὴν πόρτα κ' ἔσυρε τὸ μάνταλο». Ἐπειτα τὴ βρίσκουν στὸ πάτωμα λιπόθυμη.

Η ΛΙΟΛΙΑ

Ὁ ἄλλος γυναικεῖος τύπος τοῦ ἔργου εἶναι ἡ **Λιόλια**.

Ὁ συγγραφεὺς λατρεύει τὴν ἠθικὴν ὑπαρξὴ τῆς Βιογινίας μὲ κάποια **δρησκευτικότητα**. Ἀλλὰ γιὰ τὴ **φυσικὴν ὑπαρξὴ** τῆς Λιόλιας παθαίνεται. Αὐτὴ εἶν' ὁ ἀντίθετος τύπος: ἡ ἄκακη, ἡ ἀθῶα, ἡ τυφλὴ δίψα τῆς φυσικῆς ζωῆς.

Τῆς Λιόλιας ἔχομε τέσσερις φορὲς τὴ **φυσικὴ** περιγραφὴ. Μιὰ φορὰ, μὲ τὰ μάτια τοῦ συγγραφέως, ὅπου ὑπάρχει καὶ λυρισμός (σελ. 23), δυὸ φορὲς μὲ τὰ μάτια τοῦ Νίκου, —τὴ νύχτα, στὸ χορὸ, κι' ἄλλη μιὰ μὲ τὰ μάτια τοῦ ἀντεραστοῦ του.

Ὁ **χαρακτήρας** εἶν' ἐξαιρετικὰ ἀποκρυσταλλωμένος στὴ Βιογινία. Μὰ στὸ φτωχὸ τοῦτο πλάσμα, τὸ ἀντίθετο. Ἐνστικτα, μόνον ἐνστικτα. Ἐνστικτα ἀπότομα καὶ πληγωμένα, σφοδρὰ καὶ χτυπημένα—παραζαλισμένα... Ἐνστικτα τόσο συγκεχυμένα, ποῦ ἡ Λιόλια καταντᾷ τύπος **παθητικός!**

Καθόλου καθαρὸ δὲν εἶναι τὸ τί συμβαίνει μέσα της. Μήτε ἡ ἴδια τὸ ξέρει. Εἶναι γεμάτη ἀπὸ παρορμήσεις καὶ τραυματισμένη ἀπὸ μεταπτώσεις. Ἡ θέση της ἀνάμεσα στὸ ἀνδρόγυνο εἶναι ἀνώμαλη. Εἶναι μέσα στὴ δέση τοῦ ἔργου, εἶναι ἡ περιπέτεια ἐνσαρκωμένη. Τί χρωστᾷ νὰ κάμῃ; Πῶς νὰ ἐνεργήσῃ; Εἶναι ἀνίκανη καὶ νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ ἐνεργήσῃ. Τρέμει ἀπὸ τὰ πάθη. Δονεῖται ἀπὸ τὶς συγκρούσεις, μὰ στὸ μυαλό της δὲν κατασταλάζει τίποτα τὸ σαφές, καμμιά συνείδηση, καμμιά κρίση.

Ἡ δυσαρμονία ἐξαιρεῖ τὸ **ἦθος** τῆς Βιογινίας. Στὴ Λιόλια ἔχει σημασίαν ἀπλῶς ψυχολογικὴ—θὰ ἔλεγε κανεὶς ἐπιστημονικὴ.

Μόνο γιὰ νὰ ὑπακούῃ ἐκεῖνο ποῦ σκέφθηκαν ἄλλοι, μόνο γιὰ τοῦτο εἶν' ἐτοιμὴ καὶ καμωμένη. Τὸ πολὺ, νὰ προλαβαίνει ἐκεῖνο ποῦ θὰ τῆς προστάξουν—τὸ ἔνα, τὸ ἄλλο τὴ «λάτρα» τοῦ σπιτιοῦ. Ἐργατικὴ ὅσο καὶ καλόβολη, ἀκούραστη ὅσο καὶ πρόθυμη. Ὀλιγαρκὴς σὲ ὅλα της: τρεῖς φτωχῆς φορεσιῆς ἀλλάζει ὅλες—ὅλες στὸ διάστημα τοῦ ἔργου. Στὴν κηδεῖα, ρίχνει πά-

νω της μιὰ μαύρη μπέρτα ξένη. Κι' ἀπὸ τὸν ἔρωτα, τί πῆρε; ποῖο εἶναι τὸ πραγματικὸ μεριδίό της;—Μὰ ὅταν πρόκειται **ν' ἀποφασίσῃ**, ἡ θέση της εἶναι τραγικὴ. Τὴν ὥρα ποῦ ἔχουν τὴν Βιογινία νεκρὴ μέσα στὸ σπῆτι—τί πρέπει νὰ κάμῃ ἢ παρείσακτη αὐτῆ; Δὲν ὑπάρχει κανεὶς, τὴν ὥρα κείνη. νὰ τὴν προσέξῃ, νὰ τὴ νοιώσῃ, νὰ τὴν προστάξῃ. «Ἄχ, αὐτὸ τὸ τζάντζαλο, ὅλο μὲς στὰ πόδια μας εἶναι!» τὴ σπρώχνουν οἱ γειτόνισσες... Καταντᾷ στὴν κουζίνα· πέφτει πάνω στὸ φθαρμένο τραπέζι καὶ κλαίει τὴ Βιογινία μὲ τὸ κεφάλι πάνω στὸν ἄγκωνά της—καὶ θᾶμενε ὡς τὸ βράδυ ἐκεῖ, ἂν ἡ κυρὰ Ἐλέγκω δὲν ἐρχόταν νὰ τὴν πάρῃ, νὰ τὴ βάλῃ νὰ κλάψῃ μέσα στὴν ἀγκαλιά της, νὰ τῆς δώσῃ νὰ πιῇ λίγο ζεστὸ καφέ...

Τὸ **βουλητικὸ** τῆς νέας εἶναι σφοδρὰ ἀνεπτυγμένο, ἀλλ' ἰσοδύναμα δέσμιον ἀπ' τὴ δειλία καὶ τὴν κοινωνικὴ τὴν ἀνατροφή. Δὲν ἔχει, αὐτῆ, τὴ λύτρωση τῶν φαντασιώσεων. Ἐπιθυμεῖ μὲ πάθος ἐκεῖνα ποῦ στερεῖται, κι' ὅμως σωπαίνει. Πεινᾷ, ἀλλ' ἀρνιέται, ὅταν ὁ Νίκος τῆς προσφέρει. Ὅταν τῆς λέγουν καθαρὰ νὰ τὴν πάρουν μαζί στὸ χορὸ, «κατεβάζει μόνο τὸ κεφάλι κι' ἀλλάζει ἑκατὸ χρώματα». Μένει ἐντελῶς βουβὴ καὶ σκυφτὴ, ἐνόσω ἀποφασίζουσιν οἱ ἄλλοι—γιὰ τὴ μεγαλύτερῃ της ἡδονῇ. Περιμένει νὰ τῆς δώσουν. Μὰ κι' ὅταν τῆς τὸ προτείνουν, ἀρνιέται, «κάνει «ὄχι» μὲ τὸ κεφάλι». Εὐτυχῶς ὅτι ἡ ἄρνησή της δὲν τῆς δημιουργεῖ ἀνεπανόρθωτα!—Μόνο τὸ στεφάνωμά της μὲ τὸ Νίκο—ἄ, αὐτὸ εἶναι πάρα πολὺ καὶ νὰ τὸ ποθήσῃ κἀν! Κι' ὅταν κάποτε τ' ὄνειροπόλησε, δὲν ἐπρόφθασε καλὰ νὰ τ' ἀποτελειώσῃ...

Ἡ ἴδια ἀμνηχανία καὶ στὰ φυσικὰ της τὰ κινήματα.

Ἀντίκρου στὸ Νίκο, κάθεται ντροπιάλῃ καὶ ξεφτυλίζει τὴ λάμπα. Τρώει τὴν πᾶστα της στὸ ζαχαροπλαστεῖο κόβοντάς τὴν σὲ μικρὲς—μικρὲς φετίτσες. Ἀντὶ νὰ χορτάσῃ στὸ τραπέζι τοῦ μαγειριοῦ, κάνει σβώλους τὸ ψωμί, πίνει μιὰ γουλιὰ κρασί, πέρνει—τέλος μιὰ πηρουσιά μόνο—ἀπ' τὸ πιάτο τοῦ Νίκου. Στὴν εἴσοδο τοῦ Χοροδιδασκαλείου, ἀκούει νὰ τραγουδοῦν τὸ κοινὸ, λαϊκὸ τότε τραγοῦδι:

«Νὰ ἡ μικροῦλα, νὰ ἡ μικροῦλα νά»

κι' ὅμως νομίζει πῶς τὸ τραγοῦδοῦν γιὰ κείνη! καὶ θέλει νὰ στραφῇ πίσω. Οἱ τρομερότερες της στιγμὲς εἶναι ὅταν, γιὰ χατῆρι της, μαλλώνουν πάνω στὸ χορὸ, ὁ Νίκος μὲ τὸ Μίμη! Στὶς ματιῆς τοῦ Νίκου, στὸ σπῆτι, καὶ στὴν ἐρωτικὴ του προσοχῇ, πέφτει στὸ σκύψιμο στὸ ράψιμό της. Ὅταν βγαίνει μὲ τὸ Νίκο νὰ μαζέψουν λουλούδια, πορεύεται μακριὰ του, κυττώντας τὰ χαλίκια τοῦ δρόμου. Ὅταν ὁ Νίκος τὴν προσκαλῇ νὰ καθῆσθαι δίπλα του στὸ φεγγαρόφωσ, δειλιάζει, κάνει ν' ἀποτραβηχθῇ. Καὶ ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐκαμάρωσε τὸ Νίκο μ' ὅλη τὴ λατρεία της, ὅσο τὴν ὥρα ἐκείνη, ποῦ αὐτὸς κοιμᾶται—ἡσυχασμένη ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν ὕπνο του.

Εἶναι κ' ἐντελῶς ἀμαθής. Ὅταν ὁ γιατρὸς κἀνῃ τὴν τελευταία ἔνεση στὴ Βιογινία, τοῦ φωνάζει μὲ λυγμούς:

—Γιατρέ! Θὰ τῆς τρουπήσετε τὴν καρδιά μὲ τὴ βελόνα;

Τίποτα ὅμως τὸ πιὸ ὠραῖο, τὸ πιὸ αὐθόρμητο, τὸ πιὸ λατρευτὸ γιὰ

τὸ συγγραφέα, παρὰ ὅταν κάποτε δίνη στὸ βουλευτικὸ τῆς τῆ φυσικῆ του τῆ διέξοδο.

Χτυπάει τὰ χέρια, τρελλὴ ἀπ' τὴ χαρὰ τῆς, ὅταν περνᾷ τὸ κομιτάτο.

—Δὲ θὰ περᾶση κ' ἡ γκαμήλα;» ρωτᾷει.

«Σάμπως αὐτὸ νᾶλειπε ἀπὸ τὴν εὐτυχία τῆς» προσθέτει ὁ Χρηστομάνος. Καὶ ναί, μιὰ τόση προσθήκη δὲν εἶναι πιότερο ἀπ' ὅσο χρειάζεται.

«Δὲν εἶδε τίποτ' ἄλλο πιά γύρω τῆς» λέγει πάλι ὁ συγγραφεύς, ὅταν ἡ Λιόλια μπαίνει ἐπὶ τέλους στὴ σάλα τοῦ χοροῦ. Ἐδῶ ὅμως ὁ συγγραφεύς κάνει τοῦτοτὸ ρεαλιστικῶς ἄτοπο, — νὰ ἐξακολουθῇ καὶ ὕστερα νὰ βλέπη γύρω τῆς—ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεύς.

Τὰ βιολιά νομίζει πὼς τραγουδοῦν γι' αὐτή.

—Τὶ ἐξαίσιο πρᾶγμα αὐτὲς οἱ καντοίλλες!» στοχάζεται μονάχα.

Ὅταν τέλος πέρνη θάρρος, ἀργότερα, στὸ μάζεμμα τῶν λουλουδιῶν, τότε γίνεται ἀγνώριστη! Ἀρχίζει νὰ τρέχη, σὰ νᾶχη κάμει φτερά, μέσα στὰ γρασιδία. Ὅπως στὸ χορὸ, ἔτσι καὶ στὸν κάμπο ἡ Λιόλια ξεχνᾷ τὰ πάντα. Ξερριζώνει λουλούδια μὲ τὴ ρίζα, καὶ φοῦχτες τὸ χῶμα φωνάζει χτυπᾷ τὰ χέρια τῆς, σκοντάφτει καὶ πέφτει χάμω, προσκαλεῖ τὸ Νίκο κοντὰ τῆς νὰ κόψη κι' αὐτὸς μυγδαλιές. Εἶναι κάτι σὰν προαίσθησις ἐρωτικῆς ἐπαφῆς. Καὶ συνεταρμένη ὅπως εἶναι, ἀργεῖ νὰ νοιώσῃ τὴ μοναξιά τῆς, τὴν ἀπόλυτη μοναξιά ὁλόγυρά τῆς, καὶ τ' ὅτι βρίσκεται στὴν ἐξουσία τοῦ ἀνδρὸς ἀνυπεράσπιστη.

Τέσσερα εἶναι μόνο τ' ἀντανεκλαστικὰ φαινόμενα ποὺ παρουσιάζει ὁ τύπος τῆς Λιόλιας, κοινὴ διέξοδος γιὰ ὅλα τὰ συναισθηματὰ τῆς.

Χλωμιάζει, ὅταν τὸ συναίσθημά τῆς εἶναι δυνατό. **Γελάει**, ὅταν εἶναι δυνατότερο. **Τρέχει ἢ κρύβεται**, ὅταν εἶναι δυνατότερο ἀκόμη. Κι' ὅταν εἶναι ἀβάσταχτο, **κλαίει**. Ἀδιάφορο ἂν γελᾷ ἀπὸ φόβο, ἂν κλαίῃ ἀπὸ εὐτυχία, ἂν τρέχη καὶ χλωμιάζῃ ἀπ' ἀγάπη. Γέλοια ἢ δάκρυα, αὐτὰ εἶναι τὰ ὄπλα τῆς. Τὰ λόγια τῆς εἶναι μετροημένα, σπασμωδικά. Κ' οἱ τρεῖς ἄλλως τε τύποι τοῦ Χρηστομάνου ὁμιλοῦν λίγο. Ἀντιστρόφως, οἱ γειτόνισσες, ὁ γιατρός, ἡ θειά Ἐλέγκω, φλυαροῦν ἀκατάπανστα.

Τὸ **συναισθηματικὸ** μέρος τῆς Λιόλιας εἶναι φτωχὸ σὲ σύνθεση, ἀλλὰ ἀπέραντο σὲ βάθος.

Χαρά, ἀγάπη, τύψη, αὐτὰ εἶναι τὰ μόνα τῆς συναισθηματὰ.

Ἄλλ' οὔτε κι' αὐτὰ τὰ νοιώθει καθαρά, «Σκυφτὴ ἀπ' τὴ χαρὰ, ποὺ ἦτανε μεγάλη σὰ λύπη»

Πρέπει ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ τὴν παρακολουθήσωμε, ὅταν πηγαινόρχεται καὶ κρυφοβλέπη τὰ σχέδια τοῦ Νίκου, γιὰ ν' ἀντιληφθοῦμε τὸν ἔρωτά τῆς, ποὺ μόλις φανερώνεται, καὶ τῆς τρέμει ἡ βελόνα στὸ χέρι κ' ἰδρώνει καὶ κοκκινίζει ὡς τ' αὐτιά.

Μὲ τὸ συναίσθημα τῆς Βιργινίας μάχεται ἡ αὐτοθυσία. Μὲ τὸν ἔρωτα τῆς Λιόλιας μάχεται ἡ βίαία τύψη. Ὅ,τι στὴ Βιργινία μεγαλοψυχία,

στὴ Λιόλια **τύψη**, τύψη ὁλοκληρωτικῆ, ἀκατάσχετη, σὰν πανικός.

Αὐτὴ ἡ τύψη δὲν τῆς παρουσιάζεται ὕστερ' ἀπὸ τὸ πρῶτο φιλὶ τοῦ Νίκου, ἀλλ' ὕστερα ἀπὸ τὴ σημαντικὴ ματιὰ τῆς Βιργινίας, στὸ γυρισμό. Ἡ τύψη δρᾷ ἐπάνω τῆς κατ' εὐθείαν, παθητικᾶ: γδύνεται εὐθύς, σκεπάζεται, προσπαθεῖ νὰ ξεχαστῇ. Καὶ μόλις ξεχαστῇ, ἡ ἀναπόληση τοῦ χοροῦ ζωντανεῖ πάλι μέσα τῆς, σὰν ὁ ἐπίουνος καὶ παρατεταμένος ἀντίκτυπος εὐδαιμονίας ποὺ γίνηκε κιόλας ἀμαρτωλῆ. Ἄ, πόσο θαυμάσια γραμμένες εἶν' αὐτὲς οἱ σελίδες! Μέσα στὴν ἀλλαγὴ τῆς ἐξωτερικῆς σκηνογραφίας, ὁ Χρηστομάνος ἀπαράμιλλα περιγράφει τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάμνηση—τῆς ἀταξίας, τῆς ἀφθονίας, τοῦ πλήθους, τοῦ φωτός, τῆς ἀτμοσφαιρᾶς τοῦ χοροῦ, ἐκεῖ ὅπου ἀνθίζουν οἱ ἔρωτες... Ἡ αὐτοανάλυσις τοῦ τύπου σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶναι πραγματικὰ θαυμαστή.—Τὴ μεγαλοψυχία τῆς Βιργινίας δὲν τὴν αἰσθάνεται ἡ Λιόλια, ὅπως ὁ Νίκος. Πηγαίνει στὶς μυγδαλιές, γιὰ τὴν πρόσταξαν ὅμως μετὰ τὸν περὶπατο, ἡ τύψη τῆς εἶναι σφοδρῆ. Γυρίζει μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό, βουβή, κλαμμένη, ἀναμαλλιασμένη. Τὰ φοιχτὰ λόγια τῆς Βιργινίας τὴν κάνουν νὰ φύγῃ στὸ ὑπόγειο, νὰ κρυφτῇ, νὰ κλαίῃ. Καὶ δὲ θ' ἀνέβαινε πιά ποτέ, ἂν δὲν ἦταν χρέος τῆς νὰ στρώσῃ τὸ τραπέζι.

Μὰ τὴν ἄλλη μέρα, ἡ τύψις περνᾷ. Μαζεύει κιόλας τὰ πεταμένα λουλούδια καὶ τὰ βάζει σὲ νερό. Ὅλα τὰ βρίσκει ὠραῖα καὶ γιὰ ὅλα εἶναι τρυφερῆ.

Ἄλλ' ἡ τύψη ξανάρχεται τρομακτικότερη, ὀλίγο ὕστερα, ὅταν κάθωνται στοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς—κ' ἡ ἐτοιμοθάνατη Βιργινία παρουσιάζεται ἐμπρός τους. Ἐδῶ εἶν' ὁ πανικός τῆς. Τώρα, βάζει τὶς φωνές. Ἐχει σχεδὸν σπασμούς. Ὅμως ὕστερα ἡ τύψη μετατοπίζεται: ἡ Βιργινία πεθαίνει, δὲν θὰ τὴν ἐλέγῃ πιά μὲ τὰ εὐγλωττὰ τῆς τὰ μάτια. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Μήπως ἡ Βιργινία φεύγει ἀπ' τὸν κόσμος; Ὅχι: γίνεται ὑπερφυσικῆ! Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, θὰ εἶναι πάντοτε παρούσα **μέσα στὴ συνείδησή τῆς**. Ἡ ἱερότης ἐκείνη τῆς νεκρῆς, ποὺ ἀρχίζει ἐκίόλας κεῖ ἐμπρός τῆς, ἰσοδυναμεῖ μὲ Θεῖα Δίκη!

Ἡ δεισιδαιμονία—ἡ μεταφυσικὴ τῶν ταπεινῶν—βρίσκει ἀφθονη βορὰ στὴν ἐνστικτώδη συνείδηση τῆς Λιόλιας. Βορὰ ὁλοκληρωτικῆ.

Τὴν ἀπεριόρατη τρέλλα τῆς, ὅταν ὁ Νίκος τὴν ἀφήνῃ μόνη μαζί μὲ τὴν ἐτοιμοθάνατη γιὰ νὰ φωνάξῃ τὸν γιατρό—μόνη μὲ τὸ ἀδρανές τῆς τὸ θῦμα—διαδέχεται ἡ κατὰβαθη συνείδηση τῆς θανάσιμῆς τῆς ἀμαρτίας. Τοῦ κάκου γυρεύει νὰ πάρῃ ἐλπίδα κι' ἀπὸ τὸ ἐλάχιστο—βλέποντας τὸ ψυχομαχητὸ τῆς ἀποφασισμένης καὶ τοῦ κάκου θαρροῦται πὼς ἡ Βιργινία ξανάρχεται στὴ ζωὴ!

—«Μὰ ποῦ ἦρε τὴ δύναμη καὶ κατέβηκε; Μὴν ἐφοβήθηκε; Μὴν εἶδε τίποτα καὶ ταραχτήκε;» ρωτᾷει ὁ γιατρός....

(Κι' ὁ συγγραφεύς προσθέτει ἐδῶ, ἀτόπως καὶ πάλι, τὶς περιττὲς του ἐπεξηγήσεις).

Ἀπὸ τὸ ἐρωτικὸ ἐνστικτο—μισὰ κι' ἀμαρτωλὰ ἱκανοποιημένο—

πέφτει στο μητρικό. Κι' από κεί στη δεισιδαιμονία, στον πανικό.

Ο ΝΙΚΟΣ

‘Ο *Νίκος* εἶν' ὁ τρίτος τύπος τοῦ ἔργου.

Φυσική του περιγραφή γίνεται συχνά, πότε ἀπὸ τὸ συγγραφέα, πότε ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου, πότε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ Λιόλια. ‘Ο λαιμός του «ἀχνός καὶ μουντός», ἀλλοῦ «σὰν φιλντισένιος»· τὸ σγουρὸ μαλλί του· ἡ μύτη· τὰ μάτια· τὰ ματόφυλλά του. Στὴν ἐπιστροφή ἀπ' τὸν κάμπο, παραβάλλεται μὲ τὴ θριαμβευτικὴ ὄψη ἀγάλματος κάποιου θεοῦ ἐπάνω στὴν ἀντικρυνὴν Ἀκρόπολη. Εἶν' ἐδῶ καὶ πάλι ἄτοπη φιλολογία, λυρισμός τοῦ συγγραφέως,—γιατὶ ἡ Λιόλια πού τὸν συνώδευε δὲν ἤξευρε κὰν τοὺς ἀρχαίους θεούς.

Τὸ *βουλητικό* του μέρος εἶναι τραχὺ καὶ συνήθως κατηγορηματικό.

‘Όταν φεύγει γιὰ τὸ καρναβάλι, βροντᾶ ἀστόχαστα τὴν πόρτα πίσω του.

‘Ο ἔρχομός τῆς Λιόλιας στὸ σπίτι τὸν κάνει στὴν ἀρχὴ τρυφερόν γιὰ τὴ Βιργινία—ἐκείνη δὲν τοῦ χάρισε τὸ ἔνσαρκο τοῦτο δῶρο; Μὰ ἡ εὐτυχία του, ὅσο πάει, τὸν καταντᾶ ἐγωϊστή. Πόσο ἀστόχαστα σφαλᾶ πίσω του τὴν πόρτα μὲ κρότο, ὅταν φεύγει γιὰ τὸ χορὸ καὶ τὴν ἀφήνει ὀλομόναχη! —Τὴν τρυφερότητά του καὶ τὴ ντροπὴ γιὰ τὸν ἐγωϊσμό του τὰ αἰσθάνεται μαζί ξανά, ὅταν ἡ ἄρρωστη τοῦ χαρίζη καὶ δεύτερη μεγαλοψυχία, ὅταν τὸν στέλνη μαζί μὲ τὴ Λιόλια νὰ πᾶνε νὰ κόψουν ἀμυγδαλιές γιὰ τὴ θειά—‘Ελέγκω. Κατεβάζει τότε τὰ μάτια χάμω, ἀπὸ τὴ ντροπὴ του.... ναί, μὰ φεύγει πηγαίνει εὐθύς, δίχως δικό του δισταγμό.— ‘Ο χαρακτήρας του προσπαθεῖ στὴν ἀρχὴ ν' ἀντιδρᾶσῃ σὲ τέτοιον ἄνομο ἔρωτα: ξενυχτᾶ πάλι μὲ τοὺς παλιούς φίλους ἔξω, πίνει, παίξει χαρτιά. Μὰ τοῦτο βαστᾶ γιὰ λίγο, κι' ἔπειτ' ἀφήνεται.— Τύψεις; Ναί, ἔχει κάποτε κι' αὐτός· μὰ δὲ δίνει στὴ συνείδησή του τὴν ἄδεια γιὰ τέτοιες περιπέτειες. Ἐξαγριώνεται καὶ τὴ φιμώνει. ‘Όταν βρισκῆ τὴ Βιργινία ἄγρυπνη, στὸ γυρισμὸ ἀπ' τὸ χορὸ, αὐτὸς δὲν κλαίει· μὰ τῆς μιλεῖ πικρὰ λόγια καὶ τὴ μαλλώνει. ‘Όταν φιλῆ τὴ Λιόλια, στὸ δρόμο, τὰ χαράματα, δὲν ἔχει αὐτὸς πολλὰς τύψεις. Ἰσα-ἴσα! Ἀπὸ τὸν περίπατο τῆς Καλλιθέας, ὅπου ἀπίστησε τῆς γυναικός του, αὐτὸς γυρίζει σὰν ἀπὸ θρίαμβο!— Ἡ γυναῖκα του τὸν ἀποδιώχνει μὲ τὰ λουλουῖα του. Στενοχωριέται, ναί· μὰ μόνο ἀπ' τὴν ἀταξία, πού ἐγίνε μπρὸς στὰ μάτια τῆς θειά—‘Ελέγκω.— Ἡ ἴδια ἐκ μέρους του ἀντίδραση σὴν τύψη καὶ νύχτα πού ἡ Βιργινία λιγοθυμᾶ κοντὰ τους, στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Μὲ τὰ πιδὸ πικρὰ κι' ἄδικα λόγια τὴ βάζει στὸ κρεββάτι τῆς ξανά. Τῆς δίνει τὸ φάρμακο, σὰν ἀπὸ συνήθεια, σὰν ἀπὸ εὐσπλαχνία· κι' ὁ ἴδιος ὅμως τὸ καταλαβαίνει πὼς τὸ κάνει γιὰ νὰ τὴ ναρκώσῃ, νὰ μὴ βλέπη τίποτα.— Μὰ τὸ τελευταῖο τῆς δῶρο, ὁ θάνατός τῆς,—ἡ ἐλευθερία του,—δὲν τὸν ἀφήνει τόσο ἀναίσθητο, ὅπως τ' ἄλλα βυθίζεται τότε σὲ σύγχυση, δὲν ἔχει καμμία

ἀντίδραση. Κλαίει, ὅταν οἱ περαστικοὶ σταματοῦν καὶ σταυροκοπιοῦνται στὸ λείψανό τῆς. Αὐτός, πού εἶναι πιότερο ἐνστικτώδης καὶ διόλου εὐαίσθητος, ὁ λιγομίλητος, ὁ σιωπηλὸς «σὰν τὶς πέτρες καὶ τὰ κοτρώνια», ξεφωνίζει, τὴν τελευταία στιγμὴ, «ὅταν κατάλαβε πὼς ὅλα τελείωσαν πιά, τοῦρθε στρόφιλας καὶ πῆγε νὰ πέσῃ». Μὰ συνέρχεται πάλι γρήγορα μὲ τῶν φίλων του τὴ συνδρομὴ καὶ «γιατὶ τὸν ἔβλεπαν κιόλας οἱ γυναῖκες». «Δόξα σοι ὁ Θεός, δόξα σοι ὁ Θεός», ἀκούει τὴ νεκρῶσιμη ψαλμοδία, ὡσὰν ν' ἀκούῃ κάποιο σατανικὸ σύνθημα ἀπολυτρώσεως...

Νὰ μὴ τὸν βλέπουν οἱ γυναῖκες. Ἐδῶ συγκεντρώνεται ἡ προσοχή του. Μόνον ἡ ἀξιοπρέπεία του εἶν' εὐαίσθητη. Εἶν' ἔτοιμος νὰ πιασῆ στὰ χέρια μὲ τοὺς ἀθώους μασκαράδες πού πειράζουν τὴ Λιόλια στὸ γυρισμὸ ἀπ' τὸ χορὸ. Ζηλεύει τὸ φίλο του τὸ Μίμη πού τοῦ πῆρε τὸ κορίτσι καὶ χόρεψε μαζί του, κι' αὐτὴ ἡ ζηλοτυπία του φέρνει τὸ μοιραῖο του τέλος.

‘Ο ἔρωτας ἀναπτύσσεται μέσα του ἐντελῶς φυσικά. Μόλις πρωτομπαίνει ἡ Λιόλια στὸ σπίτι, προσέχει τὴ μακριὰ σειρὰ τὰ φιλντισένια κουμπιὰ στὸ στήθος τῆς καὶ τὸ πολκάκι πού τῆς ἔρχεται πιά στενὸ ἀπὸ τὴν πολυκαιρία καὶ τὴν «κόβει στὶς ἀμασχάλες». Ἀπὸ τότε, ἀρχίζει νὰ κοιμᾶται, τὴ νύχτα, βαθεῖα κι' ἀπολαυστικά. Νὰ γίνετ' εὐθυμος, φιλόπονός, νὰ δουλεύη μὲ τέτοιο κέφι καὶ γρηγοράδα, πού ὁ μάστορας φοβάται πὼς θὰ σπάσῃ ἀπ' τὴ φούρια του τ' ἀκριβὰ ξύλα καὶ τοῦ φωνάζει νὰ προσέχη. Νὰ γίνετ' ἀνυπόμονος—γιατ' εἶναι πάλι κι' ὁ πρῶτος πού παραιτᾶ τὸ σκαπέλλο, μόλις χτυπήσῃ μεσημέρι, καὶ τρέχει στὸ σπίτι. Καὶ «πολλὰς φορὰς δὲ ματάβγαине ἀπ' τὸ σπίτι τ' ἀλόγεμα. Δὲν εἶχε —τάχα— πολλὰς δουλειὰς στὸ μαγαζί. «Κάποιος, πού εἶχε παραγγεῖλει μεγάλη ἐπίπλωση γιὰ τὸ σπίτι του εἶχε παραγγεῖλει φόρτωμα μαόνι, πού ἀργοῦσε νᾶρθῆ». Μένει στὸ σπίτι τ' ἀπογέμματα καὶ ζωγραφίζει, γιατί ἡ Λιόλια ὄλο ράβει καὶ σιγοτραγουδεῖ.

Γιὰ τοῦτο κι' ὁ τύπος τοῦ Νίκου, ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς Βιργινίας, δὲν ἔχει πιά σχεδὸν κανένα ἐνδιαφέρον. Κι' ὁ ἴδιος ὁ Χρηστομᾶνος τὸν παραμελεῖ καὶ τὸν ἐγκαταλείπει. Ἡ Λιόλια κ' ἡ πεθαμένη ἀπομένουν πιά. Οἱ τύψεις, πού δὲν τοὺς ἔδωσε ποτὲ δικαίωμα νὰ ζήσουν στὰ φανερά, τὸν δουλεύουν ἀπὸ μέσα. Κι' ὅταν ἡ Λιόλια ἔγινε πιά γυναῖκα του, ὁ Νίκος ἄλλαξε. Ξενύχτης πάλι, μὰ καὶ κακός, καὶ βάρβαρος τώρα μαζί τῆς, κι' ἀπότομος—τὴ βρίζει, τὴ χτυπᾶ... Μήπως κι' αὐτὴ καθόλου τὸν προσέχει, ἀπορροφημένη μὲ τὸ παιδί τῆς καὶ μὲ τὴν πεθαμένη;

ΟΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΕΣ ΤΥΠΟΙ: Η ΘΕΙΑ ΕΛΕΓΚΩ

Πρῶτος ἀπὸ τοὺς δευτερεύοντες τύπους τῆς «Κερένιας Κούκλας» εἶν' ἡ θειά—‘Ελέγκω. Εἶναι ὁ βοηθητικὸς μοχλὸς γιὰ τὴν περιπέτεια, μὰ τίποτε ἄλλο πιδὸ οὐσιαστικό. Αἰσιόδοξη, πρόθυμη—ὅλα τὰ προφταίνει,—καλοπροαίρετη. Αὐτὴ ἀνάθρεψε τὴ Βιργινία. Αὐτὴ τῆνε πάντρεψε.—Αὐτὴ ἔφερε τὴ Λιόλια στὸ σπίτι. Αὐτὴ τῆνε πάντρεψε...

Μὰ ἡ στάση της ἀνάμεσα στὸν ἔρωτα τῶν δύο νέων εἶν' αἰνιγματική. Αἰνιγματική, ὅπως ἤθελε ἡ Ἐλέγκω νὰ εἶναι καὶ στὰ διανοήματά της. Στὸ παράθυρο, ποὺ περιμένει, μαζί μὲ τὴ Λιόλια, νὰ περάσῃ τὸ κοιτάτο, «κάνει τόπο τοῦ Νίκου νὰ περάσῃ κοντὰ στὴ Λιόλια». Ὅταν τελειώσῃ ἡ παρέλαση, τοὺς ἀφήνει, μαζί μὲ τὴν παρέα τους· μὰ δὲν ξεχνᾷ νὰ τοὺς συσταίῃ νὰ μὴν ἀργήσουν νὰ γυρίσουν στὸ σπίτι· μήτε ξεχνᾷ τὰ χαιρετίσματα γιὰ τὴ Βιογινία.— Στὴν ἐπίσκεψη ποὺ κάνει ἀργότερα στὴν ἀρρωστη, «δὲν ξέρεи τίποτα ἢ κυρὰ Ἐλέγκω γιὰ τὸ χορὰ, γιατί ἀπ' τὴν Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς δὲν ἦτον ξαναφερωμένη».— Νὰ πᾶνε στὸν κάμπο νὰ μαζέψουν ἀμυγδαλιές οἱ δύο νέοι, μονάχοι τους; Δὲν τὸ λέει πρώτη αὐτὴ, μὰ τὸ παραδέχεται ὁμως· ἀφοῦ εἶναι γιὰ χάρη της, μποροῦσε ν' ἀρνηθῆ. Μὰ γιατί τὸ παραδέχεται; μήπως εἶναι γιὰ τὸ συμφέρο της —καὶ μόνο— γιὰ νὰ χαρίσῃ μυγδαλιές, τὴν ἄλλη μέρα— σὲ μιὰ πλούσια πελάτισσά της; Τέλος πάντων, κ' ὅταν ἔρχονται πίσω, κατὰ τὸ σούρουπο, καὶ φέρουν μυγδαλιές τριδιπλές ἀπ' ὅσες θὰ χρειαζόταν, — τὰ μαλλώματά της εἶναι φιλικὰ καὶ λιγυστά.— Μὰ ἡ θειά Ἐλέγκω εἶναι πάντα ὁ φύλακας Ἄγγελος γιὰ τὴ Λιόλια. Τὴ συντρέχει στὸ λείψανο, τὴν ὑπερασπίζεται —μὲ λόγια καὶ μ' ἔργα!— στὸ γυναικοκαυγᾶ, ποὺ τὶ θὰ γινόταν, ἂν ἔμενε μονάχη; Τὴν παντρεύει, τῆς παραστέκει κ' ὕστερα, καὶ σίγουρα αὐτὴ θὰ τὴν ξαναπῆρε μαζί της, ὅταν ἀπομένη στὸ τέλος ἡ Λιόλια χήρα.

Εἶναι μᾶλλον ἡ θειά Ἐλέγκω ἄνθρωπος σταϊκὸς κ' ἐπεικὴς. Λυπᾶται τὴ δυστυχία, μὰ λυπᾶται καὶ τὰ νειάτα ποὺ θέλουν νᾶχουν ὅ,τι τοὺς ἀξίζει. Μόνον οἱ κακὲς κ' οἱ μοχθηρὲς ἀγαποῦν τὶς θυσίαι; — τῶν ἄλλωνῶν.

ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΕΣ

Οἱ **γειτόνισσες** εἶναι ἐπίσης δευτερεύοντες, τύποι—ὁ «χορὸς» μέσα στὴν τραγωδία τῆς «Κερένιας Κούκλας». Ἄλλ' ἂν συγκριθοῦν μὲ τοὺς προηγούμενους, εἶναι τύποι **κοινωνικώτεροι**. Ἡ ἔλλειψή τους θὰ στένευε πολὺ τὰ ὅρια τοῦ μυθιστορήματος. Ὁ Νίκος λιγομίλητος, ἡ Λιόλια, λιγομίλητη, ἡ Βιογινία βουβή. Μὰ οἱ γειτόνισσες μιλοῦν, φλυαροῦν μάλιστα. Ὅλες οἱ ιδιότητες τῶν κυρίων προσώπων εἶναι ιδιότητες ἀπλές, προσωπικὲς —ἀνθρώπινες· παντοῦ οἱ ἴδιες. Οἱ ιδιότητες πλὴν παρουσιάζουν οἱ γειτόνισσες εἶναι κοινωνικὲς. Οἱ χαρακτῆρες στὸ ἔργο συμπληρώνονται ἐξαίρετα μὲ τοῦτες. Εἶν' ἡ κυρ-Ἀριστείδαινα, ἡ Εὐρουδίκη ἢ καπελλοῦ, ἢ κερὰ Δημήτραϊνα, ἢ Χαρζανοπουλίνα κ' ἢ δὺο της κόρες.

Τὸ πρῶτο καὶ κύριο κοινωνικὸ συναίσθημα ποὺ παρουσιάζουν, εἶναι ὁ φθόνος. Οἱ ἐκδηλώσεις του εἶναι ἀληθινὰ ἀριστοφυλακτικὲς σὲ λεπτότητα καὶ ἀποτελεσματικότητα, σ' ἐπεξεργασία καὶ σταθερότητα. Ποτέ, ἀληθινά, δὲ δίνουν στὸν φθόνον τους τὴ φυσικὴ του διέξοδο, τὴν ἀφθονὴ τροφή του, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ καυγᾶ. Ὅλες τὶς ἄλλες ὥρες, τοῦ δίνουν διέξοδο κοινωνικὴ —δηλαδή τὴν ἀντίστροφη: ὁ φθόνος τους παρουσιάζεται σὰν εὐ-

σπλαγχνία. Ἡ «διπροσωπία» —ἡ λέξις εἶναι δική τους,— εἶναι τὸ μικροαστικὸ ὄνομα παρόμοις «κοινωνικότητος».

«—Ἀπὸ παιδιὰ κ' ἀπὸ σκυλλιά τοῦ λόγου σου δὲν ἔχεις φόβο, καὶ νὰ τὸ βγάλῃς ἀπὸ τὸ νοῦ σου» λέγει ἡ Κυρ' Ἀριστείδαινα στὴ Βιογινία—τάχα γιὰ νὰ τὴν ἠσυχάσῃ. Κι' ὅταν ἡ γυναίκα πέφτῃ λιπόθυμη ἀπ' τὴ τρομερὴν εἶδηση, ἡ γειτόνισσα βάζει τὶς ὑστερικὲς φωνές, νὰ μαζεθοῦν οἱ ἄλλες νὰ τὴ συντρέξουν.

«—Ἐσὺ δὲν ἔχεις τίποτ' ἀπ' τὸν κόσμον» συμπονεῖ τὴν ἀρρωστην ἡ Εὐρουδίκη. Κι' ὅταν ὁ λόγος ἔρχεται γιὰ τὴ Λιόλια: «Ἐοδεύεσαι γιὰ ξένον ἄνθρωπον» κ' εὐθὺς ἀμέσως: «αἶ, ἀφοῦ εἶναι καὶ συγγενής, καλύτερα!» Ὁλη ἢ νυχτερινὴ της ἢ συντροφιά κοντὰ στὴ φθισικὴ εἶναι παρόμοια ἐγκληματικὴ. Μὲ τὴν πολυλογία της τὴν παραζαλίζει, μὲ τὴν κακία της τὴν καταπληγώνει (ὡς καὶ λιποθυμία ἀκόμα τῆς ἔρχεται), ὅταν μὲ τὸ θάρρος της ἀπὸ τὴ σιωπὴ καὶ τὴν ἀνοχὴ τῆς Βιογινίας, ἀρχίζει —τάχα ἐξηγώντας τὴν ἀργοπορία,— νὰ λήθῃ τὶς ὑποψίες της καὶ τὶς ὑποψίες τῆς γειτονιάς...

Ἐγωῖστρια γιὰ τὴν τέχνη της, ὄλο κακολογία γιὰ τὶς γειτόνισσες —συγκεκριμένα πὼς τῆς χαλοῦν τὴν ἀποκατάστασή της,— ἡ ἴδια περιγράφει τὸν ἑαυτὸ της μιλώντας γιὰ τὴ Χαρζανοπουλίνα καὶ τὶς κόρες της. «Χρυσὸς ἄνθρωπος ἢ Χαρζανοπουλίνα. Τὰ παρατάει ὅλα καὶ τρέχει», ἅμα ἔχει κανεὶς τὴν ἀνάγκη της.

Αὐτὴ περιγράφεται ἐκτενέστερα, ἀκόμη καὶ μὲ τὰ φυσικὰ της τὰ χαρακτηριστικὰ. Εἶναι τὸ ἀριστούργημα τῆς χαιρεκακίας. Μ' ὄλη τὴ βιαιότητά του, ὁ Νίκος δὲν κατορθώνει νὰ τὴν ἀπαλλαγθῆ. Γλυκομίλητη, περιποιητικὴ, παθολογικὰ φλύαρη, ὅταν πρὸ πάντων τῆς δίνεται ἡ ἀφορμὴ νὰ περιαιτολογήσῃ ἢ νὰ παινέσῃ τὶς κόρες της. Ἡ μοχθηρία της εἶν' ἀπαρραμιλλη, τὴ στιγμὴ ποῦ, μ' ὄλην τάχα τὴ σπαραγμένη πονοψυχία τοῦ κόσμου, φωνάζει στὸ Νίκο: «—Δὲν τὴ βλέπεις, κυρ-Νίκο μου, ποῦ τελειώνει καὶ σ' ἀφήνει γειά;», ἐνῶ ἡ ἀρρωστη ἀκούει ἀκόμη κ' αἰσθάνεται—εἶν' ὄλοφάνερο. Πρῶτὴ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι, κ' ἂν δὲν ἦταν ὁ γιατρὸς μπροστά, θ' ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της νὰ πέσῃ ὁ Νίκος μέσα, τὴν ὥρα ποῦ ἡ Βιογινία ξεψύχησε.

Αὐτὲς εἶν' οἱ **γειτόνισσες**. Ἀπὸ τὸ μυστικισμὸ τῆς Λιόλιας τίποτε δὲν ἔχουν· μήτε ψευδευλάβεια κὰν δείχνουν πουθενά. Στὸ γυρισμὸ κιόλας ἀπὸ τὴν κηδεία, ἀρχίζουν ἀνάμεσόν τους τὰ φαρμακερὰ «ξομπλιάσματα». Νὰ παίξουν «ἐν οὐ παικτοῖς». Νὰ δίδουν συμβουλές, νὰ θέλουν νὰ διευθύνουν κ' ὅταν ἀκόμα ζοῦν κ' ἐνεργοῦν οἱ νοικοκυραῖοι... ἄχ, νὰ τὶς ἀκουγαν αὐτές, νᾶχαν φέρει τὸν καλὸ γιατρό!... Νὰ μπαίνουν μπροστὰ στὸν γιατρό, τὴν ὥρα ποῦ θέλει νὰ κἀνὴ τὴν ἐνεση' καὶ νὰ τοῦ κλείνουν τὸ φῶς.

«—Κυρία Χαρζανοπούλου, σᾶς παρακαλῶ, φεугάτε ἀπ' τὸ φῶς!»

Μὰ ὅταν πιά οἱ νοικοκυραῖοι δὲν ἔχουν τὸ μυαλό τους στὴ θέση του, τότε μπαίνουν στὸ σπίτι κ' ἄλωνίζονται. Παίρνουν τὰ κλειδιά, ἀνοίγουν τὰ ντουλάπια —τῆς Λιόλιας θὰ δώσουν λογαριασμὸ;— ψήνουν καφέδες, μὲ

«ἀπλησιά», πηχτούς καφέδες, «σερμπέτι»... — Αὐτές, ἀργότερα, τὴν ὥρα πού ἡ Λιόλια λείπει στὸ Νεκροταφεῖο, σηκώνουν καὶ βαφτίζουν τὸ μωρό της, ἀπὸ φόβο μὴν πεθάνῃ ἀβάφτιστο!.. Αὐτὲς τοῦ δίνουν καὶ τὸ «παρανόμι» «Κερένια Κούκλα». — Λογαριάζουν πότε σπάσθηκε τὸ παιδί· πιστοποιοῦν τὴ σατανική του ὁμοιότητα μὲ τὴν πεθαμένη. «Ἐμβάτε χίλιοι ἀλέσετε κι' ἀλεστικά μὴ δώσετε!» καθὼς θᾶλεγε κι' ὁ Παπαδιαμάντης. — Ἡ στιχομυθία τους ἐπάνω στὸν καυᾶ, εἶναι, χωρὶς μεταφορά, ἀριστοφανική. Ἄριστοφανική! Ἔχει ἴσως κ' ὑπερβολὲς κάπου-κάπου, ἀλλὰ τὸ ὕφος ἐν γένει, τὸ πνεῦμα τὸ ἐριστικό, οἱ «πρέστες ἀπαντήσεις, ὅλο τὸ λεξιλόγιο— μὰ δὲν εἶναι διόλου χαρίσματα τοῦ καθενὸς ρεαλιστοῦ!

(Ἄκολουθεῖ)

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΣΣΑ

«Ἦρθε, τὸν εἶδα, ξένος μοῦ ἦταν κι' ἀγνωστος
κι' ἤξερε πόσους ἄντρες ἔχω πάρει·
νερό μοῦ γύριψε νὰ πιῇ, μὰ δὲ φαινότανε
στ' ἀλήθεια διψασμένος ὃ διαβάτης.

Σγουρὰ μαλλιά, μάτια γλαρά, κι ὠραῖο τὸ στόμα του,
μὲ κοίταζε τὸ βλέμμα του τ' ἄθωο,
θερμὴ ἢ φωνὴ του ἀνάβλυζε ἀπὸ μέσα του
καί, δίχως νὰ τὸ θέλω, μὲ τραβοῦσε.

Κι' ὅπως τὰ μάτια στήλωνε στὴν ὄψη μου
καὶ διάβαζε βαθειὰ μέσ' στὴν ψυχὴ μου,
νὰ πάω νὰ τὸν ἀγγίξω κάτι μοῦλεγε
καὶ μὲ λυγμούς στὰ πόδια του νὰ πέσω.

Μὴν ἦταν ὁ Ἰαβέ; Καὶ μὴν κατέβαινε
τις βαθυπράσινες πλαγιὲς τοῦ Γαριζίν,
θέλοντας τὴν κορφὴ τοῦ Ἐβάλ νὰ φτάσῃ
καὶ τὴν κοιλάδα ν' ἀγναντέψῃ τοῦ Σιχέμ;

Τόσος καιρὸς ἐπέρασε ἀπὸ τότε
κι' ὅμως δὲ φεύγει τ' ὄραμά του τ' ἀκριβό...
Παίρνω τὴ στάμνα μου καὶ πάω κατὰ τὴ βρύση,
καὶ λαχταρῶ νὰ τὸν ἰδῶ κι' ἄλλη φορὰ...»

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΞΥΔΗΣ

ΑΡΚΑΔΙΑ

Διαβάτη, μὴ ζητᾶς ἐδῶ στ' Ἀρκαδικὰ βουνὰ
τὸ θρύλο τῆς ἀμέριμνης ζωῆς... ἔχουν σῶπάσει
κι' ἡ μαγεμένη Σύριγγα κι' ὁ Αὐλὸς παντοτεινά.
Πέθανε ὁ Πᾶν, καὶ οἱ Σάτυροι δὲν περπατοῦν στὰ δάση!

Νύμφη καμιά στὶς ἔρημες πηγές μας δὲν κερνᾶ
τὰ χεῖλη τὰ ἐρωτόθυμα μὲ τῶν χεριῶν τὸ τάσι·
δὲν τᾶκουσες λυπητερὰ τ' ἀγέρι ποῦ περνᾶ
καὶ κλαίει τὴν ἔμορφη ζωὴ καὶ τὸ παλῆο γιορτάσι;

Γυμνὸ τὸ Μαίναλο βωμὸς τοῦ Παρελθόντος μοιάζει!
Μὰ ἔχουν μισέψει ἀπὸ καιρὸ πολὺ μακρυὰ οἱ πιστοί,
καὶ τῆς Θυσίας ὁ λευκὸς καπνὸς δὲν εὐωδιάζει...

Κι' ὅμως θυμήσου, στὸν ἀνθὸ τοῦ ὄνειρου μας κλειστὴ
πόσες φορές μᾶς μήνυσες ἀπαρνημένη Φύση;
«Μιὰ μέρ' ἀπ' τὴν Ἀγάπη σας ὁ Πᾶν θὰ ξαναζήσῃ...»

ΔΙΧΩΣ ΟΝΟΜΑ

Αὐτὸ τ' ἀγνὸ τὸ πρόσωπο, τὸ παιδικὸ τὸ στόμα,
τὰ γαλανὰ τὰ μάτια,
κι' ὀλόγυρα τὰ ὀλόξανθα μαλλιά
λὲς τοῦ Μαυρίλλο τᾶγραψε μιὰ ἐξαίσια κοντυλιά
κι' ἔχουνε πάρει ἀπ' τῆς γλυκειᾶς ἀγνότητος τὸ χρῶμα!

Μὰ ἐγὼ ποῦ ξέρω πιὸ πολὺ γιὰ τὰ κρυφὰ νὰ λέω,
τὰ γαλανὰ τὰ μάτια
βλέπω βαθειὰ τοῦ μέλλοντος ἢ μαύρη τρικυμιὰ
νὰ τὰ κουρσεύῃ, ὠϊμέ, χωρὶς ἀντίσταση καμιά,
καὶ κάποιου ρόδου τ' ἄρωμα, μικρὴ μου Ἀγάπη, κλαίω.

Γ. Κ. ΒΛΑΧΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΚΑΪΡΗ (*)

* Αγαπητοὶ φίλοι καὶ ἀδελφοί.

Τὴν κοινὴν ὑμῶν καὶ μεγάλης χαρᾶς ἐμοὶ πρόξενον ἐπιστολὴν ἀναγνούς ἐγκαρδίους ἀνέπεμψα τὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν Ὑψίστου τὸν εὐδοκῆσαντα νὰ καταβληθῶσι δι' ὑμῶν τὰ πρῶτα τῆς αὐτόθι θεοσεβικῆς ἀδελφότητος θεμέλια, κατόρθωμα τῶντι, ὅσον ἱερὸν καὶ φιλόανθρωπον, καὶ ἀληθῶς λογικοσωτήριον, τόσον καὶ εἰς τὴν διάρκειαν τῶν αἰῶνων ἐπίσημον.

Ναί, ἀγαπητοί, τοιαύτας πράξεις, τὴν ἀτελεύτητον τῶν λογικῶν ὄντων εὐδαιμονίαν σκοπὸν ἔχουσαι, οὐ μόνον αἰδίων βραβείων εἰς τοὺς αἰτίους γίνονται πρόξενoi, ἀλλὰ καὶ θεϊμνηστοὶ ἐπὶ γῆς διαμένουσι, δι' εὐφῆμον γλώσσης ἰγόμεναι καὶ ἐποχικαὶ διὰ παντὸς καθιστάμεναι.

Μακάριοι λοιπὸν ὑμεῖς, ὦ ἀδελφοί, οἱ τῷ ἱερῷ τῆς Θεοσεβείας δεσμῷ συνδεδεμένοι, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διὰ τῆς ἀληθείας τοῦ φρονήματος, διὰ τῆς χρηστότητος τῶν ἡθῶν, αὐτὴν διακηρύττοντες.

Ὡ πόσοι θέλουσι ποτὲ ζηλώσει ὑμᾶς! Ποῖοι αἰῶνες θέλουσι παραλάβει τὰ ὀνόματα ὑμῶν· καὶ ποῖοι στέφανοι δι' ὑμᾶς ἐτοιμάζονται εἰς τὴν μηδέποτε τελευτῶσαν τῶν ἀληθινῶν τοῦ Ὑψίστου ὁπαδῶν μακαριότητα.

Χαίρετε, ἀδελφοί, ἐν Θεῷ, καὶ ἀνδρίζεσθε, εἰς αὐτὸν ἐκείνον ἀποβλέποντες ὅστις μόνος δύναται καὶ τοὺς ἀσθενεῖς, ὡς παντοδύναμος, νὰ ἐνισχύη, καὶ τοὺς εἰς αὐτὸν τὸν νοῦν προσηλοῦντας, ὡς πάνσοφος, νὰ φωτίζη, καὶ τὴν καρδίαν, ὡς Πανίγαθος, νὰ ἀγαθύνη, καὶ τὰ δι' αὐτὸν ἐπιχειριζόμενα ἔργα νὰ τελειοποιῇ καὶ νὰ χαριτόνη.

Ἄν ἦσθε ἤδη ὀλίγοι, θέλετε βέβαια κατασταθῆ πολλοί· ἂν ἀδύνατοι, ἰσχυροί, καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα Θεοσεβεῖς ὑπάρχοντες.

Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἅπαντας ἐν Θεῷ· ἀσπάσασθε ἀλλήλους τὸν κατ' αὐτὸν ἀσπασμόν.

Ἐρωσθε ἐν Θεῷ, καὶ εὐδαιμονεῖτε τὴν μηδέποτε ψευδομένην τὸ ὄνομα εὐδαιμονίαν.

1. Συνέχεια, ἴδε «Νέαν Ζωὴν» Ἰουλίου 1933.

Ἐν Λονδίῳ, 43 τὴν 8 Ἰσταμένου Χαρισίου (1) [8]20 Ἀπριλίου 1843].

ὁ φίλος καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν
Θεόφιλος.—

Πρὸς τὴν ἐν Μαγγεστέρῃ ἀδελφότητα τῶν Θεοσεβῶν.

Σημ. Λασκ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἢ ἐν Μαγγεστρία ἀδελφότης συνίστατο ἐκ μόνον τριῶν μελῶν, ἦτοι τοῦ Σταύρου Νεγροπόντε, τοῦ ἀδελφοῦ μου Κωνσταντίνου καὶ ἐμοῦ.

* *

Προσφιλέστατε καὶ πολλῆς τιμῆς ἄξιε φίλε,

Μετὰ τὴν εἰς τὰ ἐνταῦθα ἀφίξίν μου, ἠναγκάσθην νὰ διαμείνω ἔτι εἰς τὴν πατρικὴν μου οἰκίαν ὑπὲρ τοὺς δύο περὶπου μῆνας, καὶ διὰ νὰ ἀναλάβω μικρὸν ἀπὸ τῆς κατεχούσης με ἀσθενείας, καὶ διὰ νὰ ὑποδεχθῶ κατ' ὄχρᾶς ἐκεῖ τὸ πλῆθος τῶν ἐπισκεπτομένων με, ὥστε νὰ μὴ δώσω ἀφορμὴν εἰς τοὺς ζητοῦντας ἀφορμὴν νὰ διαρρηγγύωσι τὰ ἱμάτια καὶ νὰ κατακρυμγάζωσι πάλιν κατ' ἐμοῦ.

Πρὸ ὀλίγων δὲ ἡμερῶν μόλις ἐδυνήθην νὰ μετοικήσω εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον. Ποῖαι ἀναμνήσεις, ἀγαπητέ, ἀνακαλοῦνται εἰς τὸν νοῦν! Πόσα δάκρυα καὶ ἐχύθησαν καὶ χύνονται! Καὶ ποῦ νὰ στρέψῃ τις τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τί νὰ συλλογισθῇ καὶ νὰ ἐξοικονομήσῃ πρῶτον καὶ τί δεύτερον!.. Εἴθε ὁ Πατὴρ τῶν Ὀρφανῶν νὰ χαρίζη καὶ εἰς ὑμᾶς καὶ εἰς τοὺς καθ' Ὑμᾶς πάντας ἀγαθὰ καταθύμια. Εἴθε νὰ εὐλογῇ τὰς ἐπιχειρήσεις ὑμῶν, οἵτινες οὐδὲ ἐγκαταλείψετε ποτέ, οὐδὲ θέλετε ἐγκαταλείψει βέβαια τὰ εἰς αὐτὸν τὰς ἐλπίδας ἀνατιθέντα.

Τοιαῦτα τινὰ διανοούμενος καὶ ἐπευχόμενος, ὡς καὶ πάντοτε, σήμερον, ἔλαβον τὴν ἀπὸ 28 Αὐγούστου πολυπόθητόν μοι ἐπιστολήν ὑμῶν, ἣτις πολλῆς ἐνέπλησε χαρᾶς καὶ παραμυθίας καὶ ἐμὲ καὶ τὰ ὄρφανά, τὰ ὁποῖα προσφέρουσι καὶ δι' ἄλλας πολλαπλασίας εὐεργεσίας, καὶ διὰ τὰ προσταλλέντα διὰ τοῦ κυρίου Πηλείδου πανικὰ τὰς ὀφειλομένας εὐχαριστίας των καὶ τὰ σεβάσματα των.

Ἐπεθύμουν νὰ μεταβῶ καὶ εἰς Ἀθήνας· ἀλλ' ἐπειδὴ ἕως ἀναλάβω ἱκανῶς ὁ καιρὸς παρέρχεται, ἀναγκάζομαι νὰ παραχειμάσω ἐδῶ, καὶ ἔπειτα νὰ ἐπιχειρισθῶ σὺν Θεῷ τὸ ταξείδιον αὐτό, διὰ νὰ διενεργήσω ἐκεῖθεν, εἰ δυνατόν, ὅτι ἀπαιτεῖται πρὸς ἐπίτευξίν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν σκοποῦ, διότι ὡς ἐκ

1. Οἱ μῆνες τοῦ θεοσεβικοῦ ἡμερολογίου ἀντιστοιχοῦσαν σὺν ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ καὶ ἦσαν: Θεοσεβίος (Σεπτ.—Ὀκτωβρ.) Σοφάρετος (Ὀκτωβρ.—Νοεμβρ.), Δίκαιος (Νοεμβρ.—Δεκεμβρ.), Ἅγιος (Δεκ.—Ἰαν.), Ἀγάθιος (Ἰαν.—Φεβρ.), Σθένιος (Φεβρ.—Μάρτ), Ἀγάπιος (Μαρτ.—Ἀπριλ.), Χαρισίος (Ἀπριλ.—Μάϊος), Μακρόθυμος (Μάϊος—Ἰούν.), Αἰώνιος (Ἰουν.—Ἰούλ.), Ἐνθεος (Ἰούλ.—Αὐγ.) καὶ Σώσιος Αὐγ.—Σεπτ.). Σημ. «N. Z.»

τῶν ἐδῶ, οὐ μόνον οὐδεμία γίνεται ἐναντίωσις, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀπαντᾷ τις εὐαρέστησιν.

Εὐχεσθε λοιπὸν νὰ δυνηθῶ ἐξ Ἀθηνῶν νὰ ἀναγγείλω πρὸς ὑμᾶς τὰ εὐκταϊότατα.

Εὐχεσθε νὰ ὑμνηται πάλιν, ἀλλὰ φανερωῶς καὶ τακτικώτερον τὸ ὑπερῦμνητον τοῦ Ὑψίστου ὄνομα.

Εἴθε νὰ ἀρχίσῃ ποτὲ ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος νὰ λαμβάνῃ ὁδηγὸν οὐχὶ τὸ ψεῦδος καὶ τὰ ἄλογα τῶν ἄλλων πάθη, ἀλλὰ τὸ ἱερὸν καὶ λαμπρὸν τῆς κατ' αὐτὸν καὶ δι' αὐτὸν ἀληθείας φῶς, εἰς τὸν ὁποῖον ἀφεύκτως μέλλει νὰ δώσῃ ἀκριβῆ τῶν ἰδίων καὶ ἐνθυμήσεων καὶ πράξεων λόγον.

Προσφέρετε παρακαλῶ πρὸς τὴν κυρίαν Λασκαρίδην καὶ πάντας τοὺς λοιπούς, ἀρχίζοντες ἀπὸ τοῦ φιλοστόργου πατρὸς ὑμῶν καὶ καταντῶντες μέχρι τοῦ μικροῦ Ἰωάννου Καβάφη τοὺς παρ' ἐμοῦ ὀφειλομένους χαιρετισμούς.

Ἐγὼ δὲ ἀπὸ βάθους καρδίας ἀσπαζόμενος ὑμᾶς μένω εὐγνωμονῶν φίλος
Θ. Καίρης

Ἐν Ἀνδρῶ 1844, Σεπτεμβρίου 27.

Πρὸς τὸν κύριον Γ. Π. Λασκαρίδην.

*
**

Φίλιπτε καὶ πολλοῦ λόγου ἀξιε φίλε

Ὅτε ὁ φιλόστοργος ὑμῶν πατὴρ ἐπανῆλθεν ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν εἰς Σύρον, πάντοτε ἠλπίζον, ὅτι ἤθελον ἀξιωθῆ νὰ τὸν ἀνταμώσω καὶ ἀσπασθῶ, ἀλλ' ἐφεύσθη τῆς τοσοῦτον δι' ἐμὲ εὐαρέστου ἐλπίδος· διότι συγχρόνως ἔμαθον, ὅτι ἐφθασεν εἰς Σύρον, καὶ ἀποπλέει δι' Ἀθήνας. Μόλις δὲ ἠδυνήθην νὰ γράψω δύο λέξεις πρὸς τὴν εὐγενίαν του, καὶ μακρόθεν νὰ τὸν ἀσπασθῶ. Τοῦτο μὲ κατέθλιψε καὶ μὲ καταθλίβει ἀληθῶς· ἀλλ' ἔμελε πάντως νὰ προστεθῆ εἰς τὰς λοιπὰς καὶ ἡ τοιαύτη λύπη μου.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν εἶχα προσθέσει, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἐν τῶν ὀρφανῶν ἦταν ἀνάγκη νὰ οἰκονομηθῆ, καὶ ἔπρεπε νὰ λάβῃ ἄλλον τὸν τόπον αὐτοῦ, ἂν ἡ εὐγενία του ἠξέυρη ἄλλο κᾶνέν, νὰ γράψῃ νὰ μὲ τὸ στείλωσιν, ὅταν ἐγὼ εἰδοποιήσω περὶ τῆς τοῦ πρώτου ἐξοικονομήσεως. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἀπαντήσῃ πρὸς ἐμέ. Ὅθεν παρακαλῶ, ἐπειδὴ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀρφανὸν ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ οἰκονομηθῆ ἐκεῖ, ἂν ἠξέυρετε κᾶνέν ἢ ἡ εὐγενία Σας, ἢ ὁ φιλόστοργος πατὴρ σας νὰ γράψῃτε νὰ μὲ σταλῆ ἐδῶ, εἰδὲ μὴ νὰ φροντίσω ἐγὼ, διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀντικατασταθῆ ἕτερον ἀντὶ τοῦ οἰκονομηθέντος, καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, καὶ διότι πολὺ μὲ βασανίζουσιν οἱ κληρονόμοι τοῦ περὶ οὗ ἄλλοτε Σας ἔγραφον, χωραφίου. Αὐτοὶ ἀπελπισθέντες ἀπὸ τῶν πρώτων δικηγόρων κυρίων Πλατῦ καὶ Μελά, κατέφυγον εἰς ἄλλον ἤδη τὸν κύριον Παπαρηγόπουλον, ὡς μανθάνω, καὶ προχθὲς μὲ ἤλθε κλῆσις διὰ νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸ δικαστήριον. Ἦτο μάλιστα καλόν, ἂν ὑπῆρχε

τρόπος, ἀντὶ τοῦ ἐνός, νὰ παρεισαχθῶσι δύο ἢ τρεῖς· ἀλλὰ τὰ δύο, ἢ τοῦλάχιστον τὸ ἐν εἶναι ἀναγκαιότατον.

Τὰ δὲ λοιπὰ . . . . (¹) ἔχουσιν ἅπαντα καλῶς· αἱ ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν τελευταῖαι εἰδήσεις εἶναι ὅλως εὐάρεστοι· οἱ ἐκεῖ καὶ συμπράττουσι τακτικώτερον, καὶ προσδεύουσι θαρραλεώτερον . . . αἱ ἐπιτροπαὶ . . . ὁ ἐν Μασσαλία φίλος Β . . . ὁ ἐν Σύρῳ Α. Κ . . . ὁ ἐν Σμύρνῃ Σ . . . παρεδέχθησαν νὰ ἐπιθέσωσι τι μόνον εἰς τὰς μεταξὺ αὐτῶν λειψοδοσίας διὰ τὴν τῆς Θ . . . (²) πρόοδον.

Ὡ φίλιπτε καὶ λίαν ἀγαπητὲ φίλε, ὅστις τοσοῦτον ἔδειξας καὶ δεικνύεις ἔνθεον ζῆλον ὑπὲρ τοῦ θειοτάτου καὶ ἱερωτάτου χρήματος, καὶ τοσοῦτον ἠγάπησας καὶ ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, καὶ τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ δημιουργημα, τὸν ἄνθρωπον, ὃ πάντες, ὅσοι τὴν τῆς Θ . . . μετὰ τοσοῦτου πόθου ἐπιθυμεῖτε πρόοδον σκεφθῆτε περὶ τούτου καὶ ἀποφασίσατε.

Πρὸς τὸν φιλόστοργον ὑμῶν πατέρα, τὴν κυρίαν Λασκαρίδην, καὶ τοὺς φιλιτάτους ἀδελφοὺς προσφέροντες τοὺς παρ' ἐμοῦ ἀνήκοντας χαιρετισμούς, εἶπατε παρακαλῶ πρὸς ἕκαστον ὃ, τι ἡ εὐαίσθητος Σας ὑπαγορεύει καρδία Σας. Πρὸς δὲ τοὺς φιλανθρώπους ἐκείνους, ὅσοι δὲν ἠθέλησαν νὰ μὲ ἐγκαταλείψωσι, καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς . . . . δότε τὸν ἐκ μέρους μου φιλικὸν καὶ ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, λέγοντες ὅτι χίλια περίπου ἀνθρώπων ἑκατομύρια περιμένουσι τὸν ἀπὸ μόνης τῆς Θ . . . δυνάμενον νὰ προκύψῃ ἀληθινὸν ἀνθρωπισμόν, ὅτι μεταξὺ τῶν ὀργάνων, ὅσα ἡ θεία Πρόνοια ὡς πρὸς τοῦτο ἐξελέξατο, ἐκουσίως συγκατετάχθησαν καὶ αὐτοί· ὅτι ἱερώτερος καὶ φιλανθρωπότερος ἀγὼν οὔτε ὑπῆρξεν, οὔτε εἶναι δυνατόν ἄλλος νὰ ὑπάρξῃ ποτέ, ἀλλ' οὐδὲ θειότερος, οὐδὲ δικαιότερος παρὰ τὸν τῆς Θ . . . στέφανον νὰ δοθῆ ἄλλος δύναται.

Ἐγὼ δὲ τὸν ἀδελφικὸν καὶ φιλικὸν ὑμῖν ἀποδιδούς ἀσπασμόν, μένω ὅλως

Εὐγνωμονῶν φίλος

Θ. Καίρης

Ἐν Ἀνδρῶ 1846 Φεβρουαρίου 23

Πρὸς τὸν κύριον Γ. Π. Λασκαρίδην, εἰς Μαγγεστρίαν

Σημ. Δασκ. Οἱ ἀναφερόμενοι ὅτι «παρεδέχθησαν νὰ ἐπιθέσωσι τι κλπ» οὐδὲν ἔπραξαν, διότι μεταξὺ αὐτῶν ληψοδοσία δὲν ὑφίστατο. Τὰ κατὰ καιροὺς διαφόρους συναχθέντα χρήματα παρὰ τῶν ἐπιτροπῶν, ἀπωλέσθησαν εἰς χεῖρας αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν, οἵτινες ποτὲ δὲν ἔδωκαν ἀπολογισμόν. Ἦτο καλλίτερον ὅταν ἐστάλησαν τὰ 100 εἰκοσάρια ἀπὸ τὴν Κωνστ. νὰ τὰ κρατήσῃ ὁ Θεόφιλος παρὰ νὰ τὰ στρέψῃ καὶ νὰ χαθῶσιν εἶτα.

(¹) Τὰ κενὰ εἶναι τοῦ χειρογράφου. Σημ. «N. Z».

(²) Θεοσεβείας. Σημ. «N. Z».

ΒΑΒΕΛ

Μέσα στὸν κάμφο τοῦ Σεναάρ τοῦ Εὐφράτη τὰ νερά
Τὰ βουρκωμένα ἀκίνητα, κι' οὐτ' ἓνα δέντρο ὡς πέρα
Κι' οὐτ' ἓνα σύννεφο στὸν οὐρανόν. *Όλα νεκρά,
Μονάχα λάμπει ἡ μέρα!

Στὴ ροδαυγὴ τοῦ κόσμου μας οἱ τρεῖς ἱερὲς φυλές
Εἶπαν, ἐδῶ νὰ χτίσωμε τετράψηλο ἓναν πύργο,
Οἱ σαραντάμερες νὰ μὴ μᾶς σκιάζουνε βροχές.
Μὰ εἶπεν ὁ Θεὸς «ἀπείργω».

Μὲ μιᾶς ἀκοῦνε τὸν πατέρα τους σὰν ξένο οἱ γιοὶ
Κι' ὄλους ξεραίνει τοὺς χλωρούς, ὁ ἥλιος βοσκοτόπους
Στερεοῦν ὄλα τὰ νερά καὶ θάρρευες ἡ γῆ
Πῶς διώχνει τοὺς ἀνθρώπους.

*Ο πύργος ἐρημάδιασε. Σκορποῦν οἱ τρεῖς φυλές
Καὶ περπατᾶνε, περπατᾶνε, . . . μοναχὰ τὸ βράδυ
Σὰν πέφτουν ὄνειρεύονται σὲ χῶρες μακρινές
Τοῦ πύργου τὸ ρημάδι!

Μιά μέρα ὅμως θὰ σμίξουν ἀπ' τὰ πέριτα τῆς γῆς
Καὶ τότε οἱ τρεῖς ἱερὲς φυλές, ἄς εἶπε ὁ Θεὸς «ἀπείργω»
Θὰ φέρνουν ἀγκωνάρια γιγαντένια ὀλημερίς
Θὰ χτίσουνε τὸν πύργο!

ΑΓΑΠΗ

Σὰ θὰ γεράσωμε κι' οἱ δυὸ θάρθῶ κοντά σου πάλι,
Μὲ ταραγμένο θυμικὸ θὰ σκύψω τὸ κεφάλι,
Σὰν ἄλλοτε, μὰ πειὸ σιγὰ θὰ πάρω νὰ φιλήσω
Τὸ χέρι ποῦ δὲ μπόρεσα ποτὲ νὰ λησμονήσω.
Θὰ μὲ κυττᾶς ὀλόματα, θὰ ξέρης πῶς μονάχα
Τὰ μάτια μου θὰ βλέπουνε νᾶσαι κοπέλλα τάχα,
θὰ σὲ ρωτῶ γιὰ σήμερα καὶ μεσ' ἀπὸ τὰ χρόνια
Τὶς θύμισες θὰ βγάζωμε σὰ λούλουδ' ἀπ' τὰ χιόνια,
Ποῦ στὴ ζωὴ μας στρώσανε. Καὶ σὰ βραδυάσει ἀγάλι
Καὶ τᾶστρα σὰ θὰ λάμπουνε, θὰ μὲ φιλήσης πάλι
Σὰ νᾶσουν εἴκοσι χρονῶ. Κι' ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη
Στὸ ταραγμένον εἶναι μας θ' ἀπλώση μιὰ γαλήνη.

ΣΑ ΘΑ ΠΕΘΑΝΩ

Ψηλά σὲ μιὰ βουνοπλαγιὰν οἱ φίλοι μου ἄς μὲ θάψουνε
Στὴ ρίζα ἑνὸς κυπαρισσιοῦ, μὰ δίχως νὰ μὲ κλάψουνε.
Κι' ἀπάνω ἀπὸ τὸν τάφο μου δὲ θέλω τίποτ' ἄλλο
Τὸ κυπαρίσσι μοναχὰ, ποῦ ὀλόμαυρο μεγάλο
Μακρυάθε τ' ἀγναντεύουνε στὴν ἐρημιὰ τῆ γύρω.
Καὶ θάρχεται ἀνεμόφερτο τοῦ θυμαριοῦ τὸ μύρο
Τὸ μήνυμα τῆς ἀνοιξῆς καὶ τῆς ζωῆς ποῦ ζοῦσα
Νὰ φέρνη μου θυμίζοντας τὰ τόσα ποῦ ἀγαποῦσα.
Τὸ μονοπάτι θὰ περνᾶ στὸ ἐρημικὸ μου μνημα
Κ' ἐκείθε ὡς στὴ βουνοκορφὴ. Κι' ἀργεύοντας τὸ βῆμα
Οἱ ξένοι θὰ στοχάζονται, βουβοί, πῶς εἶχα ζήσει
Απάνω ἀπὸ τὰ ταπεινά, καθὼς τὸ κυπαρίσσι!

Θ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΙΧΟ

Μέσ' στὴ στενὴ καὶ σκοτεινὴ τοῦ στίχου φυλακὴ
φοβοῦμαι ἀπόψε μόνος . . .
Πῶς τρέμω τὰ φαντάσματα ποῦ ὀρθῶναι ἐμπρός μου ὁ πόνος
τῆς ἐρημιᾶς τῆς φτώχειας τῆς ψυχῆς μου! . . .

*Ελα μαζί καὶ ΣΥ!

*Ελα μαζί, ψυχὴ *Ε σὺ τῆς ψυχῆς μου,
καὶ νᾶν' ὁ στίχος μ α ς φωλῆ μ α ς
—ψυχοφωλῆ στενὴ καὶ σκοτεινὴ—
καὶ ψυχαγκάλιασμα ἡ λαλιὰ μ α ς
καὶ ψυχοφίλημα τὸ « ἔ μ ε ἷ ς »
τὸ « μ α ς » : ὁ πόνος κ' ἡ χαρὰ μας,
καὶ νᾶναι πάμπλουτ' ἡ μιλιὰ μ α ς
μ' ὄλα τὰ πλοῦτη μ ι ᾶ ς σιωπῆς!

ΔΗΜ. ΑΠ. ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ

ΝΤΙΜΗ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α

Τὰ «Παραλειπόμενα» είναι ἄθροισμα ἀνεξαρτητῶν μεταξὺ τους γνωμολογιῶν καὶ σχεδιασμάτων, ποὺ παρελείφθησαν ἀπὸ τὶς δύο τελευταῖες συναγωγές ἀφορισμῶν ποὺ ἐδημοσίευσά χωριστὰ μὲ τοὺς τίτλους «Ὁ κύκλος τῶν στοχασμῶν» καὶ «Μορφές τῆς Πολιτείας». Τὸ ὕλικο αὐτὸ ἐλογάριαζα νὰ τὸ ἐπεξεργασθῶ (—ἐκλεπτύνοντας τὶς γραμμές, διακριβώνοντας τὶς ἐννοιες, διαβαθμίζοντας τὶς ἀποχρώσεις—) καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ μιὰ τρίτη συναγωγή ἀφορισμῶν, ποὺ τὴν εἶχα διαδοχικὰ τιτλοφορήσει: «Φιλοσοφικὰ σχέδια εἰς VIII βιβλία», «Περίπατος στοὺς ὀρίζοντες τοῦ μεσημεριοῦ», «Ἀπὸ τοὺς στοχασμοὺς τοῦ νέου κύκλου», «Τοπεῖα νησιτὰ». Ἀργότερα ὅμως παρατήθηκα ἀπὸ τὴν ἰδέα αὐτή, ἀποφασισμένος νὰ ἐκθέσω συνθετικὰ τὰ θεμελιώδη προβλήματα τῆς Ἀναγωγῆς καὶ νὰ τελειώσω κάποιες ἀφημένες ἐργασίες, ὅπως τὸ «Ὑπόδειγμα γιὰ μιὰ σειρά διαλόγων» καὶ τὸ «Χρονικὸ τοῦ ἔτους 2000 μ. Χ». Τὰ «Παραλειπόμενα» θὰ συμπεριληφθοῦν στὴν προσεχῆ δεύτερη ἀναθεωρημένη ἐκδοσὴ τοῦ «Κύκλου τῶν στοχασμῶν».

Η σκέψη ἔχει ἀνάγκη πάντοτε ἀπὸ μιὰ ἐστία θερμῆ καὶ φιλόξενη, ὅπου νὰ μπορῆ νὰ καταφεύγῃ κάποιες στιγμὲς ἀδυναμίας καὶ δισταγμῶν.

ΟΝΟΜΑΖΩ ἠρωϊσμὸ τὴν ἀδιάκοπη δημιουργία δυνατοτήτων ἐντάσεως καὶ ἐκτάσεως τῆς ζωῆς.

ΟΙ ἥρωες τῆς σκέψεως διευρύνουν τοὺς ὀρίζοντες τῶν βλέψεών μας· οἱ ἥρωες τῆς πράξεως τοὺς καταχτοῦν.

Ο πολιτισμὸς δημιουργεῖ ἀπροσδόκητες ἀνάγκες στὴ θέση ἐκείνων ποὺ ἐθεράπευσε.

Η πρόοδος εἶνε μιὰ συνεχῆς, οὐσιαστικὴ νίκη τῆς ζωῆς κατὰ τῶν ἀντιμάχων δυνάμεων.

ΚΑΤΑ βάθος οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀγαποῦν παρὰ ὅ,τι προσδοκοῦνε· Ἡ προσδοκία μόνη ὀροθετεῖ τὴν ἀγάπη.

Η ζωὴ εἶνε τρομερὰ καταπειστικὴ ὅταν τὴν βλέπει κανεὶς κατὰματα.

ΜΕΣΗΜΕΡΙ· ἐπίθεση τῶν χρωμάτων καὶ τῶν γραμμῶν τῆς σκέψεως ἐπὶ τοῦ σύμπαντος· τέλος τῶν φευγαλέων καὶ μανῶν περιγραμμάτων, τύπος τῆς ἐκπνευμάτωσης στὸ σημεῖο τῆς ὑψίστης πραγματοποίησης.

Η ἀγάπη εἶνε ἡ ἅγια ὄψη τῆς ζωῆς.

ΓΥΡΩ ἀπὸ κάθε στοχασμὸ ἀρμόζει νὰ γράφουμε ἓνα περίγραμμα δι-
αυγῆς—ἓνα περίγραμμα πλεγμένο μὲ χρώματα, ἤχους καὶ λυρικά ὄνειρα.

Η ταχύτητα ὡς σύνθεση ὄλων τῶν ρωμαλέων ὁρμῶν τῆς ἐνέργειας, κλείνει τὴ θεὰ πρὸς τὶς λεπτομέρειες τῶν μορφῶν τοῦ κόσμου. Εἶνε ἐνέργεια καθαρῶς συνθετικὴ.

Ἡ ὀπτικὴ μας δὲν μπορεῖ νὰ θεωρήσῃ παρὰ μόνον ὄγκους, καμπύλες, ἀπλῆς ἐπιφάνειες, κάθετες τριγώνες, γωνίες ἐμβληματικῆς καὶ ἀκριβῆ περιγράμματα.

Η εὐδαιμονία εἶνε τὸ κέντρο τῶν βλέψεων καὶ τῶν προσπαθειῶν μας. Εἶνε ἡ ἀπρόσιτη ζώνη τῆς καρδιᾶς· ἡ ἀνέφικτη σύνθεση ὄλων τῶν θαρραλέων ὁρμῶν τῆς ἀνθρώπινης ἐνέργειας.

Ω, ἄνθρωπε, προαισθάνεσαι τὸ μέλλον σου; Σὲ βλέπω ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ παρόντος νὰ μετακινῆς τὰ βουνά, νὰ ὑψώνης γιγάντιες πόλεις, νὰ πηδᾶς στοὺς μυστηριώδεις βυθοὺς καὶ ν' ἀνασυντάσῃς τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου—σὲ βλέπω νὰ σκύβῃς μὲ μοναδικὴ δύναμη σκέψεως στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς. ὦ, ἄνθρωπε, προαισθάνεσαι τὸ μέλλον σου;

Ο παλαιὸς πολιτισμὸς μ' ὄλες τὶς ἀξίες καὶ τὶς μορφές του εἶν' ἐτοιμοθάνατος, ἐνῶ ἓνας ἄλλος ἀγωνίζεται ν' ἀναδυθῆ στὸ φῶς. Μιὰ περίοδος κυοφορίας ὀρίζει τὴν ἐποχὴ μας σ' ὅ,τι βαθύτερο καὶ ἀναντικατάστατο ἔχει. Μιὰ περίοδος κυοφορίας, προπαρασκευῆς καὶ ἀναπροσαρμογῆς. (—Κοίταξε γύρω σου: παντοῦ κυκλοφορεῖ ὁ πυρετὸς τῆς δημιουργίας· ἡ ζέση τῆς ἀναδημιουργίας, τὸ θέλητρο τοῦ ἀδιάκοπου σχηματισμοῦ· τὸ ὄργιο τῆς ἀνανέωσης· ἡ ἐκκρεμότητα ὁ παλμὸς τῆς ζωῆς ποὺ προαναγγέλλει κάθε καινούργιο τῆς θαῦμα—).

ΧΑΙΡΕ, ζωὴ, ἀκαταμέτρητη χαρὰ τῶν κόσμων. Χαῖρε, αἰώνιο χαμόγελο, ποὺ χρωματίζει μὲ χαρὰ ὅ,τι διαβαίνει θλιμμένο καὶ πλανᾶται ἀνήσυχο. Χαῖρε γλυκεῖα προσδοκία τοῦ αἰώνιου. Χαῖρε παγκόσμιο θέλητρο. Μοναδικὴ ἐρωμένη. Γλυκεῖα μέσα στὴν ἀπροσμέτρητη ὁμορφιά σου...

ΝΤΙΜΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΡΟΣ ΗΣΙΟΔΟΝ

ΛΥΚΙΝΟΣ. Ὅτι εἶσαι ἕξοχος ποιητῆς καὶ ὅτι ἔλαβες τὸ δῶρο αὐτὸ ἀπὸ τῆς Μοῦσης μαζί με τὴ δάφνη καὶ σὺ, Ἡσίοδε, το δείχνεις με τοὺς στίχους σου — ὅλοι τους δὰ εἶναι θεϊκοὶ καὶ μεγαλόπρεποι — καὶ ἡμεῖς το δεχόμεστε πως ἔτσι εἶναι. Γιὰ τοῦτο μονάχα εἶναι νὰ παραξενεύεται κανεὶς: τί νὰ εἶπες τάχα γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, ὥστε νὰ κάμης τοὺς θεοὺς νὰ σου χαρίσουν τὸ θαυμάσιο ἐκεῖνο τραγούδι — νὰ τραγουδῆς καὶ νὰ ὑμνολογῆς τὰ περασμένα καὶ νὰ προφητεύῃς τὰ μελλοντικά. Μὲ τὸ παραπάνω κατώρθωσες τὸ πρῶτο ἀνιστορώντας τὴ γένεσι τῶν θεῶν, χωρὶς νὰ ἀφήσῃς οὔτε καὶ τοὺς πρῶτους-πρῶτους, τὸ Χάος καὶ τὴ Γῆ καὶ τὸν Οὐρανὸ καὶ τὸν Ἔρωτα· μας εἶπες ἀκόμη γιὰ τῆς ἀρετῆς τῶν γυναικῶν· μας ἔδωσες συμβουλὲς γιὰ τὴ γεωργία· μας ἐμίλησες γιὰ τὴν Πούλια καὶ γιὰ τὸν καιρὸ που πρέπει νὰ ὀργάνωμε, νὰ θερίζωμε, νὰ ταξειδεύωμε — καὶ γιὰ κάθε τι ἄλλο. Ὅμως τίποτε, οὔτε κάτι λιγοστό, δὲν μας ἐπρόσφερες ἀπὸ τὸ ἄλλο που εἶναι πιὸ χρήσιμο στὴ ζωὴ καὶ μοιάζει με θεϊκὲς κάποιες χάρες — τὴν προφητεία τῶν μελλοντικῶν. Ὅλο τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ θεϊκοῦ δώρου τὸ ἔχεις ρηγμένον στὴ λησμονιά, ἀφοῦ πονθὲνὰ στὰ ποιήματά σου δὲν πᾶς νὰ μιμηθῆς τὸν Κάλχαντα ἢ τὸν Τήλεμο ἢ τὸν Φινέα που χωρὶς νὰ πάρουν τὸ μαντικὸ δῶρο ἀπὸ τῆς Μοῦσης, ὅμως ἐπροφήτευαν καὶ δὲν ἐδείλιαζαν νὰ χρησιμοδοτοῦν σὲ ὅσους τους το ζητοῦσαν. Ἐνα λοιπὸν ἀπὸ τὰ τρία πρέπει νὰ δεχθοῦμε: ἢ, ἂν καὶ εἶναι πικρὸ νὰ το πῶ, μας εἶπες ψέματα πως οἱ Μοῦσες σου ὑποσχέθηκαν ἀκόμη καὶ τὰ μελλοντικά νὰ ἔχῃς τὴ δύναμη νὰ προφητεύῃς· ἢ σου ἔδωσαν ὅτι σου εἶχαν ὑποσχεθῆ καὶ σὺ μας το κρατεῖς μυστικὸ καὶ το κρύβεις τὸ δῶρο καλὰ ἔτσι που νὰ μὴν εἶναι χρήσιμο σὲ ὅσους ἔχουν τὴν ἀνάγκη του· ἢ, τέλος, προφητικὰ πολλὰ ἔχεις γράψει χωρὶς νὰ τα φέρῃς ὡς τώρα στὸ φῶς φυλάγοντάς τα ποιὸς ξέρει γιὰ πότε. Γιατὶ δὲν ἔχω κἄν τὴν τόλμη νὰ πῶ ὅτι οἱ Μοῦσες ἀπὸ τὰ δυὸ που σου ὑποσχέθηκαν σου ἔδωσαν τὸ ἕνα καὶ πῆραν πίσω τὸν λόγο τους γιὰ τὸ ἄλλο — τὴ γνῶσι τῶν μελλοντικῶν —, ἀφοῦ μάλιστα αὐτὸ πρῶτο στὸν ἴδιο στίχο ὑποσχέθηκαν. Λοιπὸν ποιὸν παρὰ ἑσένα, Ἡσίοδε, μπορεῖ κανεὶς νὰ ρωτήσῃ γι' αὐτά; Γιατὶ ὅπως οἱ θεοὶ εἶναι δοτῆρες ἀγαθῶν, ἔτσι καὶ σεῖς οἱ ἀγαπημένοι καὶ μαθηταὶ των ταιριάζει νὰ μᾶς λέτε τὴν πᾶσαν ἀλήθεια γιὰ ὅσα ξέρετε δίχως νὰ μᾶς ἀφήνετε τίποτε σκοτεινὸ.

ΗΣΙΟΔΟΣ. Εὐκόλο, φίλτατε, θὰ μου ἦταν νὰ ἀποκριθῶ γιὰ ὅλα μαζί

— πως τίποτε δὲν εἶναι δικό μου ἀπὸ ὅσα ἐρραψώδησα μόν' ἔχουν ὅλα τὴν πηγὴ των στὶς Μοῦσες. Καὶ ἀπὸ κείνες ἔπρεπε, θαρρῶ, νὰ ἔχῃς τὴν ἀξίωσι νὰ μάθῃς ποιὸς ὁ λόγος αὐτὰ νὰ εἰπωθοῦν καὶ τὰ ἄλλα ὄχι. Ὅσο γιὰ κείνα που ἐγὼ τα ἤξερα — τὸ βόσκημα, τὸ φύλαγμα τοῦ κοπαδιοῦ, τὸ ἄρμεγμα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα που ἔχουν σχέση με τὴ δουλειὰ καὶ τῆς γνώσεως τῶν βοσκῶν — σωστό εἶναι νὰ ἀπολογηθῶ. Κι ἂν θέλῃς καὶ γιὰ τῆς θεῆς, ἔ, αὐτὲς δίνουν ὅσες πρέπει χάρες σὲ κείνους που τους ἀρέσει. Ὅμως δὲν θὰ δυσκολευθῶ νὰ σου ἀπολογηθῶ καὶ γιὰ τὴν ποίησί μου. Γιατὶ, θαρρῶ, δὲν πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τὴν ἀξίωσι νὰ εἶναι ἀκριβολόγοι καὶ στὴν πιὸ μικρὴ λεπτομέρεια, ἔτσι που τὰ τραγουδημένα τους νὰ εἶναι τέλεια καὶ στὸ παραμικρό. Καὶ δὲν εἶναι σωστὸ ἂν ἀταίριαστο κάτι περάσῃ ἀπὸ ἀπροσεξία στὸ ποίημα νὰ το ἐξετάζετε με ὑπερβολικὴ αὐστηρότητα, γιὰ τὴν, νὰ το ξέρετε, καὶ ἡμεῖς οἱ ποιηταὶ πολλὰ τα περνοῦμε στοὺς στίχους μας γιὰ χάρι τοῦ μέτρου καὶ τῆς εὐφωνίας, καὶ ἄλλα, δὲν ξέρω πῶς, καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἔπος τα ἔχει κάμει δικὰ του γιὰ τὴν πηγαίνουσαν. Μὰ ἐσὺ μας παίρνεις τὰ πολυτιμότερα ἀγαθὰ μας — τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ποιητικὴ ἄδεια — καὶ προσπερνώντας τῆς ποιήσεως τῆς ἀρετῆς διαλέγεις τῆς σκίζες καὶ τὰ ἀγκάθια, λεπτόλογες με ἄλλα λόγια σοφιστεῖες, καὶ πᾶς γυρεύοντας νὰ βρῆς ἀφορμὴ γιὰ συκοφαντίες. Ὅσο τόσο δὲν εἶσαι μονάχα ἐσὺ που λὲς αὐτὰ καὶ οὔτε ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος που τα ἀκούω, ἀφοῦ ἕνα σωρὸ ἄλλοι ψεγαδιάζουν τὸν ὁμοτέχνό μου τὸν Ὀμηρο τονίζοντας μικρόλογες καὶ ἀσήμαντες παραδρομὲς του. Καὶ τὸ κάτω-κάτω, ἂν πρέπει νὰ πολεμήσω στὰ σοβαρὰ τῆς κατηγορίας σου καὶ νὰ ἀπολογηθῶ ὅσο καλύτερα μπορῶ, πῆγαινε καὶ διάβασε τὰ Ἔργα μου καὶ τὰς Ἡμέρας. Στὸ ποίημά μου αὐτὸ θὰ με ἰδῆς μάντι καὶ προφήτη, νὰ προλέγω εὐχάριστο ἀποτέλεσμα γιὰ ὅτι γίνεται σωστὸ καὶ στὸν καιρὸ του — τῆς ζημίας που παθαίνουν ὅσοι δὲν στοχάζονται τῆς ὁδηγίας μου. Καὶ ὁ στίχος μου

θὰ μαζέψῃς στὸ ζεμπίλι καὶ λίγοι θὰ σὲ καμαρώσουν
καὶ ἀκόμη ὅσα λέγω γιὰ τὰ καλὰ που θὰ χαροῦν οἱ στοχαστικοὶ γεωργοὶ
θαρρῶ πως εἶναι χίλιες φορὲς χρήσιμη μαντικὴ στὴ ζωὴ μας.

ΛΥΚΙΝΟΣ. Αὐτὰ που εἶπες, παράξενέ μου Ἡσίοδε, εἶναι ποιμενικὲς γνώσεις πολὺ γνωστῆς. Καὶ νομίζει κανεὶς πως πᾶς νὰ βεβαιώσῃς με ὅσα λὲς, ὅτι ἡ ἔμπνευσις σου εἶναι ἀπὸ τῆς Μοῦσης, ἐνῶ δὲν μπορεῖς οὔτε τὰ ἔπη σου νὰ διαφεντέψῃς. Μὰ ἡμεῖς — τί νὰ σοῦ πῶ! — δὲν ἐπροσμέναμε οὔτε ἀπὸ σένα οὔτε ἀπὸ τῆς Μοῦσης τέτοιας λογῆς μαντικῆ. Πολὺ-πολὺ καλύτερα ἀπὸ σᾶς τα μαντεύουν αὐτὰ οἱ γεωργοὶ καὶ μποροῦν μιὰ χαρὰ νὰ μας ποῦν ἀπὸ πρὶν πως ἂν ὁ θεὸς βρέξῃ θὰ εἶναι στὴν ὥρα τους γινωμένα τὰ σπαρτά, ἂν πάλι γίνῃ ξέρα καὶ διψάσουν οἱ κάμποι δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ γλυτώσωμε ἀπὸ τὴν πείνα. Θὰ μποροῦσαν ἀκόμη νὰ μας ποῦν ὅτι δὲν πρέπει νὰ σπέρνωμε στὰ μέσα τοῦ καλοκαιριοῦ, γιὰ τὴν δὲν θὰ ἔχωμε τίποτε νὰ κερδήσωμε ἀπὸ τοὺς σπόρους που παράκαιρα πέφτουν, οὔτε νὰ θερίζωμε πρὶν τὴν ὥρα τους τὰ στάχυα, γιὰ τὴν ἄλλιῶς ὁ καρπὸς δὲν θὰ ἔχη ἀκόμη ψω-

μάσει. Ούτε είναι ανάγκη να είναι κανείς μάντις για να μας πῆ ἀπὸ πρὶν πως, ἂν δὲν σκεπάσης τοὺς σπόρους καὶ ὁ ὑπηρέτης δὲν στρώσει ἐπάνω τους μετὴ δίκελλα τὸ χῶμα, θὰ πετάξουν τὰ πετεινὰ καὶ θὰ μας στερήσουν τοῦ καλοκαιριοῦ τὶς ἐλπίδες. Ἄν τὰ πῆ κανεὶς αὐτὰ συμβουλὲς καὶ ὁδηγίαι δὲν θὰ πέση ἔξω. Εἶναι τα ὅμως θαρῶ, μακριὰ ἀπὸ τὴ μαντική που ἔργο της εἶναι νὰ ξέρη ἀπὸ τὰ πρὶν ὅσα με κανέναν τρόπο δὲν βολεῖ νὰ μας εἶναι γνωστά. Καὶ τέτοια εἶναι, γιὰ νὰ φέρωμε παραδείγματα, ἡ μαντεία που ἔδωσαν στὸν Μίνωα ὅτι τοῦ παιδιοῦ του ἦταν γραμμένο νὰ πνιγῆ στὸ λιθάρι μετὸ μέλι, ἡ μαντεία πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς γιὰ τὴν αἰτία που ὤργισε τὸν Ἀπόλλωνα, ἡ μαντεία πως στὰ δέκα χρόνια τὸ Ἴλιον θὰ παρθῆ. Αὐτὸ θὰ πῆ μαντική. Γιατί, ἂν ὅσα εἶπες τα περνοῦσε κανεὶς γιὰ μαντική, θὰ ἔπρεπε καὶ ἐγὼ νὰ εἶμαι μάντις. Καὶ ἐγὼ μπορῶ, ἄς εἶναι καὶ δίχως Κασταλία καὶ δάφνη καὶ τρίποδα Δελφικό, νὰ προλέγω καὶ νὰ προφητεύω πως ἂν κανεὶς κόβει βόλτες γυμνὸς μέσα στὸ κρῦο, τὴν ὥρα μάλιστα που ὁ θεὸς ρήχει βροχὴ καὶ χαλάζι, θὰ τον πιάσει σοβαρὸ χρονολόγημα καὶ ἔπειτα—αὐτὸ δὲ εἶναι πιὸ μαντικό!— θὰ του ἔρθη πυρετός. Καὶ ἄλλα πολλὰ τέτοια μπορῶ νὰ προφητέψω που γελοῖο εἶναι καὶ νὰ τα λέγη κανεὶς. Ἄφησε λοιπὸν τὶς τέτοιας λογῆς ἀπολογίαις καὶ τὶς μαντείας. Καὶ ἐκεῖνο που εἶπες ἀρχὴ-ἀρχὴ ταιριάζει μου φαίνεται καλύτερα νὰ παραδεχτοῦμε: χωρὶς ἀπὸ τὰ εἰπωμένα τίποτε νὰ γνωρίζης, κάποια δαιμονικὴ ἔμπνοια σὲ ὠδηγοῦσε στοὺς στίχους δίχως καὶ ἐκεῖνη νὰ ἔχη καὶ πολλὴ ἐμπιστοσύνη στὰ ὅσα ἔλεγε. Γιατί, ἂν δὲν εἶναι τοῦτο ἀληθινὸ, δὲν θὰ βλέπαμε τὶς μισὲς ὑποσχέσεις πραγματοποιημένες καὶ τὶς ἄλλες μισὲς ἀνεκπλήρωτες.

Ε. Π. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Τῆς ζωῆς μου τὸ πέταγμα σὲ χιμισίριους κόσμους
«τοῦ πυρός παρανάλωμα» ποῦχει γίνει ἡ ψυχὴ μου
ἔτσι πένθιμο σκέπτομαι... Στὰ ταξείδια ἐχάθη
σάν βαλίζα πολὺπαθη ποὺ τὴν σέρνω μαζὺ μου.

Πολλῶν τόπων ὀνόματα καὶ χαρτιά ξενοδοχείων
καὶ χαρτιά τῶν σταθμῶν ποὺ τῆς ἔχουν κολλήσει
ἀναμνήσεις θὰν τᾶλεγε κ' ἱστορίες θὰ δηγόταν
ἡ βαλίζα—ζωὴ μου ἂν δὲν εἶχε σιγήσει...

Μὰ ἡ μιλιὰ της ἐκόπηκε... Καὶ κλειστὴ τώρα κι' ἄφωνη
σάν τὰ μάτια νεκρῆς ὁμορφιάς ποῦχουν κλείσει
ἡ ζωὴ μου, ἡ βαλίζα μου, τὰ χαρτιά της, σωπαίνουν...
Καὶ δηγοῦνται νεκρὰ τὴ ζωὴ ποῦχει σβῦσει.

Π. ΘΝΗΤΟΣ

DESCARTES

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΘΕΟΦ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΔΟΥ

Ἡ εὐθυκρισία εἶναι τὸ πρᾶμα τοῦ κόσμου τὸ καλλίτερον μοιρασμένο, ἀφοῦ καθένας κάνει τὴ σκέψη πὼς εἶναι τόσο καλὰ ἐφοδιασμένος μ' αὐτὸ, ὥστε κι' ἐκεῖνοι ἀκόμα ποὺ δυσκολεύονται νὰ ἱκανοποιηθοῦν με ὅποιοδήποτε ἄλλο πρᾶμα δὲ σὺ ν η θ ί ζ ο υ ν διόλου νὰ ἐπιθυμοῦν αὐτὸ περισσότερο παρ' ὅτι τόχουν. Πάνω σ' αὐτὸ εἶναι ἀπίθανο νὰ γελιοῦνται ὅλοι· ἀλλὰ αὐτὸ μαρτυροῦν περισσότερο πὼς ἡ δύναμη τῆς ὀρθῆς κρίσεως καὶ τῆς διάκρισης τοῦ ἀληθινοῦ ἀπὸ τὸ ψεύτικο, ποὺ εἶναι κυριολεκτικὰ αὐτὸ ποὺ ἀποκαλοῦνε εὐθυκρισία ἢ λογικὸ, εἶναι φυσικὰ ἴσια σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Κι' ἔτσι ἡ διαφορὰ ποὺ παρατηρεῖται στὶς σκέψεις μας δὲ χρωσιέται στὸ ὅτι οἱ μὲν εἶναι λογικότεροι ἀπὸ τοὺς δέ, παρὰ μονάχα στὸ ὅτι ὁδηγοῦμε τὶς σκέψεις μας ἀπὸ διαφόρους δρόμους καὶ δὲν ἐξετάζομε τὰ ἴδια πρᾶματα. Γιατί δὲν εἶναι μονάχα ἀρκετὸ νὰ εἴμαστε ὀπλισμένοι μετὴν εὐθυκρισία, τὸ σπουδαιότερο εἶναι νὰ τὴν ἐφαρμόζομε καλὰ. Ἡ μεγαλύτερες ψυχῆς εἶναι ἱκανὲς γιὰ τὰ μεγαλύτερα ἐλαττώματα, ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως καὶ γιὰ τὶς μεγαλύτερες ἀρετὲς· κι' αὐτοὶ ποὺ βαδίζουν πολὺ ἀργὰ μποροῦν νὰ προχωροῦν περισσότερο, ἂν ἀκολουθοῦν πάντα τὸν ἴσιο δρόμο, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τρέχουν καὶ ποὺ ἀπομακρύνονται ἀπ' αὐτόν.

Ὅσο γιὰ μένα δὲν ἐπέρασε ποτὲ ἀπὸ τὸ μυαλό μου πὼς τὸ πνεῦμα μου ἦτανε σὲ κάτι τελειότερο ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κοινοῦ. Πολλὲς φορὲς μάλιστα εὐχήθηκα νὰ εἶχα τὴ σκέψη τόσο γλήγορη ἢ τὴ φαντασία τόσο καθαρὴ καὶ λαμπρικασμένη, ἢ τὴ μνήμη τόσο ἀφθονὴ καὶ τόσο ζωντανή, ὅσο μερικοὶ ἄλλοι. Καὶ δὲν ἔξερω δὲ ἄλλες ιδιότητες παρὰ αὐτὲς ἐδῶ ποὺ ὑπηρετοῦνε στὴν τελειότητά τοῦ πνεύματος καὶ τοῦτου γιὰ τὸ λόγο ἢ τὸ νοῦ, ἐπειδὴ εἶναι τὸ μόνο πρᾶμα ποὺ μᾶς κάνει ἀνθρώπους καὶ μᾶς ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ χτήνη, θέλω νὰ πιστεύω πὼς ὑπάρχει ἀκέραιο στὸν καθένα καὶ ἀκολουθῶ κατὰ τοῦτο τὴν κοινὴ σκέψη τῶν φιλοσόφων ποὺ λένε πὼς δὲν ὑπάρχει τὸ πολὺ καὶ τὸ λίγο παρὰ στὰ συμβεβηκότα καὶ ὄχι στὶς μ ο ρ φ ε ς ἢ τὶς φύσεις τῶν ἀ τ ὀ μ ω ν τοῦ ἰδιανοῦ ε ἶ δ ο υ ς .

Ἀλλὰ δὲ θὰ φοβηθῶ νὰ εἰπῶ πὼς στάθηκα πολὺ τυχερὸς μετὰ τὸ νὰ ὀδηγηθῶ ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια σὲ ὀρισμένους δρόμους, ποὺ μ' ἔφεραν σὲ θεωρίας κι' ἀξιιώματα, ἀπ' τὰ ὅποια ἐσχμάτιστα μιὰ μέθοδο ποὺ μετὴ τὴ βοήθειά της μοῦ φαίνεται πὼς μπορῶ νὰ ἀυξήσω βαθμιαίᾳ τὴ γνώση μου καὶ νὰ τὴν ἀνεβάσω σιγά-σιγά στὸ ψηλότερο σημεῖο ὅπου ἡ μετριότητα τοῦ πνεύματός μου καὶ ἡ λιγοστή διάρκειά της ζωῆς μου θὰ μπορέσουν νὰ τῆς ἐπιτρέψουν νὰ φτάσει. Αὐτὸ τὸ λέω, γιὰ τὴν ἐμάζωξά ἀπὸ κεῖ πειὰ τέτοιους καρπούς, ὥστ', ἂν καὶ στὶς κρίσεις ποὺ

κάνω για τόν εαυτό μου, προσπαθώ πάντοτε να γέρω περισσότερο στη μεριά της δυσπιστίας, παρά στο μέρος της οίησης, αν και, ενώ παρατηρώ με ένα φιλοσοφικό πνεύμα τις διάφορες πράξεις κι' ενέργειες των ανθρώπων, δε βρίσκω σχεδόν καμιά απ' αυτές που να μη φαίνεται άδεια κι' άνωφελη, εν τούτοις δεν παραλείπω να αισθάνομαι μια εξαιρετική ικανοποίηση για την πρόοδο που νομίζω πως έκαμα στην αναζήτηση της αλήθειας και να συλλάβω τέτοιες μελλοντικές ελπίδες, ώστε αν, ανάμεσα στις απασχολήσεις των ανθρώπων, που είναι κυριολεκτικά τέτοιοι, υπάρχει κάποια που να είναι βάσιμα καλή και σπουδαία, τολμάω να πιστεύω πως είν' αυτή, που διάλεξα εγώ.

Μπορεί όμως καμιά φορά να πέφτω έξω, κι' αυτό που εγώ πέρω για χρυσό ή διαμαντένιο, ίσως να είναι χάλκινο ή γυάλινο. Ξέρω ίσια με ποιό σημείο μπορεί να αταπατώμαστε σχετικά μ' αυτό που μας άγγίζει και πόσο οι κρίσεις των φίλων μας πρέπει να μας είναι υποπτες όταν εκφέρονται ευνοϊκά για μας. Μά θα μου είναι ευχάριστο να κάμω γνωστό σ' αυτό το δοκίμιο, ποιοί είναι οι δρόμοι που ακολούθησα και να παρουσιάσω έδω τη ζωή μου σαν σ' ένα πίνακα, για να μπορέσει ο καθένας να κρίνει και για να είναι αυτό ένα νέο μέσο αυτοπαιδείας, που θα προσθέσω σ' αυτά που έσυνήθισα να χρησιμοποιώ.

Έτσι το σχέδιό μου δεν είναι να διδάξω έδω τη μέθοδο που καθένας έχει καθήκο να ακολούθησει για να κατευθύνει καλά το λογικό του, αλλά μονάχα να γνωρίσω στους άλλους με ποιόν τρόπο έπροσπάθησα εγώ να οδηγήσω το δικό μου το λογικό. Αυτοί που πέρνουν την ευθύνη για να δώσουν παραγγέλματα, πρέπει να θεωρούνται έμπειρότεροι απ' αυτούς στους οποίους τα δίνουν' κι' αν άποτώνται στο παραμικρότερο πράμα είναι και γι' αυτό ακόμα άξιοκατάκριτοι. Αλλά θεωρώντας το γραπτό αυτό σά μιάν ιστορία ή αν θέλετε καλλίτερα σαν ένα μύθο, ανάμεσα στα παραδείγματα του οποίου που μπορείτε να μιμηθήτε, θα βρῆτε ίσως άλλα τόσα που θα έχετε το δικαίωμα να μην τ' ακολούθησετε, ελπίζω πως θα είναι ωφέλιμο σε μερικούς χωρίς να είναι σε κανέναν βλαβερό και πως όλοι θα μου χρωστούν χάρη για την ειλικρίνειά μου.

Έζησα με τα γράμματα από την παιδική μου ηλικία, κι' επειδή μ' έπειθαν πως μονάχα μ' αυτά θα μπορούσε κανένας ν' αποκτήσει μια γνώση λαμπερή και ορισμένη για το κάθε πράμα που είναι ωφέλιμο στη ζωή, είχα μια εξαιρετική επιθυμία να τα μάθω. Αλλά τη στιγμή που είχα τελειώσει όλα αυτά τα πανεπιστημιακά μαθήματα, στο τέλος των οποίων συνήθως θεωρείται κανείς γραμματισμένος μετάβαλα συνθέμελα τις ιδέες μου. Αυτό συμβαίνει, γιατί περιστοιχιζόμουν από τόσες άμφιβολίες και τόσες πλάνες που μου φαινόταν πως δεν κέρδισα τίποτα άλλο, προσπαθώντας να μορφώσω τόν εαυτό μου, από το να ξεσκεπάσω σιγά-σιγά την αμάθειά μου. Μ' όλα ταύτα όμως ήμουν σε μια από τις περιφημότερες σχολές της Ευρώπης όπου ένομίζα πως ήταν προεπιμένο να υπάρχουν άνθρωποι σοφοί, αν βρίσκονταν τέτοιοι σε καμιά γωνιά της γῆς. Έμαθα εκεί κάθε τι που και οι άλλοι έμαθαιναν' και όμως επειδή δεν ήμουν ευχαριστημένος από τις επιστήμες που μας δίδαν, διάτρεξα όλα τα βιβλία που μπόρεσαν να πέσουν ανάμεσα στα χέρια μου και που πραγματεύονται γι' αυτά που έχτιμάμε σαν τα περιεργότερα και σπανιότερα.

Χάρης σ' αυτό ήξερα τις κρίσεις που οι άλλοι έκαναν για μένα, και δεν έβλεπα καθόλου να μ' έχτιμάνε σαν κατώτερο από τους συμμαθητές μου, αν και ήτανε πειά μεταξύ αυτών και μερικοί που τους προόριζαν για να γεμίσουν τις θέσεις των δασκάλων μας. Επί τέλους ο αιώνας μας μου φαινόταν τόσο άνηρδός και τόσο γόνιμος σε καλά μυαλά, όσο δεν υπήρξε κανένας από τους προηγούμενους. Αυτό μ' έκαμε να πάρω την έλευθερία να κρίνω από τόν εαυτό μου όλους τους άλλους και να συμπεράνω πως δεν υπάρχει καμιά θεωρία στον κόσμο που να ήταν τέτοια όπως με είχαν κάμει πρώτα να ελπίζω.

Δεν παράλειπα μ' όλα ταύτα να έχτιμάω τις άσκήσεις με τις οποίες απασχολείται, κανείς μέσα στις σχολές. Ήξερα πως οι γλώσσες που μαθαίνει κανένας εκεί είναι αναγκαίες για την κατανόηση των αρχαίων βιβλίων, πως η κομψότητα των μύθων ξυπνάει το πνεύμα, πως οι άξιονημόνευτες πράξεις των ιστοριών το άνωφώνουν και πως όταν διαβάζονται με σύνεση βοηθάνε στη μόρφωση της κρίσης' πως η άναγνωση όλων των καλών βιβλίων είναι σά μια συζήτηση με τους πιο καλλιεργημένους ανθρώπους των περασμένων αιώνων που υπήρξαν οι συγγραφείς τους, κι' ακόμα σά μια συζήτηση σπουδασμένη στην οποία μας ξεσκεπάζουν τις πιο καλύτερες από τις σκέψεις τους, πως η εύγλωττία έχει δυνάμεις και καλλονές άσύγκριτες, πως η ποίηση έχει λεπτότητες και γλυκές θελητικότητες, πως τά μαθηματικά έχουν έπινοήσεις λεπτότατες και που μπορούν να υπηρετούνε, τόσο για να ικανοποιήσουν τους περιέργους, όσο και για να εύκολύνουν όλες τις τέχνες και να έλαττώνουν την εργασία των ανθρώπων, πως τά ζείμενα που πραγματεύονται για τά ήθη των ανθρώπων περιέχουν πολλές διδασκαλίες και πολλές παροτρύνσεις προς τό σκοπό να είναι ωφελιμότερες, πως η θεολογία διδάσκει με ποιό τρόπο να κερδίσουμε τόν ουρανόν, πως η φιλοσοφία δίνει τά μέσα να μιλάμε με πιθανότητα για όλα τά πράματα και να θαυμάζομαστε από τους μέτριους έπιστήμονες' πως η έπιστήμη του δικαίου, ή ίατρική και οι άλλες επιστήμες προσφέρουν τιμές και πλούτη σ' εκείνους που τις καλλιεργούνε και τέλος πως είναι καλό να τις έχομε όλες έξετάσει, ακόμα και τις πιο δεσιδαίνονες και τις πιο λαθεμμένες για να γνωρίσουμε την ορισμένη τους άξια και να προφυλαχτούμε μήπως πάνω σ' αυτό τό πράμα γελαστούμε.

Αλλά έφανταζόμουν πως είχα πειά άφιερώσει, άρχετο καιρό στις γλώσσες κι' ακόμα στην άναγνωση των αρχαίων, βιβλίων στις ιστορίες και στους μύθους τους. Τουτό τό λέω γιατί είναι σχεδόν τό ίδιο πράμα να κοιβεντιάζει κανένας με τους ανθρώπους των περασμένων καιρών και να ταξιδεύει. Είναι καλό να ξέρονμε κάτι τι από τά ήθη των διαφόρων λαών για να μπορούμε να κρίνουμε για τά δικά μας όρθότερα και να μη νομίζομε πως κάθε τι που είναι αντίθετο στις συνήθειές μας είναι γελοίο και παράλογο, έτσι όπως έσυνήθισαν να κάνουν αυτοί που δεν έχουν ιδεί τίποτα. Αλλά όταν ξεοδύει κανένας τόν περισσότερο καιρό στα ταξείδια γίνεται επί τέλους ξένος στη χώρα του' και όταν κανείς είναι περιεργός ποι λυ για πράματα που γινόντανε σε περραμένους καιρούς καταντάει συνήθως να μην ξέρει καθόλου εκείνα που γίνονται σε τούτον τόν αιώνα.

Παραλείπω να είπω πως οι μύθοι μας κάνουν να φανταζόμαστε πολλά γεροντά σά δυνατά, που εν τούτοις δεν είναι καθόλου έτσι, πως ακόμα οι πιστότερες ιστορίες, αν δεν άλλάζουν ούτε αυξάνουν την ιστορία των πραγμάτων για να τά κάνουν πιο άξιανάγνωστα, τουλάχιστον παραλείπουν απ' αυτά σχεδόν πάντοτε τις γαμηλότερες και τις λιγότερο εύχλεϊς περιστάσεις κι' έτσι τό υπόλοιπο δε φαίνεται όπως άκριβώς είναι, και πως αυτοί που κανονίζουν τά ήθη τους από τά παραδείγματα που τραβάνε από κεί θα πέσουν άσφαλώς στις παραξενιές των ίπποτων των μυθιστορημάτων μας και θα συλλαβουν σχέδια που περνούν τη δύναμή τους.

Έχτιμήσα πολύ την εύγλωττία κι' ήμουν έρωτευμένος με τη ποίηση' αλλά έσκεπτόμουν πως και τό ένα και τό άλλο ήτανε περισσότερο δώρα του πνεύματος παρά καρποί της σποτιής. Αυτοί που έχουν τό λογικό ισχυρότερο κι αυτοί που χωνεύουν καλύτερα τις σκέψεις τους για να τις ξεκαθαρίσουν και να τη κατανοήσουν μπορούν πολύ καλά να κάμουν πιστευτό εκείνο που λένε, ακόμα κι' όταν δε θα μιλήσουμε παρά σε διάλεχτο και δεν έτυχε να έχουν μάθει ποτέ τους ρητορική. Κι, εκείνοι που έχοτν τις εύαρεστότερες έπινοήσεις και ξέρουν να τις εκφραζουν με περίσσιο στολίδι και μ' άρχετη γλυκύτητα δε θάταν λιγότερο οι καλλίτεροι ποιητές και στην περίπτωση ακόμα που ή ποιητική τέχνη θα τους ήταν άγνωστη.

Μ' ευχαριστούσαν προπάντων τά μαθηματικά για τη βεβαιότητα και τ' όλοφάνερο

πού έχουν οι λόγοι τους, αλλά δεν ξεχώριζα ακόμα καθόλου την αληθινή τους χρησιμότητα και, νομίζοντας πως δεν ύπηρετούν παρά μονάχα στις μηχανικές τέχνες έμεινα κατάπληκτος γιατί, ενώ τα θεμέλιά τους είναι τόσο σταθερά, και τόσο ισχυρά, δεν είχαν χτίσει κάτι πιά ψηλότερα τους.

Έτσι απ' την άλλη μεριά εσύγκρινα τα γραφτά των αρχαίων ειδωλολατρών, που πραγματευόταν για τα ήθη, με παλάτια επιβλητικότητας και μεγαλοπρεπέστατα μιά που είχαν χτίσει στην άμμο και στη λάσπη: φέρνουν πολύ ψηλά τις αρετές και τις κάνουν να φαίνονται πως αξίζουν παραπάνω απ' όλα τα πράματα που υπάρχουν στον κόσμο, αλλά δε γίνεται αρκετή διδασκαλία για την ολοκληρωτική τους γνώση και πολλές φορές εκείνο που βαφτίζουν με ένα τόσο όμορφο όνομα δεν είναι παρά μιά αναισθησία ή μιά ύπεροψία, μιά άπελπισία ή μιά πατροκτονία.

Σεβόμουνα τη θεολογία μας και ισχυρίζομουνα τόσο όσο κανένας άλλος πως μπορούμε να κερδίσουμε τον ουρανό' αλλά ξέροντας σαν πράμα βεβαιότατο πως ό όρμος για κεί δεν είναι λιγότερο ανοιχτός στους άμαθεστέστες παρ' ότι στους γραμματισμένους, και πως ή άποκαλυμμένες αλήθειες που οδηγούν εκεί είναι παραπάνω απ' το δικό μας το μυαλό, δε θά τολμούσα να τη βάλω κάτω από την άδυναμιά των συλλογισμών μου κι' έσκεψόμην πως για να επιχειρήσω να τη εξετάσω και να πετύχω στην έρευνα ήταν ανάγκη να έχω κάποια έξαιρετική συνδρομή από τον ουρανό και να είμαι περισσότερο από άνθρωπος.

Δε θά είπα τίποτα για τη φιλοσοφία παρά ότι βλέποντας πως έκαλλιεργήθηκα από τα λαμπρότερα πνεύματα που έζησαν εδώ και πολλούς αιώνες, και πως μ' όλα ταύτα δε βρίσκει κανένας τρόπο να είναι άναμφισβήτητο και συνεπώς άναμφίβολο, δεν είμουνα και τόσο έπληρωμένος για να ελάττω πως θά πετύχαινα στη φιλοσοφία περισσότερο από τους άλλους, και ότι, βλέποντας πόσο μπορεί κανένας άγγίζοντας το ίδιο ύλικό, να έχει διάφορες γνώμες που υποστηρίζονται από ανθρώπους γραμματισμένους, χωρίς ούτε μιά απ' αυτές να είναι αληθινή, θεώρησα σχεδόν σφαλερό κάθε τι που δεν ήτανε παρά αληθοφανές. Έπειτα, για τις άλλες επιστήμες, στο μέρος που δανείζονται τις αρχές τους απ' τη φιλοσοφία, έκρινα πως δεν μπορούσαν να έχουν κάτι χτίσει που να ήτανε στέρεο, σε θεμέλια τόσο λίγο σταθερά. Ούτε δε ή τιμή ούτε το όφελος που αυτές υποσχονται ήτανε αρκετά για να με παροτρύνουν να τις μάθω και τοῦτο γιατί δεν αισθανόμουνα διόλου, χάρη στο Θεό, τον έαυτό μου ύποχρωμένο να κάμω την επιστήμη επάγγελμα για την άνακούφιση της τύχης μου. Και μολονότι δεν περιφρονούσα κυνικά τη δόξα, έχιμούσα πολύ λίγο εκείνο που δεν θά μπορούσα να αποκτήσω παρά με ψεύτικους τίτλους. Και τέλος για τις έλαττωματικές θεωρίες, έσκεψόμην πως έπρεπε πειά να γνωρίσω αρκετά την άξία τους για να μην είναι δυνατό να γελιούμαι, ούτε από τις φαρμακείες ενός άλχημιστή, ούτε από τις προφητείες ενός αστρονόμου, ούτε από τις όγυρτείες ενός μάγου, ούτε από τα τεχνάσματα ή την καυχήλογία κανενός από κείνους που διαλαλούνε πως ξέρουν περισσότερο παρ' ότι ξέρουν.

Αυτό συμβαίνει γιατί τη στιγμή που ή ήλιζία μου έπέτρψε να βγώ από την ύποταγή των παιδαγωγών μου, ύποταγή που συνίσταται στην ύποχρέωση να σπουδάσω όρισμένα περιεχόμενα και να βγάλω απ' αυτά όρισμένα συμπεράσματα, έγκατέλειπα όλοτελα τη σπουδή των γραμμάτων' ύποχρωόμην δε τον έαυτο μου να μην ψάξει πειά άλλη επιστήμη παρά εκείνη που θά μπορούσε να βρεθί μέσα μου ή καλλίτερα στο μεγάλο βιβλίο του κόσμου, έχρησιμοποίησα το υπόλοιπο της νεότητάς μου σε ταξείδια, στο να βλέπω αόλεις και στρατιές, να συναστρέφομαι μ' ανθρώπους που έχουν διάφορες ψυχικές διαθέσεις και κοινωνικές θέσεις, να μαζεύω λογής-λογής ύλικό εμπειρίας, να δοκιμάζω έγω τον ίδιο τον έαυτό μου μέσα στις συναντήσεις που ή τύχη μου έτοιμάζε, και παντού να στοχάζομαι τα πράματα

που κάθε τόσο παρουσιάζονται ώστε να μπορώ να άποκομίζω από κεί κάποιο κέρδος.

Αυτά τα λέω γιατί μου φαινότανε πως θά μπορούσε κανείς να συναντήσει πολύ περισσότερη αλήθεια μέσ' στους συλλογισμούς που κάνει για τις δουλιές που τον ενδιαφέρουν και των όποιων το άποτέλεσμα εύθυσ άμέσως θά τον τιμωρήσει, αν άσχημα έκρινε, παρά σ' αυτούς που κάνει ένας άνθρωπος των γραμμάτων μέσ' στο δωμάτιό του, για θεωρίες που δεν δημιουργούν καμιά έντύπωση και δεν έχουν άλλο άποτέλεσμα, παρά μόνο πως θά κανχίεται ό έρευνητής για αυτές τόσο περισσότερο όσο οι θεωρίες αυτές θά είναι περισσότερο άποτραβηγμένες από τον κοινό νοῦ, έπειδή θά άναγκασθί να μεταχειρισθί πολύ περισσότερο πνεῦμα και τέχνη στη προσπάθειά του για να τις κάμει αληθοφανείς. Και είχα πάντοτε μιά έξαιρετική έπιθυμία να μάθω να ξεχωρίζω το αληθινό από το ψεύτικο, για να βλέπω καθαρά μέσα στις πράξεις μου και για να βαδίζω μ' ασφάλεια σ' αυτή τη ζωή.

Είν' αλήθεια, πως τον καιρό που άσκολούμουνα με την έρευνα των ήθων των άλλων ανθρώπων, δε βρήκα κεί τίποτα που να μου έμπνεύσει βεβαιότητα και πως έβλεπα σχεδόν εκεί τόση διαφορά, όση είχα βρή πριν άάνμεσα στις σκέψεις των φιλοσόφων. Έτσι το μεγαλύτερο κέρδος που θ' άποκομίζα από κεί είναι ότι βλέποντας πολλά πράματα που αν μας φαίνονται πολύ παράξενα και γελοία δεν είναι για αυτό λιγότερο από κοινού παραδεγμένα κι' άποδειγμένα από άλλους μεγάλους λαούς, έμάθαινα να μη πιστεύω τίποτα με πολλή σταθερότητα για κείνο για το όποιο δεν είμουνα πεισμένος παρά με το παράδειγμα και τη συνήθεια. Κι' έτσι έλευτερονόμουνα σιγά σιγά από πολλές πλάνες που μπορούν να θαμπώσουν το φώς μας το φυσικό και να μας κάνουν λιγότερο ίκανούς να μαστε λογικοί.

Άλλά άφού έχρησιμοποίησα μερικά χρόνια για να σπουδάσω έτσι στο βιβλίο του κόσμου και να προσπαθώ να άποκτήσω κάποια πείρα, έπήρα μιά μέρα την άπόφαση να σπουδάσω τον έαυτόν μου και να χρησιμοποίησω όλες μου τις πνευματικές δυνάμεις για να διαλέξω τους δρόμους, που πρέπει να ακολουθήσω πράγμα που μου πέτυχε πολύ καλύτερα παρά αν δεν άπομακρυνόμουνα ποτέ ούτε από τη χώρα μου ούτε από τα βιβλία μου.

(άκολουθεί)

Θ. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

VOLTAIRE

EPIGRAMME SUR GRETRY *

Άρνήθη τα τραγούδια σου ή Αύλη που το Παρίσι βρήκε θαυμαστά τ' αυτιά των μεγάλων είναι, άλλοι, πολλές φορές μεγάλα αυτιά!

ΑΛΚΙΒΙΔΗΣ

* Διάσημος μουσικός του 18ου αιώνας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΒΕΪ'ΝΟΓΛΟΥ

ΟΙ ΑΓΝΕΣ ΝΥΧΤΕΣ

ΝΟΥΒΕΛΛΑ (*)

Σήκω ν' αλλάξεις, κόρη μου, να βάλεις τ' ἄρματά σου, γιατί ἤρθαν να σε πάρουνε πεζοῦρα και καβάλλα. Χίλιοι ἔρχονται καβαλλαριά, κι' ἄλλοι χίλιοι πεζοῦρα, ξηντά μουλάρια κουβαλοῦν σιτάρι για τὸ γάμο.

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗ, Δημοτικά Τραγοῦδια

Στὸν κ. ΦΩΤΟ ΠΟΛΙΤΗ
ἐλάχιστο δεῖγμα ἀπειροῦ θαυμασμοῦ

I

Σκυμμένη πάνω στὸ ράφιμό της, ἡ Γιασεμιὰ προσπαθοῦσε νὰ τελειώση προτοῦ πλακώσει ἡ νύχτα. Ἄπ' τὸ παράθυρο, διάπλατα ἀνοιγμένο στη θάλασσα, ἔμπαινε ἓνα σύννεφο ἀπὸ αὔλα ψήγματα χρυσοῦ. Μέσ' ἀπ' τὰ

(*) Ἡ μορφή ὑπὸ τὴν ὁποία παρουσιάζεται ἡ ἐργασία αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ ὀριστική. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπεξεργαζόμουνα τὸ θέμα αὐτὸ με τὴν πρόθεση νὰ τὸ χειρισθῶ στὰ εὐρύτερα πλαίσια ἑνὸς μυθιστορήματος, ἀλλὰ συνέβη νὰ ἀθετήσω μιὰ φορά, ἀπὸ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς καλῆς μου θελήσεως εἶναι ἀλήθεια, τὴν ὑπόσχεση πὸν εἶχα δώσει στοὺς φίλους ἐκδότας τῆς Νέας Ζωῆς, καί, για νὰ μὴν ὑποπέσω και πάλι στὸ ἴδιο σφάλμα, ἐπειδὴ ἡ ἐξυπαρχῆς ἐκπόνηση μιᾶς ὁποιασδήποτε ἐργασίας θὰ ἀπαιτοῦσε χρόνο μακρότερο ἐκείνου πὸν ἔχω στὴ διάθεσή μου σκέφθηκα νὰ χρησιμοποιήσω τὰ σχέδια πὸν εἶχα ἐτοιμάσει για τὸ μυθιστόρημά μου. Τὴ στιγμή ὅμως πὸν ἔβλεπα για τελευταία φορά τὰ χειρόγραφα, προτοῦ τὰ παραδώσω στὸν τυπογράφο, ὑπέπεσαν στὴν ἀντίληψή μου μερικὲς ὁμοιότητες, μάλ' ὄν ἐπουσιώδεις ἄλλωστε, πὸν ἔχουν οἱ Ἄγνες Νύχτες με τὴν Ἀγοράστρια, πὸν ἐρμήνευσε με τόσο κέφι ἡ κ. Κοτοπούλη. Νομίζω ὅμως περιττὸ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴ μακρὰ προεργασία μου, ἀρχισμένη πολὺ πρὶν διδαχθεῖ ἀπὸ τῆς ἐλληνικῆς σκηνης τὸ ἔργο τοῦ Στέβ Πασσέρ, για νὰ ἀποδείξω τὴν εὐλικρινείά μου, γιατί νομίζω πὸς κάθε ἀναγνώστης πὸν θὰ διαβάση με κάποια προσοχή τὴ ζωὴ τῆς Γιασεμιᾶς μου θ' ἀντιληφθῆ εὐκολα πὸς ριζικὰ διαφέρει ἀπὸ τὴν περιπέτεια τῆς Ἐλισσάβητ Φοντενέλ πὸν εἶναι ἓνας ἐξαιρετικὰ ἀρρενωπὸς χαρακτήρ γυναικὸς, ἱκανὸς νὰ κάμη ἀφαίρεση ὅλων τῶν συνθηκῶν τῆς κοινωνίας στὴν ὁποία ζεῖ, για νὰ φθάση κατὰ τὸν πλέον ἐκπληκτικὸ τρόπο σὲ ὄρισμένο ἀποτέλεσμα πὸν ἡ ἥρωίδα τῶν Ἄγνων Νυχτῶν λαχταρᾷ ἐξίσου σφοδρὰ νὰ πετύχη, χωρὶς, ὅπως ἡ μεγάλη πλειονότητα τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἔχη τὸ σθένος νὰ τὸ κατορθώση, ὅσο κι' ἂν ξέρει πὸς αὐτὸ θὰ

νερά, οἱ βράχοι, πὸν ζώνανε πρόωρα οἱ σκιές, ὀρθωνότατε μελαγχολικοί.
— Γιασεμιὰ, Γιασεμιὰ!

Ἡ νέα ἔρριξε ἀπότομα τὸ ἐργόχειρό της πάνω στὸ τραπέζι και σηκώθηκε. Ἡ φωνὴ ἀνέβαινε ἀπ' τὸ δρόμο καθαρὴ και διαπεραστική. Ἀκούμπησε, τρέμωντας ἀνεπαίσθητα, στὸ παντζοῦρι κι' ἔβγαλε τὸ κεφάλι ἔξω.

— Γιασεμιὰ!

— Τὶ εἶναι, κυρία Εὐαγγελία; ἔκανε ἡ νέα.

— Ἄ, πάνω εἶσαι... Δὲν ἤξερα ἂν θὰ σ' εὕρισκα και δὲν ἤθελα νὰ κάνω ἄδικα τὸν κόπο ν' ἀνεβῶ τὶς σκάλες...

Πραγματικῶς ἡ ἐπισκέπτρια ἦταν παχειὰ, κάπως ἀσθματική, ἠλικιωμένη ἄλλωστε. Οἱ βαθμίδες τρίζανε κάτω ἀπ' τὸν ὄγκο της. Ἡ Γιασεμιὰ τὴν περιέμενε στὸ κεφαλόσκαλο.

— Πὸς ἦταν αὐτὸ τὸ καλό! εἶπε με τὴν ἄκρη τῶν χειλιῶν.

Τὴν παρακολουθοῦσε με μιὰ προσοχὴ τεταμένη. Εἶχε καθίσει σὲ μιὰ πολυθρόνα κι' ἀνάπνεε βιαστικά, ἐνῶ ἓνα χαμόγελο στενοχωρημένο ζωγραφίζοταν γύρω ἀπ' τὸ στόμα της.

— Νὰ πάρ' ἡ ὀργή, ψέλλισε, νὰ πάρ' ἡ ὀργή! Δὲ φτάνουν οἱ ἔγνοιες και τὰ βάσανά μου, ἔχω τώρα κι' αὐτὸ τὸ διάλολο...

Ἐδειχνε τὴν καρδιά της.

— Γιατὶ δὲν κάνεις δίαιτα, κυρία Εὐαγγελία; εἶπε ἡ νέα με ἀδιαφορία.

Ἀκούσια ἢ ἐκούσια, τῆς εἶχε ξαναδώσει τὴν ἀνεση πὸν τῆς ἔλειπε ἀπελιπιστικά. Ἄρχισε νὰ παραπονιέται. Ὅλοι οἱ σημερινοὶ γιατροὶ ἔπρεπε νὰ κρεμαστοῦν. Ἔτσι γιατρεύεται ὁ κόσμος; Ὅσο και νὰ ἔστιβε τὴ μνήμη της, δὲν μπορούσε νὰ θυμηθῆ ποτὲ τέτοια ἀντινομία. Ἡ μάννα της, ἡ γιαγιά της, οἱ ἀδερφάδες τῆς γιαγιάς της, ὅλες οἱ συγγενισσές της τοῦ περασμένου αἰῶνος μέχρι τοῦ ἀπωτάτου βαθμοῦ κι' ὅλες οἱ ἄλλες φίλες και γνωστὲς τοῦ σπιτιοῦ στὰ παιδικὰ της χρόνια εἶχαν φάει ψωμί, εἶχαν φάει κρέας και ψάρια κι' αὐτὰ και ὅ,τι ἄλλο θέλανε, χωρὶς κανένα περιορισμὸ κι' ὅμως εἶχαν φθάσει σὲ ζηλευτὰ ὄρια ἠλικίας. Ἦταν καθαρὴ οὐτοπία νὰ πιστεῦη κανεὶς πὸς ἂν ἔκοβε ὅλα αὐτὰ τώρα, θὰ ξανάβρισκε τὴν ὑγεία της.

— Θέ' μ' συγχώρεσέ με, δὲν ξέρουν τὶ τοὺς γίνεται, αὐτῶν τῶν χριστιανῶν

εἶναι ἡ ἀπολύτρωσή της. Ἡ, ἂν θέλετε, με δυὸ λόγια ἡ Γιασεμιὰ εἶναι ὁ κανὼν κι' ἡ Ἐλισσάβητ ἡ ἐξαιρεση. Ἄλλωστε πᾶσα ὑπόνοια περὶ ὁποιασδήποτε σχέσεως μεταξύ τοῦ θεατρικοῦ ἔργου τοῦ Στέβ Πασσέρ και τῶν Ἄγνων Νυχτῶν θὰ μπορούσε νὰ ἐκλείψη, ἂν ἀπεφάσιζα νὰ τροποποιήσω τὰ σχετικὰ με τὴν περιουσία τῆς Γιασεμιᾶς. Προτίμησα ὅμως νὰ τὴν ἀφίσω ὅπως τὴν εἶχα σχεδιάσει ἀρχικῶς, κι' αὐτὸ ὄχι μόνο γιατί στίς δυὸ ἐργασίες ἡ λειτουργία κι' ὁ σκοπὸς της βαθύτατα παραλλάσσουν, ἀλλὰ κι' ἐπειδὴ στὴν περίπτωση πὸν θέλησα ν' ἀναλύσω ἔπρεπε ν' ἀποκλεισθῆ ἐντελῶς ἡ ἀνέχεια ὡς αἰτία τῆς στενοχώριας.

νών! Και να πεθαίνω, θα πω στα παιδιά μου να μην αφήσουν κανένα τους να με σιμώση. Δέ με ξεπήρανε δά και τὰ χρόνια για να θένε να με στείλουν στὸν ἄλλο κόσμο! Κοτζάμ σώμα, ἄν δὲ φάω πῶς θὰ κρατηθῶ στα πόδια μου; Ἄμα δὲν κόψω μερικὲς καλὲς φέτες ψωμοῦ, αἰσθάνομαι τὰ ἔντερά μου νὰ κολλᾶνε ὅταν σηκωθῶ ἀπ' τὸ τραπέζι. Μηδὲ...

Τὸ θέμα προφανῶς ἦταν ἀνεξάντλητο κι' ἡ κυρία Εὐαγγελία δὲ φαινότανε διατεθειμένη νὰ τ' ἀφήση εὐκόλα. Ἄλλὰ ἡ ἀδημονία τῆς νέας δὲν μπορούσε νὰ δεχθῆ μεγαλύτερη παράταση.

— Ὑποθέτω, τὴ διέκοψε μ' ἓνα ἀόριστο χαμόγελο, πῶς ἦρθες νὰ...

Μὲ τὴ σειρά της διακόπηκε. Ὁ χρυσὸς εἶχε σβύσει Ἡ θάλασσα ἦταν χλωμὴ, σὰν τὸ λεπίδι τοῦ μαχαιριοῦ, μὲ βαθιὲς κι' ὀλόμαυρες σχισμές. Ἡ Γιασεμιὰ φαινότανε βυθισμένη στὸ κύτταγμά της. Ἦταν ντελικάτη καὶ μελαχροινὴ, κάπως ἀδικημένη ἀπ' τὴ φύση, ἄν καὶ τὰ λεπτὰ χαρακτηριστικά της τῆς δίνανε μιὰ νεανικότητα πού ἔνα ἄλλο κορίτσι, περὶ ἀνθηρῶ, δὲ θὰ εἶχε ἴσως πιά στὴν ἡλικία της. Ἡ ἔλλειψη κάποιας μητρικῆς τρυφερότητος εἶχε ἀντιθέτως χαλυβδώσει πρόωρα τὸ χαρακτήρα της. Εἶχε ν' ἀντιπαλαίση μόνη ἐναντίον τοῦ ἐπιτόλαιου καὶ ἐγωϊστικοῦ χαρακτήρος τοῦ πατέρα της κι' ἄν δὲν εἶχε ἐξουδετερώσει πάντα τὶς τρέλλες τοῦ γερω-καπετάνιου, μπορούσε νὰ κολακευθῆ πῶς εἶχε κατορθώσει νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς οἰκογενειακῆς τῶν ἐστίας.

Ἡ πάλη μάλιστα, συνηθέστερα λανθάνουσα, μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων, ὅσο σκληρὴ κι' ἄν ὑπῆρξε σ' ὄρισμένες στιγμὲς εἶχε, μὲ τὸ πέρασμα τῶν δεκαετηρίδων, χάσει τὴν οὐδέτητά της, εἶχε προσαρμοσθῆ στὸ πλαίσιο τῆς καθημερινῆς ζωῆς, δὲν ἦταν πάντως ἓνα ἐμπόδιο στὴ γαλήνη τοῦ σπιτιοῦ, κι' ἡ Γιασεμιὰ θὰ μπορούσε νὰ ἦταν εὐτυχημένη ἄν τὸ ὄνειρο ὄλων τῶν κοριτσιῶν πραγματοποιήτανε καὶ γι' αὐτὴν. Ἀπὸ ἀρκετὰ νωρὶς εἶναι ἀλήθεια εἶχε ἀντιληφθῆ πῶς δὲ θὰ γινότανε ποτὲ τὸ εἶδωλο κανενὸς ἀνδρός. Ὅσο ὁ μως κι' ἄν μιὰ τόσο ἀκριβὴς κι' ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε παραίσθηση διαπίστωση ἦταν ἀποθαρρυντικὴ, δὲν εἶχε σταθεῖ ἱκανὴ νὰ σβύσῃ τὴ θεία φωτιὰ πού φέρει κάθε ἄνθρωπος μέσα του. Δὲν ἦταν ἄλλωστε φτωγὴ. Ἡ προῖκα τῆς μάννας της, στὰ χέρια της, μὲ τὸ σοφὸ καὶ ἤρεμο διαχειριστικὸ πνεῦμα της, εἶχε γίνῃ δελεαστικὴ γιὰ κάθε νέο πού εἶναι ἀποφασισμένος νὰ ζήσει μιὰ σοβαρὴ, νοικοκυριστικὴ ζωὴ στὸ πλευρὸ τῆς γυναίκας του. Τὸν Μάνο ἐξᾴλλου τὸν γνώριζε ἀπὸ χρόνια, ὅταν παιδιὰ ἀκόμα πηγαίνανε νὰ χαζέψουν στὸ νεώριο. Ἡ προξενιὰ δὲν εἶχε συναντήσῃ δυσκολίες. Κι' ἡ Γιασεμιὰ, χωρὶς νὰ ἐξογκώνῃ τὶς ἀρετὲς τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της, εἶχε ζήσει κάμποσους μῆνες μεσ' τὴ ζεστὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἀναμονῆς τῆς γυναικείας ὀλοκληρώσεώς της.

— Εἶδες τοὺς Γιαννοπουλαίους; εἶχε κάνει ἀδέξια ἡ κυρία Εὐαγγελία.

Ἡ νέα σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ τὴν κύτταξε.

— Ὅχι, εἶπε χωρὶς καμμιά διάθεση νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειάν της, ὄχι, δὲν εἶδα κανένα δυὸ μέρες τώρα.

Ἐνα-δύο φῶτα εἶχαν ἀνάψει ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς θάλασσας. Ἡ ἀνταύγειά τους ἔτρεχε πάνω στὰ μαῦρα νερὰ σὰν φεῖδια τρελλά.

— Ὁ Μᾶνος φεύγει, ψιθύρισε δειλὰ ἡ ἐπισκέπτρια.

— Μπα! κάγχασε ἡ Γιασεμιὰ.

Σηκώθηκε ἀπ' τὸ περβάζι τοῦ παραθυριοῦ, ὅπου ἦταν καθισμένη, καὶ πλησίασε τὸ τραπέζι. Μὲ μικρὲς, ἀργὲς κινήσεις ἀναψε τὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου καὶ ξαναγύρισε στὸ παράθυρο.

— Λοιπὸν; ἔκανε μὲ βαθιὰ, δηκτικὴ εἰρωνία.

Ἡ κυρία Εὐαγγελία τὰ εἶχε χάσει. Ἦταν σὲ τέτοιο βαθμὸ κόκκινη πού, ἄν ἡ Γιασεμιὰ δὲν ἦταν τόσο ἀπορροφημένη ἀπὸ τὰ αἰσθήματά της, θὰ εἶχε ἀνησυχίση γιὰ τὴ ζωὴ της. Μὲ χέρια πού τρέμανε ἡ ἐπισκέπτρια προσπαθοῦσε νὰ σηκώσῃ τὸ φουστάνι της, νὰ βρῆ τὴν τσέπη τοῦ μισοφοριοῦ της.

Ἡ οἰκοδέσποινα, ἀκίνητη, τὴν παρακολουθοῦσε ψυχρὰ.

— Γιασεμιὰ, πρέπει νὰ ξέρης..., ἐγὼ σὲ ὅλους τὸ εἶπα, δὲν πρέπει νὰ νομίσης, παιδάκι μου, Γιασεμιὰ...

Ἐξακολουθοῦσε νὰ τραυλίζῃ ἀξιοθρήνητα. Εἶχε τέλος βρῆ, μέσα σ' ἓνα δάσος ἀπὸ σοῦρες καὶ δίπλες, τὴν τσέπη της. Πρὶν ἀκόμα προφθάσει νὰ βγάλῃ τὸ χέρι της ἀπὸ μέσα, ἡ νέα τῆς εἶχε ἀρπάξει τὸ πακετάκι πού κρατοῦσε.

— Ἡ ταμπακέρα του! ἔκανε μὲ μιὰ φωνὴ πού εἶχε ἀλλάξει.

Χωρὶς νὰ λύσῃ τὸ πακέτο, τὸ πέταξε πάνω στὸ κρεβάτι της καὶ στράφηκε πρὸς τὸ παράθυρο. Τὰ φῶτα τοῦ Πόρου εἶχαν πολλαπλασιασθῆ καὶ χορεύανε εὐθῆμα στὴ σκοτεινὴ πλαγιά τοῦ βράχου. Τὸ πλοῖο ἀπ' τὸν Πειραιᾶ γλυστροῦσε σιγά-σιγά μεσ' τὸν κολπίσκο. Ἄλλὰ μερικὰ δευτερόλεπτα εἶχαν ἀρκέσει γιὰ νὰ ὑπερνικήσῃ ἡ Γιασεμιὰ τὴν ἀγωνία της. Εἶχε γυρίσει πάλι κι' ἀτένιζε μὲ περιφρόνηση τὴν ἐπισκέπτριά της πού δὲν εἶχε παύσει νὰ μουρμουρίζῃ ἀκατάληπτες λέξεις.

— Μὰ δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ δικαιολογηθῆς ἐσὺ, εἶπε μὲ κάποια συγκατάβαση. Διάβολε, δὲν εἶμουν ἀρραβωνιασμένη μαζί σου...

Εἶχε βγάλῃ ἓνα ψιλὸ δαχτυλιδάκι μὲ μιὰ γαλάζια πέτρα πού φοροῦσε.

— Ἄλλωστε, δὲ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι ἀδικαιολόγητος ὁ ἀνεπιός σου! Ἄφισε μερικὲς στιγμὲς νὰ περάσουν.

— Δὲ σοῦ εἶπε νὰ ζητήσης κι' αὐτό; ρώτησε σαρκαστικὰ τείνοντας τὸ φτωχὸ κόσμημα.

Ἡ κυρία Εὐαγγελία κινούσε ἄτακτα τὰ χέρια.

— Σ' ὀρκίζομαι, παιδί μου, σ' ὀρκίζομαι...

— Καλά, καλά, σὲ παρακαλῶ τότε ἐγὼ νὰ τὸ δώσης στὸ Μάνο...

Μὲ μιὰ ἄγρια προσπάθεια ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ μισητὴ ἐπισκέπτρια.

— Νὰ μὲ συχωρέσης, φώναξε ἀπ' τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα, τὸ ξέχασα ἐντελῶς. Πάω νὰ σοῦ φέρω λίγο γλυκό.

Ξαναγύρισε μ' ἓνα ἀσημένιο δίσκο. Ἡ κυρία Εὐαγγελία κύτταζε ἔξω.

— Ἦρθε ὁ Φοῖβος, ἔκανε δειλὰ. Πρέπει νὰ πηγαίνω. Δὲ θέλω νὰ δῶ-

τὸν πατέρα σου—ξέρεις, ἔπειτα ἀπ' ὅτι ἔγινε...

—Ὅπως θέλεις. Πάρε λίγο γλυκὸ ὠστόσο...

Αὐτὴ τὴ στιγμή θὰ ἦταν δύσκολο καὶ στὸν πειδὸ δεινὸ παρατηρητὴ ν' ἀντιληφθῆ πόσο βαρὺ ἦταν τὸ κτύπημα ποὺ εἶχε δεχθεῖ πρὸ ὀλίγου.

—Καὶ ποὺ πάει μὲ τὸ καλὸ ὁ ἀνεπιός σου;

—Στὸ Γύθειο. Ἡ Ἀθηνᾶ, ξέρεις, ἔχει ἐκεῖ τὸ σπίτι της. Ὁ ἄντρας της κάνει κρασιά. Θὰ δουλέψῃ μαζί του... Αὔριο τὸ πρωτὶ θὰ φύγῃ μὲ τὴ **Μαργαρίτα** ποὺ περνᾷ κι' ἀπὸ δῶ...

Δὲν εἶπαν τίποτ' ἄλλο ὠσότου νὰ φύγῃ ἢ ἐπισκέπτρια. Ἡ Γιασεμιὰ ἔσβυσε τὴ λάμπα καὶ πῆγε κι' ἀκούμπησε στὸ παράθυρο. Οἱ καλαμιές, νερκαμένες, σκύβανε τὸ κεφάλι. Μιὰ βαρεῖα μυρωδιὰ ἄρμης καὶ φνικῶν γέμιζε τὸν ἀέρα. Ἐπειτα ἀπὸ ἓνα διάστημα, ποὺ θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ ὑπολογίσῃ ἢ νέα, ἀκουστήκανε βαρεῖα βήματα. Ὁ πατέρας της γύριζε.

Ἄναψε πάλι τὸ φῶς ἔστρωσε τὸ τραπέζι καὶ ἔφερε τὸ φαί. Ἐπειτα γύρισε στὸ δωμάτιό της κι' ἔκλεισε τὴν πόρτα της πίσω. Μέσ' ἀπ' τὸ λεπτὸ τοίχωμα ὁ θόρυβος ποὺ ἔκανε ὁ καπετάνιος ποὺ γδυνότανε, πλενότανε, ἔτρωγε, ἔφθανε εὐδιάκριτα ὡς αὐτήν.

Μιὰ στιγμή ὕψωσε τὴ φωνή.

—Γιασεμιὰ, Γιασεμιὰ!

Ὅσο κι' ἂν ἦταν συνειθισμένος στὴν ψυχρότητα τῆς κόρης του κι' ὅσο κι' ἂν εἶχε λόγους νὰ πιστεῦν πῶς δὲν μποροῦσε τίς τελευταῖες αὐτὲς μέρες νὰ δείξῃ περισσότερὴ ἐγκαρδιότητα, ἴσως μάλιστα γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, προσπαθοῦσε νερθῆ σὲ κάποια ψυχικὴ ἐπαφὴ μαζί της. Ἀλλὰ δὲν ἔλαβε ἀπάντησιν. Ἡ νέα, κουλουριασμένη στὸ κρεββάτι της, ἄφινε νὰ ξεσπᾷ ἐλεύθερα ἢ λύσσα της, μιὰ λύσσα ψυχρὴ, χωρὸς κλάμματα κι' ὄδυρους, ποὺ γι' αὐτὸ ἴσως νὰ ἦταν πειδὸ τραχειά.

Ὁ ἀέρας ἔκανε τὸ παντζοῦρι νὰ χτυπᾷ ὑπόκωφα καὶ ρυθμικά. Καὶ στὸ τραπέζιο τοῦ σκοτεινοῦ οὐρανοῦ ποὺ πλαισίωνε τὸ παράθυρό της, κάποια ἄστρα, διακριτικά, φαινότανε νὰ τίς στέλνουν μυστηριώδη μηνύματα.

Ἡ πόρτα εἶχε ἀνοίξῃ. Ὁ καπετάνιος τοῦ **Φοίβου** στεκότανε στὸ κατῶφλι μὲ τὴ λάμπα στὸ χέρι.

Γιασεμιὰ...

Ἡ νέα πήδησε ἀπ' τὸ κρεββάτι, διόρθωσε τ' ἀνακατεμμένα μαλλιά της.

—Γιατί δὲν ἀπαντᾷς ὅταν σὲ φωνάζω;

—Τι θέλεις;

—Τι θέλω; Ὡραῖα ἐρώτησιν! μουρμούρισε ὁ γερω-ναυτικός. Μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι φυσικό, ὅταν ὅλη τὴ μέρα σπᾷ κανεὶς τὰ κ... του, τὸ βράδυ ποὺ γυρίζει σπίτι του, νὰ θέλῃ νὰ δῆ καποιο δικό του κι' ὄχι τέσσερα ντυβάρια...

Ἀκούμπησε τὴ λάμπα στὸ τραπέζοκι καὶ κάθισε σὲ μιὰ καρέκλα.

—Ὡχ, ἀδερφέ, δὲν εἶναι ζωὴ αὐτή! ἔκανε μορφάζοντας. Καὶ τὸν πατέρα νὰ σοῦ σκότωνα, δὲ θὰ φερνόσουν αἰτί...

Τὸ φῶς ξεφάνιζε ἀλύπητα τὸ δρογωμένο πρόσωπό του. Εἶχε κάτι μικρὰ μάτια ζωηρότατα καὶ κοκκινισμένα στὰ ματόκλαδα. Τὰ χαρακτηριστικά του, ἂν καὶ ἦταν ἀδρὰ καὶ σαρκώδη, τοῦ ἔδιναν ἓνα ὕφος ἀπίστευμα ἤρεμο, σχεδὸν παιδικό. Κι' ὅπως τὰ παιδιά, ἢ σιωπῆ, βαρεῖα σὲ ἄδηλες ἐξελίξεις, τὸν ἀνησυχοῦσε.

—Τι συμβαίνει; Γιατί μὲ κυττάζεις ἔτσι;

Τὸ γνώριζε θαυμάσια. Ἀλλὰ ἡ φιλοτιμία του, ἢ αἰδῶ ποὺ ὑπάρχει μετὰ τὸν γονεὼν καὶ παιδιῶν, τοῦ ἔκλεισε τὸ στόμα, παρ' ὅλη τὴν τρελλή, τὸ φλογισμένη ἐπιθυμία του νὰ σπᾷ τὸν πάγο ποὺ τοὺς ἀπομόνωνε.

—Πρόκει νὰ ξέρεις πῶς εἶναι ἁμαρτία αὐτὸ ποὺ κάνεις. Ὁ γονιὸς καὶ τὴ παιδί εἶναι ὁ ἴδιος ἄνθρωπος χωρισμένος σὲ δύο. Εἶναι ἁμαρτία νὰ θέλῃς...

Γύριζε δειλὰ γύρω-γύρω ἀπ' τὸ σημεῖο τῆς διαστάσεως, χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ τὸ θίξῃ, ἐπαναλαμβάνοντας τὴ φτωχὴ φιλοσοφία ποὺ εἶχε θησαυρίσει στὴ μακρὴ καὶ ταπεινὴ ζωὴ του. Ἡ Γιασεμιὰ ἄλλες φορὲς συνήθιζε νὰ σταματᾷ τὸν κρουνοὸ μόλις ἀπειλοῦσε νὰ γίνῃ ἀκατάσχετος, ἀλλὰ τώρα ἔμνε ψυχρὴ καὶ ἀκίνητη, κρατῶντας σφιχτὰ τὸ χροῦδὸ πόμολο τοῦ κρεββατιοῦ της. Δὲν ἤξερε ἂν ἔπρεπε νὰ φωνάξῃ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὸν ἀποτροπιασμό της ἢ ποδοπατῶντας τὴν ὀδηνρητὴ τῆς ἀξιοπρέπειαν, νὰ πῆσιν νικημένη στὴν ἀγκυλιά του καὶ νὰ ζητήσῃ, σὰ μωρὸ, τὴν προστασία του.

—Κι' ὅμως δὲν ὑπῆρξα κακὸς πατέρας. Ξέρεις, ἀχάριστο παιδί, πῶς ἂν δὲν ξαναπαντρεύτηκα, πῶς ἂν τώρα εἶμαι...

Ἡ νέα ἐγκατέλειπε τὸν κρεββάτι της καὶ μπῆκε στὸν κύκλο τοῦ φωτός.

—Πότε θὰ περασῇ ἡ **Μαργαρίτα** ἀπ' τὸν Πόρο; ἔκανε μὲ χαμηλὴ φωνή.

—Αὔριο τὸ πρωτὶ εἶπε ὁ Λουτζᾶκος ψάχνοντας τὰ μάτια της.

—Τι ὦρα;

—Στις 5.15'. Γιατί;

Ἡ Γιασεμιὰ τοῦ ἔριξε ἓνα χαμένο βλέμμα.

—Γιατί; ἐπανελάβε μηχανικά.

Κρατοῦσε τὸ πακετάκι τῆς κυρίας Εὐαγγελίας. Τὸ πέταξε στὸ τραπέζοκι καί, σὰν αὐτὸ τὸ κίνημα νὰ εἶχε ἀνοίξῃ τὴν πόρτα τῆς συγκινήσεως, ποὺ ἔμνε τόση ὦρα κλειστή, σωριάστηκε στὸ κρεββάτι της ἀσπείρουσα ἀπὸ τοὺς λυγμούς. Δὲν ἦταν πιά παρὰ ἓνα κοριτσάκι, ἓνα ἀξιολύπητο μικρὸ κοριτσάκι, ποὺ εἶχε συντρίψει μ' ἀγριότητα ἢ ζωὴ. Οἱ λεπτοὶ της ὄμοι ἀνεβοκατέβαιναν σπασμωδικὰ σὲ κάθε λυγμό, κι' ἀπὸ τὸ στόμα της ἔβγαινε μιὰ ἀσθενική, στεγνὴ, ρυθμικὴ φωνή, σὰν ὕλακῃ.

Τρικλίζοντας, λαχανιασμένος, ὁ γέρω-ναυτικός εἶχε σηκωθεῖ θορυβωδῶς ἀπ' τὴ θέσιν του κι' ἔσφιγγε τώρα πάνω στὸ στήθος του τὴν κόρη του.

—Παιδί μου, παιδάκι μου, Γιασεμοῦλα μου... Ποιός; Ἄ, τὸν ἄτιμο τὸν κ..., τὸν ρ...

Τὸ ἀπόροπτο ἔσπασμα τὸν εἶχε κάνει νὰ χάσῃ τὸ μυαλό του.

—Σ' ὀρκίζομαι πῶς εἶναι ψέμματα. Δὲν τὴν πείραξα, τὴν ἀδελφή του. Δὲν τὴν ἄγγιξα!

Ἐπρεπε νὰ δικαιολογηθῆ, νὰ τὴν πείση μὲ κάθε τρόπο, Σφίγγοντάς τὴν παράφορα, σὰν τρελλός, πολλαπλασίαζε τὸ ἀρχικὸ ψέμμα μέσα σὲ ἀκατονόμαστες ὕβρεις ἐναντίον ὅλης τῆς οἰκογενείας τοῦ Μάνου.

Ἄλλὰ ἡ κατάλυση τῆς αὐτοκρατορίας τῆς νέας δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι μεγάλης διαρκείας. Σηκώθηκε, σκούπισε τὰ μάτια της καὶ, ἔπειτα ἀπὸ ἓνα δύο ἀβέβαια βήματα, χωρὶς νὰ ἐγκρίνη ἢ νὰ ἀποδοκιμάσῃ τὸν πατέρα της, πῆγε νὰ σηκώσῃ τὸ τραπέζι.

Ὁ Λουϊζᾶκος ἔσυρε τὸ ρολοῖ πρὸς τὸ φῶς καὶ ἔσκυψε νὰ δῆ τὴν ὥρα. Ἐνας δειλὸς ἀναστεταγμὸς ἀνέβηκε στὸ στήθος του. Γύρισε τὸ κεφάλι παρακολουθώντας πάνω ἀπ' τὸν ὄμο τὶς κινήσεις τῆς κόρης του ποὺ πηγαινοερχότανε μαζεύοντας τὰ πιάτα καὶ τὰ φαγιά. Ἡ φλόγα τῆς λάμπας ἔτρεμε λίγο καὶ ζύμωνε τὸ λεπτό της σῶμα, ντυμένο μὲ μιὰ ἐλαφρῆ, ρόδινη, ρόμπα, μὲ βαρεῖες σκιές. Ἄλλὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου της, μὲ τὴ γοργότητα τῶν κινήσεων της, ξεφεύγανε ἀπὸ κάθε παρατήρηση.

Δὲ μιλοῦσε πιά. Τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς ἔπαιρνε σιγὰ-σιγὰ στὸ μυαλό του τὶς πραγματικὲς της διαστάσεις. Τὶ ἔπρεπε νὰ κάνῃ;

—Πατέρα, θέλεις νὰ πᾶς, στὴν αὐλὴ νὰ γδυθῶ;

Ἡ Γιασεμιὰ στεκότανε μπρὸς στὴν πόρτα. Ἡ φωνὴ της δὲν ἔδειχνε καμμιά ταραχὴ. Μηχανικά, ὁ γέρω-ναυτικὸς συμμορφώθηκε. Ἡ νέα τραβήχτηκε ἀπ' τὴν πόρτα γιὰ νὰ τὸν ἀφίση νὰ περάσῃ. Ἄλλὰ ὅταν ἐκείνος ἔφθασε στὸ κατῶφλι, στάθηκε. Αὐτὸ ἦταν τερατώδες. Ἐνα ζήτημα τόσης σπουδαιότητος, τοὺς εἶχε συγκλονίσει καί τοὺς δύο καὶ δὲν ὑπῆρχε τρόπος ν' ἀνταλλάξῃ μὲ τὴν κόρη του δυὸ λόγια! Ἐτείνε τρέμοντας τὰ χέρια.

—Γιασεμοῦλα...

Ἡ φλόγα ἔδινε τὸ ρυθμὸ στὸ χορὸ τῶν μαύρων τεράτων πάνω στὸ ταβάνι καὶ τοὺς τοίχους.

—Σοῦ ὑπόσχομαι, σοῦ ὀρκίζομαι πῶς ὁ Μᾶνος θὰ βγῆ χαμένος καὶ ὄχι ἐσύ...

Ἐκεῖνη ἀρκέστηκε νὰ σηκώσῃ τοὺς ὄμους. Ἐσβυσε τὸ φῶς καὶ πλάγιασε. Ἄλλὰ, ὡς τὴν προχωρημένη ὥρα ποὺ ἔμεινε ξυπνυτή, εἶχε τὴν ἱκανοποίησιν ν' ἀκούῃ στὸ γειτονικὸ δωμάτιο τὸ γέρω-ναυτικὸ νὰ στριφογυρίζῃ στὸ κρεβάτι του. Εἶναι ἀλήθεια πῶς εἶχε θυσιάσει τὸ τακτικὸ βραδυνὸ περίπατό του ἀλλὰ αὐτὸ ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐπίμονη ἀγρυπνία του;

Μιὰ χλωμὴ ἀνταύγεια ἔμπαινε ἀπ' τὶς λεπτὲς σειρὲς τῶν παντζουριῶν. Ἡ Γιασεμιὰ ἀνορθώθηκε στὸ κρεβάτι καὶ τράβηξε πίσω τὰ μαλλιά της. Εἶχε βυθισθεῖ σὲ μιὰ νάρκη τόσο ὀδυνηρῆ ποὺ ἔτρεμε μὴν εἶχε ἀφίση νὰ περάσῃ ἢ ὥρα. Ἄλλὰ εἶχε λησμονήσει νὰ κουρντίσῃ τὸ ρολοῖ της. Ἐδειχνε μιὰ καὶ τέταρτο. Περῶντας ἓνα ὁποιοδήποτε φουστάνι πάνω ἀπ' τὸ νυχτικὸ της, πέρασε στὸ δωμάτιο τοῦ πατέρα της. Κοιμότανε ἀνάσκελα, ροχαλίζοντας, μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. Ἡ νέα σήκωσε τὸ σακκάκι του, κύτταξε

τὸ ρολοῖ καὶ ξαναβγῆκε πατώντας στὶς μύτες.

Δέκα λεπτὰ ἀργότερα ἔβγαινε ἀπ' τὸ σπίτι. Ἡ θάλασσα, νεκρῆ, ἀπλωνότανε πέρα ἀπ' τοὺς σκοτεινοὺς θάμνους. Ἡ πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ μὲ τὶς ἀπειρες λεμονιὲς ἦταν βυθισμένη σὲ μιὰ ἐλαφρότατη καταχνιά. Τὸ χῶμα ἀνέδιδε μιὰ λεπτὴ μυρωδιὰ ὑγρασίας.

Ἡ Γιασεμιὰ περπατοῦσε μὲ βῆμα γοργό, μέσα στὰ σπαρτά. Τὰ μακρυνὰ βουνὰ κιτρινίζανε ἀνεπαίσθητα. Ἡ μέρα γεννιότανε.

Ἡ νέα εἶχε φθάσει σ' ἓνα σπιτάκι, στὴ μέση τῶν χωραφιῶν τοῦ σταριοῦ. Ἐνας σκύλος ἄρχισε νὰ γαυγίζει.

—Νώντα, Νώντα!

Ὁ σκύλος ἔπεσε στὰ πόδια της καὶ ἄρχισε νὰ στριφογυρίζῃ χαδιάρικα. Ἡ νέα ἔσκυψε, τὸν χτύπησε ἐλαφρᾶστὸ λαιμὸ καὶ ἔπειτα φώναξε:

—Θανάση!

Μιὰ φωνὴ βραχνιασμένη βγῆκε ἀπ' τὴν καλύβα. Ἡ Γιασεμιὰ σίμωσε τὸ κλειστὸ παράθυρο.

—Θανάση, ἐτοιμάσου, σὲ παρακαλῶ. Θέλω νὰ μὲ πᾶς στὸν Πόρο.

Ἀπομακρύνθηκε ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ ἄρχισε νὰ βηματίζει νευρικὰ κάτω ἀπ' τὶς ροδακινιές. Ἄλλὰ ὁ κολλίγος δὲν ἦταν ἄνθρωπος νὰ θέσῃ σὲ μεγάλη δοκιμασία τὴν ὑπομονή της. Δύο λεπτὰ ἀργότερα ἦταν μπροστὰ της ἔτοιμος νὰ τὴν ἐξυπηρετήσῃ. Νέος ἀκόμα ἠλιοκαμμένος καὶ σφιχτοδεμένος, εἶχε τὸ ὕφος καλοκάγαθου γίγα.

Προπορεύτηκε στὴν ἀμμουδιά. Ὡστόσο φθάσει ἡ Γιασεμιὰ, εἶχε ἐτοιμάσει τὴ βάρκα. Ὁ ἥλιος πάνω ἀπὸ μιὰ βουνοκορφῆ, ἔχυνε σπάταλα τοὺς θησαυροὺς του στὴ θάλασσα ποὺ οἱ γυρῶσε ἡδονικά. Μιὰ πνοὴ μυρωμένη στριφογύριζε στὸν ἀέρα.

Τὰ κουπιά κάνανε ἓνα μικρὸ ὑπόκωφο κρότο μὲς τὸ νερό. Τὰ πρῶτα σπίτια τοῦ Πόρου, ροδοκόκκινα μὲς τοὺς χλωμοὺς κάκτους, πυργονότανε πάνω στὸ βράχο. Ὁ Θανάσης δὲν πλησίαζε πολὺ στὴ στεριά γιὰ τὸ φόβο τῶν ὑφάλων.

—Κάτι τόσο πρωτὶ, καρὰ Γιασεμιὰ; ρώτησε κάποτε.

—Μοῦ μῆνυσε ἡ θειά μου ἀπ' τὴν Αἴγινα πῶς θαρτῆ σήμερα τὸ πρωτὶ μὲ τὴ **Μαργαρίτα**.

Ὁ Θανάσης γέλασε μὲ ὑπερηφάνεια.

—Λιμάνι πρώτης γίνηκε τέλος πάντων ὁ Πόρος μας, ἔκανε ρουφώντας τὴν πίπα του. Πρώτη φορὰ περνᾷ αὐτὸ τὸ πλοῖο. Φαίνεται πῶς εἶναι σπουδαῖο. Πάει Γύθειο, Καλαμάτα, Χανιά..

—Μπᾶ, εἶπε ἡ Γιασεμιὰ ἀδιάφορα.

Ἄλλὰ ὁ κολλίγος δὲν μποροῦσε νὰ μένη πολὺ ὥρα βουβός.

—Ἀποκρίθηκε ἡ Τράπεζα; ρώτησε διακριτικά.

—Ὁχι ἀκόμα.

—Κρίμα. Δὲν πρέπει ν' ἀφίσωμε τέτοια εὐκαιρία. Μὲ τὸ σπόρο αὐτό, ὁ Βύθουλας φέτος ἔκανε ἓνα πρᾶμμα ὑπέροχο. Γιατὶ νὰ μὴ βάλωμε κι

ἔμεις Ἄρτζόνα;

—Θὰ βάλουμε, εἶπε ἡ νέα.

Πλησιάζανε στὴν προκυμαῖα. Τὰ καταστήματα ἀνοίγανε ἕνα-ἕνα, νοθρά. Ἐνα-δύο ἄνθρωποι γυρίζανε στὸ δρόμο.

—Ποῦ νὰ σὲ περιμένω; ρώτησε ὁ Θανάσης,

—Ὅχι, ὄχι, πήγαινε νὰ μὴ χάνης τὴν ὥρα σου, εἶπε ἡ Γιασεμιά. Μπορεῖ ν' ἀργήσωμε.

Τὸν ἄφισε ν' ἀπομακρυνθῆ κι' ἔπειτα κατευθύνθηκε στὸ **Βύρωνα**. Ἦταν ἕνα καφενεῖο ἐγκατεστημένο σ' ἕνα δικό της σπίτι πού νοίκιαζε. Ὁ νοικάρης της τῆς ἔκανε μεγάλη ὑποδοχή. Ὅσο κι' αὐτὸς δὲν μπόρεσε νὰ μὴ ρωτήσῃ γιατί εἶχε βγεῖ τόσο πρωῖ. Ἡ νέα ἐπεκαλέσθη πάλι τὴ θεία ἀπ' τὴν Αἴγινα.

Κύτταξε τὴν ὥρα. Ἡ πέμπτη εἶχε περάσει. Τὸ πλοῖο δὲν εἶχε φανεῖ ἀκόμα. Κάθισε σὲ μιὰ γωνιά, μὲ τρόπο πού νὰ βλέπῃ τὶ γινότανε στὴν προκυμαῖα χωρὶς νὰ φαίνεται. Ὁ καφετζῆς, καταλαβαίνοντας πῶς προτιμοῦσε νὰ εἶναι μονάχη, εἶχε ἀποσυρθεῖ στὸ τεζάκι του κι' εἶχε βυθισθεῖ στὶς ἀσχολίες του.

Στὶς πέντε καὶ εἴκοσι σημειώθηκε κάποια κίνηση ἔξω. Ἡ **Μαργαρίτα** ἀγκυροβολοῦσε σὲ ἑκατὸ ἴσως μέτρα ἀπόσταση. Ἦταν πραγματικῶς ὠραῖο πλοῖο κι' ὁ πρωῖνὸς ἥλιος τὸ γέμιζε λάμπεις. Οἱ βάρκες ἄρχισαν νὰ πηγαίνουν καὶ νὰ φέρονουν ἐπιβάτες κι' ἐμπορεύματα. Ἄθελα, ἡ νέα σηκώθηκε πίσω ἀπ' τὴν πόρτα κι' ἔσκυψε μπροστὰ παρακολουθώντας μιὰ μικρὴ ομάδα πού εἶχε σταθεῖ στὴν παραλία. Κάτω, στὸ ἔδαφος, ἦταν στοιβαγμένα δύο-τρὶα ἰσχνὰ δέματα τυλιγμένα σὲ φτωχὲς μπατανίες.

Μιὰ βάρκα σίμωσε. Ἐνας ἄνδρας ἀποσπᾶστηκε ἀπ' τὴν ομάδα καὶ πήδησε μέσα. Ἡ καρδιά τῆς νέας χτυποῦσε βίαια. Ἀκούμπησε στὸν τοῖχο, σφιγγώντας τὰ δόντια γιὰ νὰ δαμάσῃ τὴν ταραχὴ της. Οἱ πελάτες τοῦ καφενεῖου πυκνώνανε.

Ἡ Γιασεμιά βγήκε στὸ δρόμο. Ἡ ομάδα, ἀποψιλωμένη, κινοῦσε τὰ χέρια πρὸς τὴ βάρκα πού διπλᾶρωνε τὸ πλοῖο. Προσέχοντας νὰ μὴ γίνῃ ἀντιληπτή, ἡ νέα ἀπομακρύνθηκε βιαστικά. Κάτω ἀπ' τὸ **Ρολόϊ** στεκότανε ἕνα προκατακλυσμαῖο μαῦρο φορτάκι. Ἡ νέα ἔτρεξε πρὸς αὐτό.

—Παλληκάρι, ἔκανε, λαχανιασμένη, στὸν ὀδηγὸ, εἶσαι ἐλεύθερος;

—Ναί, ναί...

Τῆς ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ μισογονάτισε μπρὸς στὸ αὐτοκίνητο γιὰ νὰ γυρίσῃ τὴ μανιβέλλα.

—Στὸ **Μοναστήρι**, εἶπε ἡ κόρη τοῦ Λουϊζάκου.

Τὸ πανάθλιο τροχοφόρο ξεκίνησε ἀσθμαίνοντας. Τὸ πλακόστρωτο τὸ ἔκανε ν' ἀγωνιᾷ. Οἱ διαβάτες τὸ κυττάζανε μὲ συγκατάβαση. Ἀλλὰ λίγο πρὶν ἀπ' τὸ νεώριο, τὸ σακαπανέβασμα σταμάτησε. Ὁ δρόμος ἦταν ἀστρωτος, ἀλλὰ ὀμαλώτερος.

—Γρήγορα, εἶπε ἡ Γιασεμιά.

Οἱ ναυτικὲς ἐγκαταστάσεις ὀρθωθήκανε στὴ γωνιά τοῦ δρόμου. Κάμποσοι ναῦτες πηγαινοερχότανε. Ἦταν ξυπόλυτοι, ξεμπρατσωμένοι ἀτημέλητοι καὶ τὸ δέρμα των εἶχε τὸ χρῶμα τοῦ μπρούντζου. Φαινότανε νὰ πατᾶνε μὲ ἡδονὴ τὸ ἔδαφος μὲ τὰ γυμνά τους πόδια.

—Θαρθῆς, Βασίλη;

Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς κατευθυνότανε πρὸς τὴν ἀκτὴ, κρατώντας ἕνα μπανιερό. Ἡ νέα ἔστρεψε τὸ πρόσωπο. Ἡ γδύμνια τὴν σκανδάλιζε, Ἄλλωστε τὸ αὐτοκίνητο εἶχε προσπεράσει τοὺς ναῦτες. Ἐνα πελαγολικὸ κτίριο μὲ τοὺς κοιτῶνες τῶν ἀνδρῶν, ἔτρεχε πρὸς τὰ πίσω. Μέσ' ἀπ' τὴ γρύλλια φανήκανε μιὰ-δύο φευγαλέες κουκέτες ἀναποδογυρισμένες. Μιὰ φορὰ ἀκόμα τὸ αἶσθημα τῆς αἰδοῦς τῆς νέας εἶχε πληγωθεῖ. Γύρισε τὰ μάτια της πρὸς τὴ θάλασσα. Διαδοχικὰ, τὸ Νεκροταφεῖο, ἡ **Αἴγλη** εἶχαν ὑποχωρήσει. Τὰ πεῦκα, καταπράσινα, φαινότανε νὰ κατακυλᾶνε ἀπ' τὴν πλαγιά. Συλλαμβάνανε τὸν ἥλιο μέσα στὰ δίχτυα τῶν σταυρωμένων κλαδιῶν τους. Τὸ ἀσθματικὸ φορτάκι ἀγωνιζότανε σκληρὰ μὲ τὸ χρόνο.

Ἡ θάλασσα, κάτω, στὰ πόδια της, ἔμοιαζε μ' ἕναν ἑξαίσιο καθρέφτη. Ἡ Γιασεμιά εἶχε καρφωμένο τὸ βλέμμα της πρὸς τοὺς λοφίσκους πού κρῦβανε τὸ λιμάνι. Ἐξαφνα ῥίγησε. Ἡ σιλουέττα ἐνὸς πλοίου προβάλε πίσω ἀπ' τοὺς βράχους.

—Στάσου, φώναξε στὸ σωφέρο.

Πλήρωσε καὶ κατέβηκε. Προχωροῦσε, σὰ μαγνητισμένη, μὲ τὸ πρόσωπο πάντα γυρισμένο πρὸς τὴ θάλασσα. Πέρ' ἀπ' τὸ δρόμο, οἱ βράχοι κουβαριασμένοι στὰ πεῦκα καὶ τὰ σχοῖνα, σκεπάζανε τὰς σκιερὰς ἀβύσσους πού σχίζανε τὴν ἀκτὴ.

Εἶχε φθάσει στὴ **Βρύση**. Τὴν ἄφισε πίσω της κι' ἐξακολούθησε νὰ προχωρῆ. Ἡ **Μαργαρίτα** ξανοιγότανε ὀλοένα. Φαινότανε σὰν ἕνα παιχιδάκι στὸ ἄπειρο φῶς πού τὴν περιέβαλε.

Ἡ Γιασεμιά στάθηκε, ἀκούμπησε σ' ἕνα δέντρο. Τὸ **Μοναστήρι**, κάτασπρο, ἀπλωνότανε στὰ πόδια της, μέσα σὲ μιὰν ὀργαστικὴ βλάστηση. Τὰ μάτια της πονούσανε κι' ἕνα λεπτὸ ρυάκι ἰδρωτὸς ἔτρεχε κοντὰ στ' αὐτὴ της. Ἐκλείσε μιὰ στιγμή τὰ βλέφρά της. Ὅταν τὰ ἀνοίξε πάλι, τὸ πλοῖο φαινότανε μὲ δυσκολία. Τὸ φῶς, τραχὺ, ὀμὸ, ἀλύπητο, μεταμόρφωνε τὴ θάλασσα, τὸν οὐρανὸ, τὶς μακρινὲς βουνοσειρὲς τῆς Πελοποννήσου σὲ μιὰ λάμψη ἐκτυφλωτικὴ.

Σιγὰ-σιγὰ, ἡ πρωῖνὴ ἐπισκέπτρια γλύστρησε πάνω στὴ λεία πέτρα τὴν ὀπία, ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή, πατοῦσε. Τὰ πεῦκα καὶ τὰ πλατάνια, βαθυπράσινα, πράσινα ἀνοιχτά, κιτρινοπράσινα, σμαραγδένια, σὲ ὅλες τὶς ἀποχρώσεις, σὲ ὅλους τοὺς τόνους, τὴν περιβάλανε μὲ τὴ δόξα τους.

Ἦταν ἀκίνητη καὶ κυρτωμένη. Στὸ πρόσωπό της εἶχε ξαφνικὰ ἀπλωθεῖ σπαρτικὴ γαλήνη μιᾶς βυζαντινῆς Παναγιᾶς.

Ἡ μέρα ἦταν βροχερή καὶ δὲν ὑπάρχει ἴσως τίποτα πὺ μελαγχολικὸ ἀπὸ τὰ σπιτάκια τοῦ Πόρου, μαυρισμένα ἀπ' τὴν πολυκαιρία, καθὼς ἀνεβαίνουν τὸ βράχο κάτω ἀπὸ ἓνα θολὸ οὐρανό.

Ἡ Γιασεμιά, τυλιγμένη μέσα σ' ἓνα παλιὸ ἀδιάβροχο γκριζο, καθότανε στὸ πεζοδρόμιο. Ὁ Βύρων ὑφίστατο ριζικὴ μεταμόρφωση. Ἀπὸ τὶς πρώτες βροχὲς τοῦ Ὀκτωβρίου τὰ θεμέλια τῆς οἰκοδομῆς εἶχαν δεῖξει ἀνησυχητικὰ συμπτώματα. Γιὰ νὰ σώσῃ τὸ κτίριο δλόκληρο, ἡ νέα εἶε ἀποφασίσαι νὰ βάλῃ στύλους ἀπὸ τσιμέντο. Κι' ἐπειδὴ τὸ ἔξοδο ἦταν ἀρκετὰ μεγάλο, εἶχε σκεφθεῖ νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς εὐκαιρίας καὶ διερρῦθμιζε τὸ ἰσόγειο, περιορίζοντας τὸ καφενεῖο στὸ μισὸ καὶ κάνοντας δύο καταστήματα ἀκόμα. Ἡ προνομιακὴ θέση τοῦ κτήματος θὰ τῆς εὔρισκε γρήγορα ἐνοικιαστὰς καὶ ὑπελόγιζε πὼς σ' ἓνα χρόνο θὰ εἶχε κερδίσει ἔτσι τὴ δαπάνη.

Ἐπιστατοῦσε κάθε μέρα μόνη τῆς τὴν ἐργασία. Ἦταν ἀρκετὰ κουραστικό, ἀλλὰ εἶχε δυὸ πλεονεκτήματα: πρῶτον ἡ δουλειὰ τῆς γινότανε καθαρὰ καὶ δεύτερον μάθαινε διάφορα νέα πού θὰ τῆς ἦταν ἀδύνατο νὰ πληροφορηθῇ ἂν ἔμενε στο σπίτι τῆς, στὴν εἴσοδο τοῦ Λεμονοδάσους.

Ἔτσι μιὰ μέρα εἶχε περάσει ἀπ' τὴν προκυμαία ἓνας μακρυνὸς συγγενῆς τῆς μάννας τῆς ποὺ εἶχε μῆνες νὰ συναντήσῃ.

—Τι ἔχεις, Γιασεμοῦλα; τῆς εἶπε ἔκπληκτος. Οὔτε ἡ μισὴ δὲν ἔμεινε...

Μηχανικὰ ἡ κόρη τοῦ Λουϊζάκου εἶχε βάλει τὸ χέρι στὸ λαιμό.

—Ἀδυνατίσα; ἔκανε ἀσθενικά.

—Εἶσαι φοβερὰ χαλασμένη...

Ὁ ἀνθρπος ἦταν ἀγανακτισμένος. Τὰ ἔβαλε μὲ τὸν πατέρα τῆς.

—Δὲν κυττάζει νὰ συμμαζευτῇ λίγο, ν' ἀφίση πιά τὶς γυναῖκες καὶ νὰ φροντίσῃ γιὰ σένα. Κάθε βραδὺ ὅποιος θέλει νὰ τὸν δῆ δὲν ἔχει παρὰ νὰ πᾶ ἀπόξω ἀπ' τὸ σπίτι τῆς χήρας τοῦ Μάντακα. Θὰ τὸν βγάλουν καμμιὰ μέρα ἀπὸ κεῖ μέσα συφοριασμένο!

—Τι θέλεις νὰ κάνω; εἶπε ἡ νέα μὲ κάποια ἀπάθεια. Δὲν εἶμαι ἡ γυναῖκα του.

Δυὸ μέρες ἀργότερα, καθὼς ἔφερνε τὸ φαῖ ἀπ' τὴ κουζίνα γιὰ τὸ βραδυνὸ τους, ἡ Γιασεμιά εἶχε μιὰ περίεργη εὐκαιρία νὰ δεῖξῃ κάποια ἀύστηρότητα. Εἶχε πλησιάσει τὴν πιατέλα γιὰ νὰ πάρῃ ὁ Λουϊζάκος φαῖ, ὅταν ἔβαλε μιὰ μικρὴ φωνὴ καὶ τὴν ἄφισε σχεδὸν νὰ πέσῃ πάνω στὸ τραπέζι.

—Τι συμβαίνει; ἔκανε ὁ γέρω-ναυτικὸς ἐνοχλημένος.

—Ἐκεῖ, ἐκεῖ...

Ἐδειχνε ἓνα μικρὸ ζωῦφιο ποὺ περπατοῦσε στὸ μανίκι τοῦ ποκάμισου του. Ἐκεῖνος τὸ ἔπιασε ἀμέσως.

—Ψεῖρα, μουρμούρισε. Πού, διάλο—

Κι' ἀντιλαμβάνόμενος τὴν γκάφφα του, σώπασε στενοχωρημένος καὶ κύτταξε τὴν κόρη του.

—Δὲν ἤξερα τί ἦτανε, εἶπε ἐκείνη ἀπλά, καὶ τρόμαξα.

Κι' ἀρχισε νὰ τρώῃ χωρὶς νὰ πῆ τίποτα περισσότερο.

Ἀλλὰ ἡ σπουδαιότερη εἶδηση ποὺ ἔμελλε νὰ μίθῃ στὴν ἐπιστάσια τῆς, τῆς εἶχε ἐπιφυλαχθῇ γιὰ κείνο τὸ ἀπόγεμα. Πρὶν τῶν πέντε εἶχε ἀρχίσει νὰ σκοτεινιάζῃ.

—Ἄν εἶναι νὰ πᾶτε γιὰ τὰ κουφώματα τοῦ μαστρ-Ἀντώνη, εἶχε πει ὁ ἀρχιεργάτης πλησιάζοντας τὴ νέα, πρέπει νὰ φύγετε γιὰτὶ θὰ πλακώσῃ ἡ νύχτα καὶ μὲ τὴ κακοκαιρία...

—Ἐχεις δίκιο, εἶπε ἡ Γιασεμιά.

Ἐορῆξε μιὰ ματιὰ στὸ λιμανάκι. Τὰ μαυρισμένα νερὰ σαλαγιάζανε ἀπαλά. Ἡ ἀπέναντι παραλία μόλις φαινότανε. Ἐδῶσε κάτι ὀδηγίες στὸν ἀρχιεργάτη καὶ ξεκίνησε. Οἱ διαβάτες ἦταν λιγοστοί, σὰν μειωμένοι μέσα στὶς πρόωρες σκιές. Πίσω ἀπ' τὰ τζάμια τῶν παρθεριῶν φαινότανε τὸ ἔσωτερικὸ ταπεινῶν σπιτιῶν φτωγὰ φωτισμένων.

Ἀπότομα ἡ σιλουέττα τοῦ ἀποστρατευμένου ἱστορικοῦ πολεμικοῦ ὀρθώθηκε ἀπέναντι στὴν προκυμαία. Ἦταν σιωπηλὸ κι' ἐγκαταλελειμένο, σὰν ἓνα κουφάρι. Ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν κτιρίων τοῦ νεωρείου ἀρχισε νὰ ξετυλίγεται στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ τοῦ δρόμου. Φαινόταν κι' αὐτὰ σὰν ἐρημωμένα. Μόνο στὴν εἴσοδο κινόταν οἱ σκοποῖ.

Ἀλλὰ οἱ κοιτῶνες ἦταν ἑλαφρὰ φωτισμένοι. Μέσα ἀπ' τὶς σιδερένιες γοιλλίες τῶν παραθύρων φαινόταν οἱ κρεμασμένες κουκέτες. Στὶς περισσότερες ἦταν ξαπλωμένοι ἄνδρες τεμπέλικα ποὺ καπνίζανε ἢ διαβάζανε ἢ παίζανε χαρτιά. Οἱ ἄσπρες φανέλλες τους ἄφιναν νὰ φαίνωνται τὰ μπράτσα των, μυῶδη καὶ μαυρισμένα, σὰν χάλκινα, τοὺς σβέροντες τῶν ὀγκῶδεις σὰν ταύρων καὶ κάτω ἵπὸ τὰ μπλε πανταλόνια ἔβγαιναν τὰ γυμνὰ πόδια των μὲ ἀναίθεια. Ἡ Γιασεμιά ἐρεθισμένη ἔστρεψε τὸ πρόσωπο, ἀλλὰ ὅταν ἔφθασε στὸ ἐπόμενο παράθυρο δὲν μπόρεσε νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἑαυτὸ τῆς νὰ ξανακυττάξῃ.

Μιὰ ψιλὴ βροχὴ εἶχε ἀρχίσει νὰ πέφτῃ Ἡ νέα σφίχτηκε στὸ ἀδιάβροχό τῆς καὶ τάχυνε τὸ βῆμα. Τὸ σπίτι τοῦ μαστρ-Ἀντώνη ἦταν λίγο ἔπειτα ἀπ' τὸ Νεκροταφεῖο. Ἐφθασε λαχανιασμένη.

Ἡ κυρὰ-Ἀντωνάνα τὴν ἔβαλε νὰ καθίσῃ κοντὰ στὴ φωτιά, ποὺ σπιθόριζε εὐθυμα στὸ μεγάλο χωριάτικο τζάκι, καὶ τῆς ἔφερε κονιάκ.

—Ἄτιμος καιρὸς! ἔκανε βάζοντας τὰ χέρια στὴν πλάτη μιᾶς καρέκλας. Δὲν πιάνει ξανὰ δυνατὴ νὰ ξεσπάσῃ. Μᾶς ξεθέωσε αὐτὸ τὸ ἀτελείωτο τσίκι-τσίκι κάθε τόσο...

Ἡ οἰκοδέσποινα ἔκανε ἓνα βῆμα πρὸς τὴ νέα. Τὸ πρόσωπό τῆς εἶχε πάρει ἓνα ὕφος μυστηρίου.

—Ἐέρεις, Γιασεμοῦλα μου, τί ἄκουσα σήμερ...

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔμπαινε ὁ ἄνδρας τῆς. Εἶχε ἀκούσει τὰ λόγια τῆς.

—Πήγαινε ἀπὸ δῶ, ἔκανε βιαστικά, πήγαινε ἀπὸ δῶ κι' ἀφίσε μας νὰ μιλήσωμε!

Ἡ κόρη τοῦ Λουϊζάκου τοὺς κύτταξε καλὰ-καλὰ. Ἀλλὰ ἡ κυρὰ-Ἀντωνάνα εἶχε σώπασαι κι' ἔφευγε.

—Γιατί τὴ διέκοψες; εἶπε ἡ ἐπισκέπτρια.

—Ὁ ξυλουργὸς σήκωσε τοὺς ὤμους.

—Ὅταν, ἔκανε θυμωμένος, ἀνοίξει ἡ γυναῖκα μου τὸ στόμα της

Διακόπηκε καὶ πρόσθεσε ἀμέσως.

—Μοῦ μίλησε ὁ Γιωργάκας γιὰ τὰ κουφώματα καὶ σὲ πρόσμενα...

—Μαστρ'—Ἀντώνη, εἶπε ἡ νέα κυττάζοντας τὴ φωτιά. τί ἦταν αὐτὸ ποὺ θέλησε νὰ μοῦ πῆ ἡ γυναῖκα σου καὶ τὴν ἐμπόδισες:

—Ὁ ξυλουργὸς σήκωσε τὰ χέρια του πρὸς τὸν οὐρανό. Διαμαρτυρότανε γιὰ τὴν ἀκριτομυθία τῶν γυναικῶν. Δέν μποροῦσαν νὰ κρατήσουν μιὰ λέξη στὸ στόμα. Φυσικὰ ἀντὶ νὰ ἐλαττώσῃ, αὐξανε ἔτσι τὴν περιέργια τῆς Γιασεμιάς κι' ὅταν ἐπεχείρησε πάλι τὰ φέρῃ τὴν ὀμιλία στὰ κουφώματα, ἐκείνη εἶπε ψυχρὰ:

—Θὰ συζητήσωμε ὅταν μοῦ πῆς τί ἦταν αὐτὸ ποὺ δέν ἄφισες τὴ γυναῖκα σου νὰ μοῦ πῆ!

—Ὁ μαστρ' Ἀντώνης τὴν κύτταξε μιὰ στιγμή ἐναντιωμένος. Τὸν στενοχωροῦσε ἡ ἐπιμονή της.

—Τί ἦταν; ἔκανε τέλος κινῶντας τὰ χέρια σὰν νὰ ἀπεκδυότανε πάσης εὐθύνης. ὦ, τίποτα, τίποτα σπουδαῖο. Μάθαμε πὼς παντρεύτηκε ὁ Μᾶνος στὸ Γύθειο. Ἡ ἀδερφή του τοῦ βρήκε τὴν κοπέλλα...

—Αὐτὸ ἦταν ὄλο! ἔκανε ἡ ἐπισκέπτρια σαρκαστικὰ.

—Τελείωσε γρήγορα μὲ τὸ ζήτημα τῶν κουφωμάτων καὶ βγήκε. Ἡ βροχὴ εἶχε παύσει. Μέσα στὰ μαῦρα σύννεφα, λεπτές ὠχρὲς κηλίδες ἀπλωνότανε. Ὁ δρόμος ἦταν ἐντελῶς ἔρημος.

—Ἡ νέα περπατοῦσε γρήγορα. Τὰ νερά, ποὺ πλατάγιζαν στὴν ἀκτὴ, φαινόταν σὰν νὰ ἄφιναν λιγμούς. Πέρασε τὸ Νεκροταφεῖο χωρὶς νὰ βλέπῃ. Μπροὸς στὸ νεώρειο ἦθε φάτσα μ' ἓνα ναύτη.

—Καλὲ σύ—

—Ἀρχισε σχεδὸν νὰ τρέχῃ. Μέσα ὅπ τις γρίλλιες τῶν φωτισμένων παραθύρων, οἱ κουκέτες, τὰ μπρούντζινα μέλη τῶν ἀνδρῶν, οἱ καπνοὶ τῶν τσιγάρων φαινόταν σὰν κουβαριασμένα σ' ἓνα ἀκατονόμαστο συνονθύλευμα. Ὁ σιδερένιος κολοσσὸς στὴν ἄκρη τῆς προκυμαίας ἔμοιαζε μ' ἓνα τερατώδη σκοπὸ. Τὰ σπίτια γίνανε πυκνότερα. Μικρὰ φῶτα σκορπισμένα ὀλόγυρα στὸ βράχο, ζεσταίνανε τὰ παγερὰ σκοτάδια.

—Ὁ Θανάσης τὴν περίμενε στὸ καφνεῖο. Ξεκίνησαν χωρὶς ν' ἀνταλλάξουν λέξη. Ὅταν βγήκαν μόνον στὴ στεριά, ἡ Γιασεμιά τοῦ εἶπε:

—Ἐλα ὡς τὸ σπίτι νὰ μοῦ ἀνάψῃς τὴ φωτιά. Δέν ξέρω τί ἔχω. Φοβοῦμαι πὼς κρύωσα.

—Ἐτρεμε πραγματικῶς. Μόλις ἔφθασε σπίτι της, σωριάστηκε σὲ μιὰ πολυθρόνα κι' ἔκλεισε τὰ μάτια.

—Γιασεμοῦλα, παιδί μου, θέλεις τίποτ' ἄλλο;

—Ὁ Θανάσης εἶχε τελειώσει καὶ στεκότανε μπροστά της.

(Ἀκολουθεῖ)

ΡΑΕΕ. Σ. ΒΕΪΝΟΓΛΟΥ

ΘΑΝΟΥ ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΓΕΝΕΣΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

—Ἄν ἀφίσουμε παράμερα τὸ ἀπροσδιόριστο ξεκίνημα πὼς ἡ θεατρικὴ ἀναπαράσταση ἔχει τὴν ἀρχὴ της στὶς Διονυσιακὲς γιορτὲς καὶ στὴν Ἀπολλώνεια λατρεία καὶ ξετάσουμε ἀκριβολογικὰ τὴ γένεση τοῦ δράματος θὰ δοῦμε πὼς ἡ αἰτία της εἶναι καθαντὸ ὀργανικὴ, πὼς ἔχει τὴν ἕδρα της στὰ ἐσώτερα αἰσθητήρια τοῦ ἀνθρώπου, πὼς κέντρα της εἶναι ὁ ἐγκέφαλος, ἡ καρδιὰ καὶ πὼς φραστικά της μέσα εἶναι ἡ φωνή, ἡ χειρονομία καὶ ὁ λόγος.

Δέν συμβαίνει τίποτ' ἄλλο πραγματικὰ παρὰ καθαρὴ ὀργανικὴ λειτουργία ποὺ ἡ ἐξελισσόμενη ἐνέργειά της, ξεκινώντας ἀπὸ τὰ κέντρα, τὴν καρδιὰ καὶ τὸν ἐγκέφαλο, καταλήγει στὴν κίνηση, στὴ δράση καὶ στὴν ἔκφραση ποὺ τὸ ἀποτέλεσμά τους εἶναι θετικὸ καὶ φανερό: ἐξωτερικεψὴ στὴν πραγματικότητα τῆς ἐσώτατης ἐνέργειας. Ἴσον δράση. Ἴσον θέατρο. Ἄρα θὰ μπορούσαμε νὰ ὀρίσουμε τὴν ἔννοια θέατρο ὡς ἀκόλουθα: Θέατρο εἶναι ἐξωτερικεψὴ στὴν πραγματικότητα, στὴ ζωὴ μιᾶς σκέψης. ἑνὸς αἰσθήματος, μιᾶς ἐπιθυμίας μὲ τὴν ἐκδηλῆ δράση, τὸ λόγο, τὴ χειρονομία, τὴν ἔκφραση. Ἡ θέατρο εἶναι φορμαρισμένη ἐσώτατη ὀρμὴ σὲ ἐκδηλὰ σχήματα: σύνολο ψυχικῶν συναισθημάτων βαλμένο σ' ἓνα καλοῦπι ποὺ ἐκδηλώνεται κάτω ἀπὸ δυὸ μορφές, τὴ συνθετικὴ (τὸ γραπτὸ κείμενο) καὶ τὴν ἐκτελεστικὴ (ἡ ὑπόκριση, ἡ ἀναπαράσταση).

Εἶναι παρμένο a priori ὅτι ἡ ὑποκριτικὴ σύλληψη ἐδρεῖται στὸν ἐγκέφαλο. Ἀπὸ κεῖ ξεκινᾷ —ὅπως καὶ πάλι σ' αὐτὸν καταλήγει μιὰ ἐκ τῶν ἐξω ἐντύπωση— καὶ διαβιβάζεται σὲ ἀκρινὰ αἰσθητήρια, σχηματοποιεῖται πρῶτα στὰ ἐγκεφαλικά κύτταρα καὶ ἀντανακλαστικὰ στερεοποιεῖται στὸ λόγο, στὴν κίνηση στὴν ἔκφραση τοῦ προσώπου καὶ τοῦ σώματος. Ποὺ γιὰ νάναί σύμφωνα μὲ τὸ νόημα τῆς σύλληψης, πρέπει νάναί ἁρμονικά, συνεπῆ μὲ τὴν ἐσωτερικὴ τους ὑπόσταση. Διττὸς κόσμος ποὺ καθορίζεται ὡς ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ἐνέργεια. Ὑπάρχει μ' ἄλλα λόγια ὁ συλλογισμὸς: Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἐγὼ, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος: ἢ ὁ συλλογισμὸς: Ἐγὼ βλέπω τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον μέσα ἀπὸ τὸ πρῶμα τοῦ ἑαυτοῦ μου ἐπόμενα ἡ ὑποκριτικὴ μου ἐνέργεια ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν ἐσωτερικὴ μου σύλληψη. Συμπερασματικὰ ὑπάρχει ὁ ἀκόλουθος στοχασμὸς: Ἐγὼ αἰσθάνομαι τὸ θέατρο μέσα μου, ἄρα ἡ γένεσή του προέρχεται ἀπὸ μέσα μου, βρίσκεται στὸν ἐσω-

τερικό μου κόσμο κ' είναι ανάγκη οργανική. Τὴν υποκριτικὴν αὐτὴν ἰκανότητα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀτόμου τὴν ἔδωσε ἡ φύση. Αὐτὴ δώρισε στὸ ἐσωτερικὸ υποκριτικὸ ἔνστιχτο τὰ θεῖα δῶρα τῆς, τὴ μίμηση, τὴ ἐναλλαγή, γενικὰ τὴ θεατρικὴ ὑπόκριση. Ἄρα πρῶτο ξεκίνημά τῆς εἶναι ἡ φύση καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ πρῶτος πού τὴν αἰσθάνθηκε ἦταν ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος. Αὐτὸς χωρὶς ἄλλο, μορφοποιώντας τὴν ἀτελῆ μιμικὴ ἰκανότητα τοῦ πιθήκου πού παρουσιάζεται καὶ στὸ μικρὸ παιδί με ὑποτυπώδη μορφή, συστηματοποίησε με ἄτεχνες βέβαια ἀλλὰ με κάποια σημασία χορευτικὲς κινήσεις ἢ ἄλλα εἶδη παράστασης τὴν ἀρχέγονη τάση τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀναπαριστάνη. Καὶ τὸδεῖξε αὐτὸ στὴ λατρεία του στὸν πόλεμο, στὸ κυνήγι, στὴν οἰκογένειά του. Ὅλες οἱ βάρβαρες καὶ ἀτελεῖς χορευτικὲς κινήσεις τῶν ἀγρίων ἔχουν σημασία ἀναπαραστατικὴ. Τὸ υποκριτικὸ ἔνστιχτο παρουσιάζεται ἔτσι αὐτοφύες στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἀκολουθεῖ σὲ κάθε του ἐκδήλωση. Ὁ πόλεμος ἔχτος ἀπὸ ἀνάγκη φυλετικῆς διαμάχης εἶναι καὶ ἀνάγκη ἐπιδείξεως τῶν ὄπλων, τῆς σωματικῆς ἀκμῆς καὶ δυνάμεως, τοῦ πρώτου ἀτελοῦς μακιγιαζ. Ἡ οἰκογένεια ἔχει καλλωπισμὸ ἰδιαίτερο, σημαίνοντα σ' ἐξαιρετικὲς γιορτὲς καὶ ἡ ἀναπαράσταση ὀρισμένων οἰκογενειακῶν γεγονότων σὰν τὸ γάμο ἢ τὸ θάνατο ἔχει τόνο καὶ χαρακτηριστὰ θεατρικὰ. Ἐκεῖνο ὅμως πού φέρει τὰ περισσότερα ἀναπαραστατικὰ στοιχεῖα τοῦ δράματος εἶναι ἡ λατρεία. Ὅπου ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐξηγήσῃ ὀρισμένα φυσικὰ φαινόμενα ἐκδηλώνεται ἐντατικὰ μ' ἕνα χρώμα ὑπερβολικό, καθαρὰ θεατρικό. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ πρῶτο θέατρο ἦταν λατρεία. Ἦταν ἱεροτελεσία ἀπλὴ ἀπ' ὅπου ξεπήδησε πολὺ ἄργα τὸ κοσμικὸ δράμα. Ὅμως εἶναι φανερὸ ὅτι τὸ πρῶτο θέατρο ἦταν θρησκεία. Καὶ γι' αὐτὸ ἡ πρώτη ποιητικὴ ἐκδήλωση τοῦ θεατρικοῦ ἐνστίχτου μέσα σ' ἕνα ἁρμονικὸ πλαίσιο τέχνης εἶναι ἔργα μεστὰ ἀπὸ θρησκευτικὴ πίστη, ἀπὸ δέος, ἀπὸ κείνη τὴ μοιραία ὑποταγὴ τῶν πάντων στὶς βουλὲς τῶν θεῶν πού τόσο καλλιέργησαν οἱ πρῶτοι ποιητές. Τέτοιο ἦταν τὸ δράμα τῶν πρώτων ἀγνωστων θεόπνευστων ποιητῶν τῆς ἀιθρωπότητας καὶ τέτοιο ἦταν τὸ δράμα τοῦ πρώτου γνωστοῦ δημιουργοῦ τοῦ ἀτελοῦς ἀρχαίου δράματος, τοῦ Αἰσχύλου.

Σχετικὰ μετὰ τὸ ἀρχαῖο δράμα ἡ γνώμη τοῦ Moutray δὲν εἶναι βάσιμη: Ἡ Ὀμηρικὴ καὶ ἡ Ἡσιόδειος ποίηση δὲν εἶναι ἄθρησκοι. Δὲν περιέχουν ἀπλῶς στοιχεῖα πρὸς διήγησιν, οὔτε ἀποτελοῦν ἄρθρα πρὸς κατάταξιν· ἡ θρησκευτικὴ τους πίστη εἶναι σύμφυτη καὶ οἱ ποιητές τους ἦταν ἱερεῖς ἢ ραψωδοί, συμβολικὰ μέσα ἐκδήλωσης λαϊκῶν θρύλλων καὶ παραδόσεων πού ξεκινούσαν ἀπὸ τὸν κύκλο τὸ μυθολογικὸ καὶ θρησκευτικὸ.

Μὰ γιὰ τὸ ἀρχαῖο δράμα, ὅπως καὶ γιὰ τὸ μέσο δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι ὡς, τίς ρίζες του ποτισμένο ἀπὸ τὴ λατρεία καὶ δὲν μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ὅπως ταιριάζει τὸ σφιχτοδέσιμο τῆς διπλῆς πού εἶπαμε οργανικῆς ἐνέργειας. Περσότερο ἐκδηλῆ τὴ βλέπουμε στὸ νεώτερο, στὸ σύγχρονο δράμα. Μὲ τοῦτο δὲν ἀποδείχνουμε πὼς ἔλειψε ἀπὸ τ'

ἀρχαῖο δράμα τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο. Μπῆκε σ' αὐτὸ πρωταρχικὰ τὸ γνήσιο ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἀπαλλαγμένο ἀπὸ θεϊκὲς ἐπιρροὲς μετὰ τὴ ρεαλιστικὴ τέχνη τοῦ Εὐρυπίδη πού ἀντιζύγισε τὴν ὑπέρολογη, θεόπνευστη γραφὴ τοῦ συμβολιστῆ Αἰσχύλου, ἀλλάζοντας ἔτσι ἀπ' τὰ θεμέλια τῆς τῆ σύνθεσης τῆς ἀρχαίας τραγωδίας καὶ συνεχίστηκε μ' αὐτὸ τὸ δρόμο ἀπὸ κείκι ἔμπρός, γιὰ νὰ σταματήσῃ τὸ Μεσαίωνα, νὰ ξαναγυρίσῃ στὸ θρησκευτικὸ δράμα καὶ νὰ ξαναπάρῃ ἀπάνω του τὴν Ἀναγέννηση μ' ἕναν ἐξίσου κλασσικὸ ἀλλὰ λιγώτερο φορτωμένο ἀπὸ θρησκευτικὴ πίστη ποιητὴ, τὸ Σαίξπηρ. Καὶ πάλι ὅμως δὲν ἦταν τὸ σύγχρονο κοσμικὸ δράμα. Ἦταν ἡ συνέχιση τοῦ παλιοῦ, τοῦ κλασσικοῦ. Ὁ Σαίξπηρ, μεγάλος ποιητὴς ὅσο κ' οἱ ἀρχαῖοι ξετίναξε ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ ὑπερφυσικὰ καὶ τὰ ὑπέρολογα καὶ ἀναπαράστησε τὴν ὁμῆ φύση μετὰ τὰ βίαια πάθη τῆς καὶ τ' ἀληθινὰ χαρακτηριστικὰ τῆς, ὑποδείχνοντας ἔτσι μετὰ τὸ ἔργο του τὴν ἀληθινὴ πηγὴ τοῦ δράματος, τὸν ἄνθρωπο. Ὁ Καρλοῦλικὸς ὀρισμὸς γιὰ τὴν ἀπώτερη προέλευση τῆς Σαίξπηρίας ἐργασίας «κάθε τι πού περιεργάζεται (ὁ Σαίξπηρ) δὲν ἀποκαλύπτει στὸν ποιητὴ τούτη ἢ ἐκείνη τὴν ὄψη, ἀλλὰ τὴν ἐσωτάτην καρδίαν του καὶ τὸ μυστήριον τῆς προελεύσεώς του» δείχνει ἀκόμα περισσότερο τὴ στροφὴν μας αὐτὴ πρὸς τίς οὐσιαστικὲς πηγὰς τῆς γένεσης τοῦ δράματος δικαιωμένη.

Ὁ Γκαίτε, φιλοσοφικώτερος τοῦ Σαίξπηρ προχωρεῖ ἀκόμα πιὸ πολὺ: ἀναλύει τὴν ἐσωτερικὴ σύνθεση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Γκαίτε κύτταξε βαθιὰ τὸν ἐσώτερον ἄνθρωπο καὶ τὸν ἀπέδωσε μετὰ λιγιστὰ ἀλλὰ ζωηρὰ ἐξωτερικὰ σημάδια,

Μὰ καὶ πάλι τὸ κοσμικὸ δράμα δὲ σταματᾷ ὡς ἐδῶ. Προσπαθεῖ στὴ μελλοντικὴ του ἐξέλιξη νὰ ἀνεύρῃ σὲ κάθε ἐνέργεια τὸ βαθύτερο αἶτιο. Ἔτσι τὸ δράμα θετικοποιεῖται, πέρνει κάποια ὀφελιμότητα, μπαίνει σὲ μιὰ σύνθεση πού δικαιολογεῖ πλέρια τὸν ὀρισμὸ πού δώσαμε πρίν. Ἐφτασε δηλαδὴ σ' ἕνα σημεῖο λιγώτερο βέβαια ποιητικὸ μὰ περισσότερο πραγματικὸ γιὰ νὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ οὐσιαστικὴ προέλευσί του. Γιατὶ τὸ κατανυκτικὸ πέπλο τῆς λατρείας πού βάραινε τὸ δράμα δὲν ἄφινε ν' ἀναφανῇ τὸ καθαρὸ αἶτιό του. Τώρα ὅμως μετὰ τὸ *ψυχαναλυτικὸ* δράμα δίνεται μιὰ εὐκαιρία γιὰ ἐπιστημονικὴ ἐργασία πιὸ πρόσφορη ἀπὸ πρίν. Ὁ πειραματικὴ λογικὴ μᾶς βοηθάει γιὰ νὰ ἀνεύρουμε τὴ συσχέτιση τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ.

Μιλῆσαμε πιὸ πάγω γιὰ τὴ συνθετικὴ καὶ ἐκτελεστικὴ πλευρὰ τοῦ δράματος, ἐννοῶντας τὸ γραπτὸ κείμενο καὶ τὴν ὑπόκριση. Τὴ δυαδικὴ αὐτὴ ὑπόσταση τὴν ἀποδείχναμε μετὰ τὸ συλλογισμὸ: Ἄν ἡ σκέψη τοῦ Χ ἀποτυπωθῇ σὲ γραπτὸ κείμενο ἔχουμε τὴ συνθετικὴ πλευρὰ τοῦ δράματος Α (τὸ γραπτὸ κείμενο πού ἀποτυπώνει ὁ συγγραφέας—πού μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ὁ ἐκτελεστής—συλλαμβάνοντας ἕνα σωρὸ παραστάσεις, νοήματα, γεγονότα καὶ χαρακτηριστικὰ) καὶ ἂν ἡ ἀποτυπωμένη αὐτὴ σκέψη (πού ἀποτελεῖ τὴ συνθετικὴ πλευρὰ τοῦ δράματος Α) ἐκφραστῇ ἔχουμε τὴν ἐκτελε

στική πλευρά του δράματος Β (τήν υπόκριση, την έκφραση με δράση, με κίνηση).

Όστε δράμα ἴσον Α σὺν Β (σύνθεση σὺν ἐκτέλεση, δραματικὸ κείμενο σὺν δραματικῇ υπόκριση). Οἱ δυὸ ἔννοιες, ὅπως συμπεραίνεται, πρέπει νὰ συνυπάρξουνε γιὰ νὰ γεννηθῇ τὸ δράμα. Ἡ γένεσή του ἀποδείχεται καλλίτερα μ' ἓνα πιὸ φανερὸ παράδειγμα: Ἄς ὑποθέσουμε ὅτι ὁ Χ ἔχει ἀντικείμενον λατρείας μιὰ γυναῖκα. Ἄν τοὺς ἐρωτικούς του στοχασμοὺς ἐκφράσῃ, ἀποτυπώσῃ σ' ἓνα γράμμα, σκοπεύοντας νὰ τῆς τὸ διαβιβάσῃ ἀπλῶς κάνει μιὰν ἐνέργεια ποὺ δὲν ἔχει σχέση με τὸ δράμα. Ἄν ὅμως πετύχῃ τὴ γυναῖκα αὐτὴ μπροστὰ του καὶ τῆς ἐκμυστηρευθῇ τὸν ἐρωτὰ του τότε τὰ πράγματα ἀλλάζουν. Ἡ στιγμή τῆς ἐξομολογήσεως διὰ τοῦ λόγου, τῆς κινήσεως, τῆς γενικῆς ἐκφράσεως ἀποτελεῖ γιὰ τὸν Χ γένεση ἐν-τός του θεάτρου καὶ ἐκτὸς ἐὰν ἀναπαρσταθῇ (ἀπαραίτητος ὅρος τῆς ἐκτελεστικῆς πλευρᾶς τοῦ δράματος), τὸ γεγονὸς αὐτὸ μπροστὰ σὲ θεατὲς. Τὸ τελευταῖο τοῦτο ἀποτελεῖ ἐπίσημη ἐξωτερικέψη τῆς μυστικῆς δράσης τοῦ Χ, δημοσίευση, μπορεῖ νὰ πῆ κανεῖς, τῆς προσωπικῆς του ἐνέργειας ποὺ συνέχεται με τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμον με τὸ Πνεῦμα, τὴ Σύλληψη.

Αὐτὲς τὶς στιγμὲς τῆς γένεσης, ἐκμεταλλεύεται τὸ θέατρο. Γένεση αἰσθήματος, πόθου, ἐπόμενα καὶ ἀντίστοιχη σύγκρουση ἀπὸ τὸ πρόσωπο (ἐνίοτε καὶ ἀπὸ τὸ πράγμα) πρὸς τὸ ὁποῖο κατευθύνεται. Ἄπ' ὅπου καὶ ὁ **διάλογος**. Γιατὶ φυσικὸ ἢ γυναῖκα ν' ἀποκριθῇ στὴν ἐξομολόγησιν τοῦ Χ. Κι' ἂν ἡ ἀπόκριση δυσάρεστη, θλίψη (γένεση νέου αἰσθήματος, νέας δράσης), ἂν εὐχάριστη, χαρὰ (τὸ ἴδιο συμπαρακολούθημα). Καὶ πάει λέοντας: τὸ δράμα θὰ συνεχισθῇ. θὰ προχωρήσῃ στὴν περαιτέρω δράση του. Ἐχομε δηλαδὴ πιά τὴν ἐκτελεστικὴν πλευρὰ τοῦ δράματος, τὴν ἐπανάληψιν τῶν **ἀναγεγραμμένων πράξεων τοῦ Χ** (γραπτὸ κείμενο, συνθετικὴ πλευρὰ) ἀπὸ ὑποκριτὲς (ἀπαραίτητη προϋπόθεσις στὸ ἀπλαστο ἀκόμα καὶ ἀκαταστάλαγο ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν ἀποψη δράμα), ἥτοι τὴν **τελείωσιν τῆς ὀργανικῆς ἀνθρώπινης διανοητικῆς καὶ ψυχικῆς ζύμωσης**.

Ἄλλὰ μήπως θὰ μπορούσαμε νὰ ὀνομάσουμε τὸ γράμμα συνθετικὴν πλευρὰ τοῦ δράματος ἀφοῦ περιλαβαίνει τὴν ἀποτυπωθεῖσα σκέψιν τοῦ Χ; Ὅχι βέβαια. Γιατὶ τὸ γράμμα εἶναι ἓνα ἀπλὸ ἀδρανὲς γεγονὸς. μιὰ νεκρὴ πρός τὴν (ἐφόσον τῆς λείπει ἡ ζωντάνια, ἡ κίνηση) ποὺ ἂν δὲν μεταβάλλονταν σὲ λόγο ἀπὸ τὸν Χ, ἂν δὲν ἐκφραζόταν θὰ παρέμενε μονάχα «μὴ γεγονός».

Γιὰ ν' ἀποτελέσῃ δικαιωματικὰ τὴ συνθετικὴν πλευρὰ τοῦ δράματος θὰ πρέπει νὰ ἐκφραστῇ θεατρικὰ, διαλογικὰ σὺν ὅλα τὰ παρεπόμενα τοῦ δρά-

Θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ σ' ἄλλη μελέτη ν' ἀποδείξω αὐτὴ τὴν ἀτέλεια τῆς ὑποκριτικῆς σύμφυτης θεατρικῆς ἐνέργειας. Νομίζω ὅτι ἰδανικὸ θέατρο θ' ἀποτελοῦσε ὅχι ἡ ἐπανάληψις τῶν ἀναγεγραμμένων πράξεων ὑπὸ ἄλλων ὑποκριτῶν, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ γράφοντος, τοῦ συλλαμβάνοντος, τοῦ συγγραφέως ἡθοποιοῦ.

ματος. Κι' ἀκόμα πρέπει ἡ θεατρικὴ ἐκφάνση νάχη ἀπὸ προηγούμενα τὴν προϋπόθεσις τῆς ἐκφραστικῆς τῆς ἀποστολῆς γιὰ νάβῃ πλέρια.

Παρόμοια γεννήθηκε ὁ διάλογος στὴν ἀρχαιότητα ξεφεύγοντας ἀπὸ τὴν ἀπλὴν σύνθεσιν, τὸ διθύραμβο καὶ μπαίνοντας στὴν ἐκτέλεσιν με τὸν ἀπὸ ἐλεοῦ καὶ χοροῦ γινόμενον διάλογο. Ἡ ἀρχαία ἐκείνη γένεσις ἦταν αὐθόρμητη πραγματικὰ ἀλλὰ δὲν εἶχε ὀριστῆ ἐπακριβῶς ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἀπὸ μιὰ περιοδικὴ κατὰ ἐποχὰς ἐξέλιξιν ποὺ ἡ ἀνώτατη βαθμίδα τῆς (ἀπὸ ἀποψη χρόνου κι' ὄχι ἀξίας, πιὸ κοντὰ σὲ μᾶς, πιὸ δυνατὰ γιὰ παρατήρησιν καὶ μελέτη με τὸ μέσο τῆς ἐμπειρίας) ἀποκαλύπτεται στὸν αἰῶνα μας πιὸ ἐναργῆς, πιὸ θετικῆ, λιγώτερο μεταφυσικῆ. Καὶ πρόκειται ν' ἀποκαλυφθῇ ἀκόμα περισσότερο στοὺς ἀκόλουθους αἰῶνες...

ΘΑΝΟΣ ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΛΙ ΜΟΝΑΧΗ

Πάλι μονάχη, τί κι' ἂν εἶμαι
στοῦ κόσμου μέσα τὸ βουιτό;
Κυλάει ἡ ζωὴ γύρω παφλάζει,
ποτάμι ἀτίθασσο ἀφριστό,
—μονάχα ἐμένα δὲν ἀρπάζει!

Βέβαια τὸ φταίξιμο δικό μου,
κι' ὅμως, ὦ ἄνθρωποι ἀγαπῶ!
Βέβαια τὸ φταίξιμο δικό μου,
ποῦ δὲ μπορῶ νὰ σᾶς τὸ πῶ.
Σκλάβα ἢ ψυχὴ μου κάποιου νόμου...

Κλαίτε;- Γελάτε;- Δὲ σᾶς νοιώθω.
Τάχα κι' ἐγὼ πῶς δὲ μπορῶ
τὴ ζωὴ νὰ μάθω πῶς νὰ ζῆτε,
μὲ σᾶς νὰ κλάψω ἢ νὰ χαρῶ;
— Ἄνθρωποι, ἄνθρωποι, λυπηθεῖτε!

ΙΩΑΝΝΑ Γ. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Ίδρύεται στο Πανεπιστήμιό μας έδρα της γαλλικής λογοτεχνίας. Η πνευματική μας ζωή έχει πολλές φορές άδελφωθεί με τη γαλλική πνευματική ζωή και η βαθύτερη γνώση της γαλλικής λογοτεχνίας θα μάς κινήσει και τον ίδιο έαυτό μας να γνωρίσουμε καλλίτερα. Μά είναι ντροπή για μάς για το Πανεπιστήμιο και μάλιστα τη Φιλοσοφική Σχολή, που δε μπόρεσε να δώσει μιαν έδρα της νέας ελληνικής λογοτεχνίας.

Σ' άλλη χώρα βέβαια όπου σπάσανε τα μεσαιωνικά δεσμά του σχολαστικισμού, θάτανε προτιμώτερο να ζητήσει κανείς μιαν ειδική έδρα για τη νέα λογοτεχνία. Μια σχολή, με τον αριθμό των καθηγητών που έχει του δικού μας Πανεπιστημίου ή φιλοσοφική Σχολή, θάχε τον άνθρωπό τον αξίο να διδάξει κι αυτό το σπουδαίο μάθημα όποια κι αν ήταν ή όνομασία των έδρών της. Μά σε μάς της φιλοσοφικής σχολής οι περισσότεροι καθηγητές έχουνε τόσες γνώσεις όσες χρειάζονται για να δικαιολογηθώ όπως όπως ή όνομασία της έδρας που κατέχουνε. Γι' αυτό ζητάμε μιαν ειδική έδρα. Και βλέπουμε στο μέλλον.

ΓΙΑ ΤΟ "ΛΥΤΡΩΜΟ,"

Σ' ένα περιοδικό, το «Λυτρώμο», σελ. 127, δημοσιεύθηκε κάποιο σημείωμα για τη «Νέα Ζωή». Δείγμα φανταχτερό της άνοησίας όποιανού το έγραψε, αυτό το σημείωμα δε θά μάς άπασχολούσε αν δεν ήταν τυπικό για μιá ολοκλήρη παράταξη. Πέρνοννε μιá κακόχη λέξη. Μια λέξη που γέννησε την αντιπάθεια, την περιφρόνηση, ιδιαίτερα σ' έμάς τους Έλληνες: «Φασιστής». Κι' όπως τα χαμίνια στους δρόμους άρπάανε λάσπη και την πετάνε, έτσι σοθ την πετάνε τη λέξη στα μούτρα: «εϊσαι φασιστής». Το ξαίρουνε πώς είναι ψέμματα. Μά τί πειράζει; Έχει καμμιάν αξία γι' αυτούς ή αλήθεια; Στην αρχή κάνανε κάποια εντύπωση αυτά τα «ιδεολογικά» και «γιομάτα περιεχόμενα» φερσίματα των «νέων» του «Λυτρώμο» και των όμοίων τους. Μά σήμερα μπορούνε μόνο μερι-

να άδολα επαρχιωτόπουλα να πλανέψουνε κι' αυτό, για λίγον καιρό. Μά όχι μόνο λάσπη, μά και συκοφαντικά ψέμματα θαρρούνε πώς είναι χρήσιμο να γράφουνε και να: «Οί νέοι της «Νέας Ζωής» —καυμένα νειάτα— άπαντώντας σ' έναν επικριτή τους, που τους καλεί να καθορίσουνε το ιδεολογικό περιεχόμενο της πίστης και του ιδανικού τους, λένε πώς αυτό δεν μπορεί να γίνει». Έμεις όμως έγράφαμε άπαντιώντας στον «Ρυθμό»: «Φαίνεται να θέλη το περιεχόμενο αυτό του ιδανικού μας να το καθορίσουμε πρώτ' άπ' όλα διδακτικά. Έμεις όμως θά προσπαθήσουμε Π ρ ο π α ν τ ο ς με την αλόορημη δημιουργική μας εργασία να δώσουμε αυτό το περιεχόμενο. Η «αισθητική» μας μόνο σε γενικές γραμμές είναι δυνατόν να άναπτυχθώ. Κάθε σχολίο περιτεύει. Όσο για την λεπτομερειακή και a priori αισθητική των «νέων» του «Λυτρώμο» τ' αποτελέσματά της τα βλέπουμε μέσα σ' ότι δημοσιεύει το περιοδικό τους. Μέσα στη «Νέα Ζωή» τραγούδια τύπου «χλωμών δειλινών» δεν έχουνε θέση. Μά την αλήθεια όμως θά προτιμούσαμε τέτοιου «τύπου» τραγούδια παρά εκείνα που σκαρωθήκανε σύμφωνα με τις συνταγές που άκολουθεί ο «Λυτρώμος».—

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Με την άφορμή της κινήσεως που έγινε γύρω στον Παπαδιαμάντη με την έκδρομή του συλλόγου guillaume «Budé» στη Σκίαθο, θά θέλαμε να σημειώσουμε ότι ένα μεγάλο μέρος του έργου του αντιπροσωπευτικότερου ίσως Έλληνα διηγηματογράφου είναι άγνωστο, θαμμένο στις έφημερίδες και τα περιοδικά του καιρού του. Κι' είναι αλήθεια ότι έγιναν πολλές σκόρπιες άπόπειρες να εύρεθώ το πολύτιμο για τη φιλολογία μας ύλικό και να τυπωθώ, αλλά δυστυχώς δίχως σύστημα ώστε να μην καταλήξουν σε τίποτα. Δεν θάτανε ή Ακαδημία το άρμοδιώτερο ίδρυμα με τα μέσα και το κύρος που διαθέτει να ανέλαμβανε αυτή τη δουλειά; Νομίζουμε ότι ή πρότασή μας αυτή πρέπει να συζητηθώ σοβαρά γιατί δεν συντελεί στον πολιτισμό μας ή άγνοια του έργου του Παπαδιαμάντη ύστερα μάλιστα άπό 22 χρόνια άπό το θάνατό του.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ

Στην «Επιθεώρηση της Νοτίου Ελλάδος», στο όγδοο τμήχος, δημοσιεύεται άρθρο που τονίζει την ανάγκη να οργανωθώ ένας πανελλήνιος έορτασμός του Παλαμά. Η «Νέα Ζωή», όπου μ' εύλάβεια πάν-

τα θ' αναφέρεται τ' όνομα του Παλαμά και με θαυμασμό θά μνημονεύεται το έργο του, δέν μπορεί παρά να μείνη σύμφωνη. Άλλά μόνον άν πρόκειται για έναν άληθινόν έορτασμό, χωρίς ύποδοχές και πανηγυρικούς. Καί πρό παντός θά ήτανε σύμφωνοι όσοι γράφουνε στη «Νέα Ζωή» ν' άφιερώσουν όλα τα έλληνικά περιοδικά ένα τεύχος στο έργο του Παλαμά και οι έφημερίδες ένα φύλλο τους. Άλλ' άπ' όλα περισσότερο σημαντικό θάτανε νά εισαχθῆ συστηματικά στα κλασσικά γυμνάσια ή σπουδή του έργου του Παλαμά. Ίσως ή «Νέα Ζωή» άσχοληθῆ μ' αυτό το ζήτημα ειδικότερα. Πάντως ή «Νέα Ζωή» θ' άφιερώση ένα τεύχος της στον Ποιητή όπου θά δοθῆ και ή εύκαιρία νά ειπωθοῦνε και μερικά πράγματα για την κριτικήν άνυπαρξία μερικῶν κριτικῶν.—

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ

Θά παραξενευτούν πολλοί για την άσέβεια και τον σαρκασμό και την ειρωνία του Δουκιανού όταν γράφη για τον Ήσιοδο στον πολυσεβάστο και τιμημένο διδακτικό ποιητή της αύγης του έλληνικού κόσμου. Όμως άς μη ξεχνούν ότι ο Συροέλλην χιουμοριστής ζεί τον Β' αιώνα μ. Χ. —τους καιρούς των ψυχικῶν και πνευματικῶν και κοινωνικῶν άναστατώσεων: είναι ή εποχή που θά γκρεμιστούν όσα ή ήρωϊκή εποχή των Έλλήνων έπίστεψε όσια και σεβάσμα.

Ό μεταφραστής κ. Ε. Π. Φωτιάδης έπροσπάθησε νά ξεφύγη από τον συνηθισμένο μεταφραστικό τρόπο. Στην προσπάθειά του νά μείνῃ πιστός στη λέξη και στο πνεῦμα του κειμένου διαλέγει την ταιριαστή νεοελληνική απόδοση και σπάει τις μακρές αρχαίες προτάσεις που είναι αντίθετες με το πνεῦμα της γλώσσας μας: γιατί ή νεοελληνική είναι γλώσσα στη σύνταξή της αναλυτική, έπηρασμένη στο σημείο αυτό ξενικά λόγω γλωσσολογικῶν και κοινωνικῶν από τις νεολατινικές γλώσσες. Είναι καιρός νά αντικρύσωμε κάπως πιό σοβαρά το ζήτημα της γλωσσικής μορφῆς των μεταφράσεων για νά γλυτώσωμε από την έξαμβλωματική γλώσσα των «σχολικῶν» μεταφράσεων που δυναστεύει όχι μόνον έμάς μα όλους τους λαούς που έχουν στα σχολεία των τῆ διδασκαλία των κλασσικῶν.

—ΚΡΙΤΙΚΑ—

ΠΕΤΡΟΥ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ : 'Αβέβαια πράματα (κι άλλα διηγήματα).

Άπ' το πρώτο άμέσως διήγημα διαφαίνεται ή τόση του συγγραφέα, μιá γενική άλλως τε τάση των νέων λογοτεχνῶν μας, νά μιμηθῆ τους συγγραφείς του βορρά. Κι' είναι αλήθεια ότι αυτό δέν τον ζημιώνει και πολύ, γιατί είναι μιá γόνιμη έπίδραση κι' ένας καλός συντελεστής, για τον συγγραφέα, πο' την έχει άφετηρία του. Κάτι που πραγματικά ζημιώνει το βιβλίο του είναι κι' ή κακή λυρική διάθεση, που μοιάζει με παρσίτο κολλημένο σε οργανισμό την ώρα της άναδημιουργίας. Έδω κι' εκεί υπάρχουν πολλές γραμμές, άνούσιες σάν πεζοτρόγουδο ρομαντικῶ νέου Ένφ' λοιπόν προχωρείς σε σταματοῦν κάτι τέτοια, με άρκετά έπιφωνήματα που θυμίζουν ρομάντζα του παλιού καιρού.

Ό κ. Σπανδωνίδης, δέν έχει καταλάβει ίσως ακόμα ότι ή έκφραστική άπλότητα ζωγραφίζει πάντα πιό έντονα κάθε τι. Κι' έτσι παρουσιάζεται στο βιβλίο του, με μιá πολυσύνθετη φαντασία που έκνευρίζει τον άναγνώστη, του καταστρέφει κάθε αισθητική απόλαυση και μπορεί νά τον άφίσει στο τέλος άσυγκίνητο. Δέν υπάρχει ώριμομένη κατάσταση, στα γεγονότα, στους χαρακτήρες πουθενά. Ένφ' ο συγγραφέας του θέλει στην άρχή έτσι τα πράματα, σε λίγο τ' άνατρέπει με μιá μονοκονφυλιά, κι' άνεξαρτήτως του ότι δέ συμβιβάζεται ο χαρακτήρας, με τη νέα μορφή που τους δίνει δέν προσπαθει τουλάχιστον νά τα δικαιολογήσει. Ύστερα οι ιδιότυποι ιδιοματισμοί του συντελούν ακόμα περισσότερο σ' αυτό.

Το πρώτο διήγημα είναι το «'Αβέβαια Πράματα» που άρχίζει ψυχογραφικά με την περιγραφή της Νανώς, που λές και θάναι, μαζί με το Σίμο Ράντο, τα κύρια πρόσωπα. Γνωρίζουμε ύστερα τον άδελφό της Νανώς, Θέμο, που διοργανώνει μιάν έκδρομή κι' έκτός της Νανώς, της γυναίκας του Άμαλίας, πέρνει το φίλο του το Σίμο και το δικηγόρο Ζάχο Μπουρνιά, νοικιαστή του κάτω πατώματος. Έκει ο Ζάχος τσιμπάει το χέρι της Άμαλίας κι' ο Σίμος γεμίζει φιλιά το χέρι της Νανώς κ.τ.λ., ένφ' —τι μακάριος άνθρωπος — ο Θέμος είναι ξαπλωμένος στα χορτάρια. Άκολουθεί μιá συζήτηση για τον έρωτα, μεταξύ Σίμου—Ζάχου, όπου πέρνει μέρος κι' ο Θέμος και γυρίζει άπ' την έκδρομή.

Άπό δώ αλλάζει φάση το διήγημα, το θέμα του περιπλέκεται αναπάντεχα και τά πράματα γίνονται παράξενα μαζί με τα 'Αβέβαια όπως, πολύ άκριβολογημένα, τά θέλει ο συγγραφέας.

Ό Θέμος φεύγει στην Έδεσσα. Η Άμαλία θυμάται το τσίμπημα του Ζάχου και θυμωμένη του γράφει, ότι αυτό που έκανε ήταν βαρβαρότητα. Στέλνει το γράμμα, με την ύπηρετρια, και κείνος άνεβαίνει νά της δώσει μιάν έξήγηση. Την άλλη μέρα γυρίζει ο Θέμος κι' ο ύπηρετής του λέει ότι τον ζήτησε ο Ζάχος κι' είπε της κυρίας στο δωμάτιο. Ό Θέμος την ρωτά κι' ή Άμαλία ταράζεται. Έδω βέβαια πρέπει νά παρατηρήσουμε ότι είναι πολύ φυσικά γραμμένο κι' ακόμα πολύ ψυχολογημένη ή θύμηση του φωνιά, της δίκης που πήγε μάρτυρας ο Θέμος στην Έδεσσα, κι' εκείνα που συλλογιόταν πάνω σ' αυτό και τά είπε στη γυναίκα του όταν τον ρώτησε. Τέλος ο Θέμος πάει έξω, στο έστιατόριο νά βρεί το Ζάχο και νά μαθει. Μα ο Ζά-

χος ήταν πάνω. Η 'Αμαλία του γράφει «Σώστε με...», εκείνος γράφει στο Θέμο ότι της ζήτησε δανεικά και ταχτοποιούνται τα πράματα. Ξαναβρίσκουμε ύστερα τη Νανώ και το Σίμο αγνώριστους, απ' ότι ως εδώ τους ξέραμε και χωρίζουν άμέσως. Η 'Αμαλία τώρα είναι έγγυος. Ο Θέμος κάνει κάτι υπολογισμούς, απ' το βράδυ που ανέβηκε ο Ζάχος στο δωμάτιο, και στενοχωριέται. Γεννιέται το παιδί, έχει κάποιες άμφιβολίες, φωνάζει τον υπηρέτη και βεβαιώνεται...

Έδώ τελειώνει το πρώτο και μεγαλύτερο (60 σελίδες αυτό, 44 όλα τ' άλλα) διήγημα του βιβλίου. Ακολουθεί το «De profundis», απ' το οποίο μπορούσαν και να λείπουν τα δίστιχα, κι' άλλα πέντε ακόμα.

Τώρα, η έντύπωση που αφίνει γενικά το βιβλίο, δεν είναι τόσο κακή, μα δεν μπορείς να πεις ότι είναι βέβαια κι' άρτιο, όπως ασφαλώς θα ήτανε αν πρόσεχε άρκετά ο συγγραφέας του. Νομίζουμε ότι βιάστηκε, ή θέλησε να πρωτοτυπήσει ιδιότυπα.

Μας άρέσει βέβαια όπως παρουσιάζεται δυναμικός ο κ. Σπ., αλλά πρέπει ν' αφίσει τις παρεκκλίσεις. Φυσικό είναι, όταν κάνει κανείς μι' απότομη στροφή να πέσει. Δε βλέπουμε όμως ποιός μας αναγκάζει να κάνουμε απότομη στροφή, ή και να δείξουμε τις άμφιταλαντεύσεις μας κατά τη δοκιμή. Άς υποχωρήσει ή βιασύνη για την τελειότητα και τότε ή στροφή, που θαχει συνειδητοποιηθεί πιά, θάνα επιδέξια και καλή. Ο κ. Σπ. πρέπει να παραμερίσει τα άστοχα διακοσμητικά μπροστά στον οργανικό που πλαθεται και τότε ασφαλώς ή απόδοση θάνα πολύ καλλίτερη, γιατί θάνα φυσική, αυθόρμητη, πηγαία. Έτσι, και με λίγη ακόμα προσοχή θα μας δώσει ασφαλώς άρτιότερα πράματα.

Έχει άλλως τε όλες τις ικανότητες γι' αυτό. Φαίνεται απ' τα καλά στοιχεία του βιβλίου του, που είναι άρκετά.

ΜΙΜΗΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

I. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Λυρικά Σχέδια», 1933.

Σάν πόλη που έκοιμήθηκε για πάντα κάτω απ' τη βαθεία
Νύχτα της λύπης, ή δειλή καρδιά μου έχει σιγήσει
Κι' ένα άσπρο χέρι άφίλητο σαν κρίνο άνάερο λαχταρά
Με μιάν έράσμια κίνηση ναρθεί να την ξυπνήσει.

Η νύχτα, ή μύχτατά βαριά και κουρασμένα της φτερά
Πάνω στ' ακοίμητα νερά και στις στεριές άπλώνει.
Τά πλοία φαιδρά μέσ στην γλαυκήν άκίνητουνε άστροφεγγιά
Κι' ή φλύαρη αυρα τα πανιά χτυπάει και χαρακώνει.

Θά μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι είναι δύο στροφές από το ίδιο ποιήμα. Κι όμως ή υπόθεση θ' άπειχε πολύ από την αλήθεια. Η πρώτη στροφή είναι από το «Βιβλίο της Μιράντας» την πρώτη ποιητική συλλογή του ποιητού, που τυπώθηκε στα 1924. Η δεύτερη είναι από τα «Λυρικά Σχέδια» που τυπώθηκαν στα 1933. Αύτη ή δεκαετία λοιπόν που χωρίζει τα δύο δείγματα της παραγωγής του κ. Π. ύπηρεξε άραγε τόσο πτωχή σε άποτελέσματα ώστε να μη γίνεται άμέσως φανερή ή «ήλικία» των στίχων του;

Πρέπει να όμολογήσω ότι στο «Βιβλίο της Μιράντας» ό ποιητικός «τύπος» του κ. Π. είχε ήδη διαμορφωθεί. Η κατοπινή του εξέλιξη, την όποιαν είχα παρακολουθήσει ιδίως από τις στήλες της «Νέας Έστίας» και την όποιαν αντιμετώπιζω τώρα στη νέα του συλλογή με άρτιο τρόπο, δεν άποτελεί παρά μιá βραδύνατη, λεπτεπίλεπτη και δεξιότεχνική έπεξεργασία του «τύπου» εκείνου. Μιά τέτοια έργασία δεν πα-

ρουσιάζει άμέσως γενναία εξέλικτική κίνηση και δεν είναι εύκολο να συλλάβει κανείς μέσα από την περιτεχνη αυτή καλλιέργεια άδρες γραμμές που να δηλώνουν την κατεύθυνση προς την όποιαν εκινήθη ή ποιητική αυτή έργασία. Η εξέλιξη θ' άνευρεθεί, άμυδρή και άκαθόριστη, μέσα στην έσωτερική ουσία, των «Λυρικών Σχεδίων» και ύστερα από πολλή προσπάθεια και άνάλυση.

Ός προς τη μορφή, πρέπει να σημειωθεί ότι παραμένει σχεδόν άναλλοίωτη. Κι' αυτό γιατί απ' την αρχή, ό κ. Π. είχε ένδύσει την ποιήσή του με ένδυμα πολυτελές: άρκετή λεξιθρία συνδιασμένη με μιá γλωσσική ώραιοπάθεια, άκροβατικές συζεύξεις λέξεων, ύποβλητική επιθετοχρησία, που έγγίζει συχνά τα όρια του πάθους, (μερικά έπίθετα και μερικά άκόμη ουσιαστικά άποτελούν καθ' αυτό ideas fixes του ποιητού), έκφρασις συχνά πομπική, γανθοφορεμένη, πουδραρισμένη, γλωσσική εμφάνιση άριστοκρατική. Το πολυτελές αυτό ένδυμα δεν άλλαξε, και δεν είχε λόγο ν' αλλάξει. Έτελειοποιήθη όμως μέσα στο είδος του όσο ήταν δυνατό κι' έτσι τώρα ό κ. Π. χειρίζεται ένα στίχο μουσικώτατο, πολύ εύκαμπτο, και παλλόμενο, επί πλέον δε άπαλλαγμένο από τα στολίδια, που ή πείρα και το ώριμο αίσθητήριό τα άποδεικνύει περιττά. Χειρίζεται έπίσης το μικρό στίχο, που φαίνεται πως ξεκουράζει κι' άπελευθερώνει την ποιητική του σκέψη, ενώ συγχρόνως της δίνει νέα φτερά με την πλούσια μουσικότητά του. Τέλος κάποια ήθελμένη έπισημότης διατηρείται πάντα στο ύφος και φθάνει ακόμα και στους στίχους του βιβλίου (Ο άρχάγγελος με τα χάλκινα φτερά, Κάματος, Εύδία, το τραγούδι του μοναχικού άνθρώπου)

Έδώ όμως νομίζω εξαντλούνται οι μικροαδυναμίες του ποιητού. Τα «Λυρικά Σχέδια», ως προς την ποιητική τους ουσία έχουν άπομακρυνθεί πολύ από την πρώτη του παραγωγή. Κάποια βαθεία άπορρόφηση των έμπνεύσεων και κάποια έπίγνωση της ποιητικής αξίας κάνουν τώρα τον κ. Π. πιό όλιγόλογο, σε μερικά σημεία καθυπότο έπιγραμματικό. Περιορίζεται να σύρει μιá πινελιά μόνο για να μας ύπενθυμίσει, σαν καλός συμβολιστής, το τοπίο, που τον συγκινεί, ή να μας πει μιá λέξη μόνο, για να μας ύποδουλώσει, με ζηλευτή είλικρίνεια, τη συγκίνηση που τον κυριεύει.

Φως λιγοστό σ' ένα πεζούλι. ένα γεράνι
σ' έναν έξώστη στο γιαλό. κάποιο πανί.
γαλάζιοι, διάφαντοι, άτελείωτοι ούρανοί.
—Αυτό μου φτάνει.

(Σελ. 45)

Ύστερα, ή πείρα έκαμε κάπως δυσκίνητον τον λυρισμό του, το διανοητικό στοιχείο του έβάρυνε τα φτερά. Ο έπίμονος εκείνος νοσταλγικός έρωτισμός που διέπνεε τα ποιήματα της «Μιράντας» έδωσε τώρα τη θέση του σε ψυχικές καταστάσεις που ήσυχάζουν κάτω από τη σκιά κάποιας ώριμότητος. Κι' ή άνήσυχη εκείνη έκδήλωση της άπογοητεύσεως που έτάραζε τη νεανική ψυχή, καταστάλαζε τώρα σε μιá ήσυχη νοσταλγική λύπη, που θορυβεί κι' άκούγεται λιγώτερο, αλλά που είναι το άλάθευτο σημείο μιās πεπεισμένης άπαισιοδοξίας. Τέλος το σπουδαιότερο απ' όλα κατά τη γνώμη μου είναι ό πλουτισμός της ποιήσεως του κ. Π. με νέο αίμα, με ένα είλικρινές, συγκινητικά είλικρινές (ό κ. Παράσχος στη «Νέα Έστία» νομίζω πως πέφτει σε μεγάλη πλάνη) άνθρωπιστικό στοιχείο, που της δίνει σημασία όχι πιά μονόπλευρη, αλλά ευρύτερη, κάπου- κάπου καθολική. Τα «Χριστιανικά Σχεδιάσματα», «Η νέα ζωή» (γραμμένο όταν γεννήθηκε το παιδάκι του ποιητού) «Τό πιό άρρωστο παιδί της γής» (σελ. 41) είναι ποιήματα που δεν άποτελούν καθόλου «άδεια του λόγου άκροβασία», αλλά έχουν περιεχόμενο μιá όλόκληρή διάθεση, έναν πόνο έκδηλωμένο κατ' εύθειαν άπό την πηγή του. Το σημείο αυτό ήθελα να το τονίσω ως το πιό ενδιαφέρον γιατί φανερώνει άδρότερα από κάθε άλλο την εξέλικτική πορεία του ποιητού προς τις πε-

ριοχές εκείνες, όπου η ποιήσις είναι πλουσιώτερη σὲ διαθέσεις καὶ σὲ αἰσθήματα κι' όπου ὁ διάκοσμος ἔχει ἀσήμαντο, περιττὸ ρόλο.

Μ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Θ. Ι. ΚΟΥΦΑΚΗ: 'Επιστολή πρὸς Πολυτέχνους.

Ἐνα ἐλπιδοφόρο μικρὸ βιβλίον μᾶς ἦρθε ἀπὸ τὴν Κρήτη, τυπωμένο μὲ κόπο, μὲ ξένα ἔξοδα —κάποιου συλλόγου στὸ Ἡράκλειο, ἂν καλὰ θυμᾶμαι.— τέλος πάντων φανερωμένο μ' ὅλα μαζί τὰ ἐμπόδια ποὺ τυχαῖον πάντα ἐμπρὸς στὰ χρήσιμα πράγματα. Εἶναι ἡ «ἐπιστολή πρὸς πολυτέχνους» τοῦ κ. Κουφάκη, ἀλληλογράφου δὲ παραγγελιοδοχικῶν γραφείων, σχεδιασμένης καὶ γραμμῆς στίς ὥρες τῆς σημερινῆς του ἀνεργίας, —καθὼς ὁ ἴδιος γράφει στὴν ἀρχή.

Ἡῦρα τάχα τὸ θέμα πρωτότυπο, ἀπροσδόκητο, ἢ περιέργο; Ἐνημερώθηκα στὴν πρόσφατη φιλολογία τοῦ ζητήματος ἀπὸ τὸν ἐρασιτέχνη συγγραφέα; Μοῦ φανερώθηκε μήπως καινούργια ἄποψη τοῦ πράγματος, νέοι στοχασμοί, νέα ἐπιχειρήματα; —Τίποτα παρόμοιο! Τὸ ζήτημα εἶναι παλαιό. Οἱ ἀπόψεις του γνωστές. Κ' ἔπειτα, τόσο ἄμεσες, τόσο «τοῦ κοινοῦ νοῦ», τόσο αὐτονόητες! Τὰ ἐπιχειρήματά του ἐπιβλητικὰ κι' ὀλοφάνερα.

Ἐδῶ καὶ τριάντα περίπου χρόνια, ἢ «Φόνισσα» τοῦ Παπαδιαμάντη στάθηκε, ἀπὸ τότε, κάτι σὰν ἡ ἑλληνικὴ «θέσις» τῆς μαλθουσιανικῆς θεωρίας.

Τοῦτο λοιπὸν τὸ τελευταῖο εἶναι καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ ποὺ σ' ἐνθουσιάζει στὸ βιβλίον τοῦ κ. Κουφάκη: ἡ πηγαία, ἢ ἐπαρχιακὴ, ἢ αὐτοσχέδια ἀντίληψις τῆς μαλθουσιανικῆς θεωρίας, γιὰ ἄλλη μιὰ φορά. Δὲν εἶναι διατριβὴ μὲ συγγραφικὴς ἢ ἄλλες φιλοδοξίες. Δὲν εἶναι σύγγραμμα μὲ βιβλιογραφία, μὲ ὅλα τὰ «ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ», ποὺ νὰ καταντᾶ νὰ μὴ βγαίνει κανένα συμπέρασμα στὸ τέλος. Ὁ κ. Κουφάκης ἔγραψε κάτω ἀπ' τὴν ἄμεσην ἐπίδραση τῆς πραγματικότητος. Γεγονότα ζωντανὰ ποὺ βλέπει ὀλόγυρά του —ὁ λογικὸς τους ἀντίκτυπος στὸ νοῦ ἀνθρώπου ποὺ σκέπτεται,— μιὰ ἐπιτυχία γι' ἀντίδραση: ἔτσι σχηματίσθηκε τὸ βιβλίον.

Κ' ἔτσι, εἶμαι βέβαιος, —καὶ μ' ὅλη τὴν καρδιά τὸ εὐχομαι,— πὼς θὰ διαβασθῆ. Πὼς θὰ διαβασθῆ πρὸ πάντων ἐκεῖ, ἀφ' ὅπου ἦρθε. Στὴν ἑλληνικὴν ἐπαρχία. Ἐκεῖ, δὲ χρειάζονται περισσότερο... Θὰ διαβασθῆ ἀκριβῶς στὴν ἑλληνικὴν ἐπαρχία, ὅπου ἡ πολυτεχνία ἔχει λάβει τὶς διαστάσεις, μοιρολατρίας, μοιραλατρίας κτηνώδους θὰ ἔλεγε κανεὶς, ἂν μὲ τὴν ἔννοια τῆς μοιρολατρίας ταίριαζε ὅποιοδήποτε ἐπίθετο.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: Διηγήματα.

Τὰ διηγήματα αὐτὰ, ἔξη τὸ ὅλο, τοῦ κ. Σφακιανᾶκη εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴ σύγχρονη ζωὴ καὶ ζωγραφίζουσι μὲ πολλὴν ἀλήθεια, καλοπροαίρετη; παραστατικὴτητα τὴ δυστυχία τῶν ἀνθρώπων τῆς σημερινῆς, ὅπως θέλει ὁ συγγραφέας νὰ τὴ βλέπει κοινωνίας. Οἱ τύποι ποὺ διαπλάθει σ' αὐτὰ, εἶναι ἀρκετὰ συμπαθητικοὶ κασοῦ κινουὺν τὸ ἐνδιαφέρον. Δὲν ἔχει ἀναπτυχθεῖ βέβαια ἀρκετὰ ἀκόμα ἡ τέχνη του κι' ὕστερὴ σὲ δημιουργία γι' αὐτὸ ἀναγκάζεται καὶ νὰ δανείζεται ἀκόμα θέματα. Τὸν διακρίνει ὅμως μί' αὐθόρμητη ἐμπνευση καὶ πιστεύουμε ὅτι γρήγορα θὰ δημιουργήσει ἀξιοπρόσεχτα, ἀλλὰ μὲ ὀρισμένες προϋποθέσεις. Τέλος ἢ γλώσσα του, δημοτικὴ, εἶναι ὅπως ὀποδὴποτε στρωτὴ μὲ λίγες κι' αὐτὴ παρατηρήσεις.

Ἐνα βιβλίον δηλαδὴ νέου, στὸ ὁποῖο κάθε εὐσυνείδητος κριτικὸς δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ ξεχωρίσει ὀρισμένα καλὰ στοιχεῖα ποὺ πραγματικὰ βρίσκονται μέσα σ' αὐ-

τό. Καὶ νομίζουμε πὼς θάταν ἀσφαλῶς περισσότερα, τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἂν ὁ συγγραφέας του ἄφινε τὸν ἑαυτὸ τοῦ ἐλεύθερο νὰ ἐκδηλωθεῖ.

Ἐταν διαβάσαμε τὸ βιβλίον τοῦ βρήκαμε ὅτι τὰ θέματα ποὺ διάλεξε δὲν ἦταν καλὸς προάγγελος γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ συγγραφέα. Κι' αὐτὸ γιὰτὶ σὲ μιὰ κοινωνία δὲν ὑπάρχει μόνον δυστυχία καὶ λύπη, ὅπως ἐξετίζοντας μονόπλευρα τὰ πράγματα, ὁ κ. Σφ. μᾶς τὴν περιγράφει, μὰ κι' εὐτυχία καὶ χαρὰ, ποὺ θέλησε ὀλοτέλα νὰ τ' ἀγνοήσει.

Αὐτὰ ξέρουμε ὅλοι ποὺ καταλήγουσι.

Ἀκόμα, διαβάζοντας τὸν πρόλογο, τοῦ ἴδιου, στὸ βιβλίον του, βρήκαμε μιὰ σωστὴ παρατήρησίν σου, κατὰ τὴν ὁποία ἡ τέχνη πρέπει νὰ παρακολουθεῖται δυναμικὰ καὶ ὄχι στατικὰ.

Καὶ δυναμικὰ, πρέπει βέβαια νὰ παρακολουθεῖται, μὰ ὅμως ὅταν αὐτὸ γίνεται χωρὶς παρεξήγησι καὶ συμβατικότητες, ποὺ τότε θάταν προτιμότερο γιὰ τὸν συγγραφέα νὰ παρακολουθεῖ τὴν τέχνην στατικὰ, γιὰτὶ ἔτσι ἡ μίμησις ποὺ τυχὸν θα τοῦ κατελόγιζαν θάχε καὶ μιὰ δικαιολογία, ὅτι ἀκολουθεῖ τὴν παρόδοσι.

Ἐνῶ δυναμικὰ, ὅπως ὁ κ. Σφ. ἐννοεῖ, εἶναι κάτι ἄλλο ποὺ μολονότι νὸ ξέρει καλὰ, ἐν τούτοις τὸ παρεξηγεῖ θεληματικὰ καὶ ὑπολογίσιμα κι' ἔτσι ἀναγκάζεται νὰ γράφει συμβατικὰ.

Δὲν κρύβεται ὅμως κονένας πίσω ἀπ' τὸ δάχτυλο καὶ θάταν καλλίτερα νὰ ὀλοκληρώσει τὴ σκέψη του καὶ κάπου νὰ καλαήξει. Τότε ἄλλως τε θα μποροῦσε περισσότερα νὰ δημιουργήσει: νὰ εἶναι βέβαιος γι' αὐτὸ.

Γιὰτὶ μ' αὐτὸ ποὺ κάνει τώρα, δηλαδὴ ν' ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ «καθαρῆς τέχνης», ποὺ ὁ ἴδιος τὴ βρίσκει δίχως νόημα, καὶ ταξικῶν περιγραφῶν, περιορίζει καὶ δεσμεύει τὸ ταλέντο του νὰ ἐκδηλωθεῖ κι' ἐπομένως ἡ βιασμένη ἀπόδοσί του εἶναι ἕνα πολὺ ἐπιζήμιον γιὰ τὸν ἴδιον ἀποτέλεσμα.

Θὰ περιμένουμε λοιπὸν νὰ τὸν κρίνουμε ἐκτενέστερα ὅταν εὑρεῖ τὸν πραγματικὸν ἑαυτὸ του.

ΜΙΜΗΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΗ Κ. ΡΟΔΑΚΗ: Οἱ Κοινωνικὲς Ἀσφαλίσεις στίς Σημερινὲς καὶ στίς Μελλοντικὲς Κοινωνίες.

Ἐνας μαθηματικὸς στὴν ἐποχὴ μας εἶναι ἀναντίρρητα πολὺτιμον στοιχεῖον. Ἐνας μαθηματικὸς ὅμως ποὺ νὰ στοχάζεται καὶ φιλοσοφικὰ, νὰ διαχέει τὸ θετικὸ ταλέντο του σὲ φόρμες κοινωνιολογικοφιλοσοφικῆς καὶ νὰ ξετάζει ἀπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς μαθηματικῆς του κοσμοθεωρίας τὰ κοινωνικὰ προβλήματα καὶ νὰ βγάξει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γερὰ συμπεράσματα ἦταν κάτι ποὺ ἔλειπε πραγματικὰ ἀπὸ τὸν τόπο μας. Αὐτὴ τὴν ἔλλειψη ἔρχεται ν' ἀναπληρώσει ὁ βαθυστόχαστος νέος μαθηματικὸς Δημήτρης Ροδάκης μὲ τὴν ἐξοχὴ ἀληθινὰ μελέτη του «οἱ Κοινωνικὲς Ἀσφαλίσεις στίς σημερινὲς καὶ στίς μελλοντικὲς κοινωνίες».

Ὁ κ. Ροδάκης ἐξετάζει τὸ ζήτημα ἀπὸ τὴ θετικὴ του, τὴ νομικὴ του πλευρὰ κι' ἀπὸ τὴ φιλοσοφικὴ. Ἡ πρώτη εἶναι ἀκριβὴς, σαφὴς καὶ ἀρκετὰ ἀναλελυμένη. Γένεσις τοῦ θεσμοῦ, ἐξέλιξις κατὰ τόπους, προσπάθεια γιὰ καθολικὸ ἄπλωμα. Οἱ ἕκαστον ἀσφαλίσεις. Τὰ ἀγαθὰ τους ἀποτελέσματα. Στατιστικῆς. Κρίσεις τοῦ συγγραφέα πάνω στὸ πολυσύνθετο ζήτημα. Ἡ δευτέρη, ἢ φιλοσοφικὴ πλευρὰ εἶναι τοποθέτησις τοῦ ζητήματος μέσα στὴν ἀπολύτως σφαιρὰ τῶν κοινωνικῶν ἀλλοιώσεων καὶ τῆς μαθηματικῆς روشῆς τοῦ σύμπαντος.

Ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη εἶναι ἀσφαλτὴ. Βασίζεται στίς ἀριθμοὺς καὶ τὴ σχηματικὴ ἀναπαράστασις τῶν γεωμετρικῶν καὶ φανταστικῶν προβλημάτων, ἔχοντας

επίκουρος τῆ φυσιολογία καὶ τὴν ἀστρονομία. Τὸ φιλοσοφικὸ ἄπειρο εἶναι ἓνα φυσιολογικὸ γίγνεσθαι. Καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀνέλιξις μαθηματικὸ ἄνυσμα. Ἐτσι ὡραιότατα προβάλλει καλοστηγμένη ἡ κοσμοθεωρία τοῦ νεαροῦ μαθηματικοῦ κ. Ροδάκη πάνω στὰ κοινωνικὰ προβλήματα καὶ τὴ γενικὴ τους ροή—μὲ κατευθυντήριον πηδάλι τὸ διαλεκτικὸ νόμο— παρουσιάζοντάς μας ἀπὸ τὴ μαθηματικὴ σκοπιὰ τὸ ζήτημα. Τὶ ἄλλο καλλίτερο ἀπ' αὐτό: Φιλοσοφεῖν μαθηματικῶς. Εἶναι ἓνα ἰδανικὸ σημεῖο ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ φτάσουν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι φιλοσοφούντες νέοι-έχοντες πρότυπο τὸν Πυθαγόρα καὶ τὴ μαθηματικὴ ἐπιστήμη. Δὲ μᾶς ἐνδιαφέρουν μερικές ἐλάχιστες φιλολογικὲς ἐλλείψεις ποῦ παρουσιάζονται ἐδῶ ἢ ἐκεῖ στὸ βιβλίον τοῦ κ. Δημήτρη Ροδάκη. Οἱ φιλολογικὲς τελειότητες ὅταν ὑποκρύπτουν πνευματικὲς ἐλλείψεις καὶ ἄβαθῆ φιλοσοφικὴ σκέψις εἶναι ἀνεργάτιστη πολυτέλεια. Ἀντίθετα πηγαία ἔκφρασις, χωρὶς τὸ ἀναγκαῖο φιλολογικὸ ροῦχο, ὅταν ἔχει ἔρευνα τὴν ἐμπειρία καὶ τὸ θερμὸ παλμὸ τοῦ πρωτόγονου ταλέντου εἶναι πολὺ προτιμότερη.

Γενικὰ γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ροδάκη θὰ μπορούσαμε συμπερασματικὰ νὰ ποῦμε:

Ἡ μονογραφία του γραμμὴν μὲ μεγάλη σαφήνεια, ἀπλότητα καὶ ἐνημεροτητα ἐξετάζει τὸ θεσμὸ τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων ἀπὸ σκοπιὰς ἀρκετὰ καινούργιες. Στηριγμένος ἐπάνω στὶς σπουδαιότερες ξένες ἀνάλογες μελέτες ἐρευνᾷ, κρίνει, ἀξιολογεῖ καὶ ὀραματίζεται τὸ μέλλον τοῦ θεσμοῦ.

Πρὶν τελειώσω αὐτὴ τὴν κριτικὴ ἐπεξεργασία θὰ ἤθελα νὰ παραθέσω ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ βιβλίον τοῦ συγγραφέως, ὅπου θαυμαστὰ διαγράφεται ἡ φιλοσοφικὴ του ἀρχὴ πάνω στὴ Κοσμικὴ Γένεσις.

Ἡ κατευθύνσις καὶ ἡ τροχιά εἰδικὰ τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, μέσα στὴ γενικὴ ροὴ τοῦ σύμπαντος, δὲν ὀρίζουν ἀκολουθίαις ἢ σύνολα ἀνάλογα μὲ ἐκεῖνα τῶν φυσικῶν ἀριθμῶν, οἱ σταθμοὶ τῆς κοινωνικῆς κίνησις δὲν ὀρίζουν ἀριθμοὺς ἀΰξουσας ἀκολουθίας· εἶναι ἀκολουθία ποῦ ὑπεῖχει οὐ νόμους πολύπλοκους καὶ ἡ πορεία τῆς δὲν μπορεῖ νὰ παρασταθῇ μὲ εὐθεία γραμμὴ ἀλλὰ μὲ μιὰ παλμώδη τέτοια, μ' ἓνα διάγραμμα παλμικῆς ἀποσβενομένης κινήσεως.

Ἡ τροχιά τῶν ἐναλασσομένων καμπυλώσεων τῆς γραμμῆς αὐτῆς ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ κοινωνικὴ γραμμὴ. Τὰ μέγιστα καὶ τὰ ἐλάχιστά τῆς ἀποτελοῦν τοὺς σταθμοὺς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, τὶς ἐποχὰς μεγίστων ἀκμῶν καὶ τὶς ἐποχὰς μεγίστων παρακμῶν. Τὸ τμήμα τῆς κοινωνικῆς γραμμῆς ποῦ περιλαμβάνεται μεταξὺ δύο διαδοχικῶν ἐλαχίστων παριστᾷ τὸ κοινωνικὸν ἄνυσμα τῆς ἐποχῆς ποῦ διατρέχομε.

Τὸ κοινωνικὸν ἄνυσμα ἀποτελεῖται πάντα ἀπὸ δύο ἄλλα: τὸ ἄνυσμα ἀκμῆς καὶ τὸ ἄνυσμα παρακμῆς. Τὰ ἐλάχιστα τῆς κοινωνικῆς γραμμῆς εἶναι ταυτόχρονα τέλος τοῦ προηγουμένου κοινωνικοῦ ἀνύσματος, τοῦ ἀνύσματος παρακμῆς καὶ ἀρχὴ τοῦ νέου τέτοιου, τοῦ ἀνύσματος ἀκμῆς.

Ἐτσι τώρα διανύουμε τὸ ἄνυσμα παρακμῆς τοῦ ἀστικοῦ κοινωνικοῦ ἀνύσματος, βαδίζομε πάνω στὴ γραμμὴ τῆς ἐπιτεινομένης ἐξαθλίωσης. Τὸ maximum τῆς ἐξαθλίωσης αὐτῆς θὰ ἀποτελέσῃ ἓνα minimum τῆς καθολικῆς κοινωνικῆς γραμμῆς. Τὸ σημεῖο αὐτὸ ποῦ θὰ φανερώνη τὸ τέρας τοῦ καπιταλισμοῦ θὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς νέας κοινωνικῆς μορφῆς, τοῦ σοσιαλιστικοῦ κοινωνικοῦ ἀνύσματος.

ΘΑΝΟΣ ΚΩΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Ἰάσ. Β. Δεληγιάννην Valparaiso Chile. Στερούμεθα-εἰδήσεών σας, τί συμβαίνει; Ἀναμένομεν. κ. Γ.Δ.Κ. Ἐλάβαμε καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε. Τὰ νέα σας ποιήματα κατώτερα τῶν προηγουμένων. Περιμένουμε τίποτε καλλίτερο ἀπὸ σᾶς. κ. Π. Ι. Π. Ἡ μετάφρασις σας δὲν ἱκανοποιεῖ. κ. Β. Δερκ. Τὸ ποιήμα σας καλὸ καὶ δημοσιεύσιμο, μὰ δυστυχῶς ἀρκετὰ μεγάλο. Θὰ ἠθέλαμε ὅμως ἀκόμα νὰ ἰδοῦμε καὶ ἄλλα δικά σας, γιὰ νὰ σχηματίσουμε μιὰ γνώμη. Περιμένουμε. κ. Α.Γ. Καλὸ τὸ πρῶτο. Τὸ «A manière de...» δὲν μᾶς ἱκανοποίησε. Περιμένουμε ἀπὸ σᾶς κάτι καλύτερο. κ. Ν.Π. Δὲν εἶναι ἀκόμη δημοσιεύσιμο. κ. Γ.Α. Τὸ «Τὶ ζητᾶς νὰ σοῦ πῶ» παρουσιάζει ἀρκετὸ ἐνδιαφέρον, καὶ δείχνει ὅτι ἔχετε ἀρκετὴ δεξιότητα, θὰ θέλαμε κι' ἀπὸ σᾶς κάτι καλύτερο. Δεσπ. Ε. Τ. Ἡ ἐπιείκεια βλάπτει περισσότερο τὸν κρι-νόμο ἀπὸ αὐτὸν ποῦ κρίνει. Μὲ ὅλη τὴν εὐλιχθῆνεια σᾶς λέμε: Ὅχι! τὸ διήγημά σας δὲν εἶναι καθόλου δημοσιεύσιμον. Ἐχετε κάποιο ταλέντο, ἀλλὰ δὲν ἔχει ὠριμάσει!

Η ΝΕΑ ΖΩΗ

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Γεώργου Θεοτοκά: Ἀργώ, (μυθιστόρημα) 1933

Κώστα Θρακιώτη: Στὸν ἐλεύθερο Δρόμο, (Ποιήματα) Ἀθήνα 1932

Πέτρου Σπανδωνίδη: Ἀβέβαια Πράγματα κι' ἄλλα διηγήματα. Θεσσαλονίκη 1933

Γιάννη Σφακιανᾶκη: Διηγήματα, Ἡράκλειο 1932

Γ. Δ. Κασόλα: Γιὰ τὴν Εἰρήνη (Τραγούδια τῆς Ἀγάπης) Μεσολόγγι.

Θράκη Θρούλου (Νικ. Πρωτοπαπᾶ): Ντῆνος Μαρίνης (Μονόπρακτο Δραματάκι) Ἀλεξανδρούπολις 1933

Κ. Ἀργύρη: Λειτουργίαι, (Ποιήματα) Ἀθήνα 1933

Τὸ Νέο Σχολεῖο (Μηνιαῖο Παιδαγωγικὸ Περιοδικὸ) Ἀθήνα
Σεπτέμβριος Ὀκτώβριος 1933

Δημήτρη Κ. Ροδάκη: Οἱ Κοινωνικὲς Ἀσφαλίσεις. 1933.

“ΦΩΝΕΣ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ,”

Σὲ λίγες μέρες κυκλοφορεῖ διὰ τοῦ Βιβλιοπωλείου τοῦ «Ἑυρσοῦ» ἡ νέα ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Μίμη Κυριακίδη

“ΦΩΝΕΣ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ,”

θὰ εὐρίσκεται σὲ ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα καὶ εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς «Νέας Ζωῆς» Βουλῆς 5.

ΑΗΔΟΝΟΠΕΥΛΟΣ =

ΑΓΓΛΙΚΟ ΚΑΣΜΗΡΙ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Κ. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ & Γ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ

ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ 29B

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ

ΧΑΡ. Κ. ΡΟΔΑΚΗ

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 1Γ